

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Szeptember 7.

36. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A középiskola vallástan-anyaga és annak kezelési módja.

Mindig nagy lelki örömmel olvastam e Lapok hasábjain, ha valaki hozzá szólt a vallás-tanítás kérdéséhez a középiskolákban.

Régi dolog ez nagyon.

A konvent is megállapította az általános elveket az egyes osztályokban, de részletes útastást nem adott.

Ha valaha, úgy most jött el az ideje annak, hogy e kérdéssel behatóan foglalkozzunk, mert ha a tervezett egyházi reformok megvalósulnak, akkor anyaszentegyházunknak a legfontosabb kötelessége lesz, a vallástan tanításáról, kezdve a legalsó foktól a legfelsőbig, intenzív, fokozott módon gondoskodni, felkarolni és munkálni az eddig nagy mértékben elhanyagolt mezőt, mert ebben fog állani nagy részben egyházunk ereje, és léte.

Magam, mint a ki már hét esztendeje, hogy munkálkodom e téren, mint középiskolai vallástanár, elmondom e nagy fontosságú dologról nézeteimet. Működésemben, természetesen, mindig szem előtt tartottam a konvent, s az egyházkerület törvényes útastásait.

Irányadó eszmém voltak azok, a melyeket oly szépen az erős meggyőződés erejével irt le dr. Stockmayer, a bázeli egyetem theol. tanára, a «Vallástanítás» című munkájában, mely munka a swájci protestáns egyesület által a berni gyűlésen innepélyesen megkoszorúztatott. Jelenleg is páratlanul áll.

Még most is előttem áll a tudós professzor alakja, s úgy tetszik, mintha most is hallanám érvekkkel, tudománygyal gazdag előadását a rajnaparti egyetemi városban.

I. Általános cél.

A növendékek lelkében nyugvó isteni szikrát, mely által az istenit sejteni, megismerni, és követni, képesek vagyunk, alkalmas módon, fokunkint, a

szentírás, jelesen az evangyélium örök igazságai alapján, a mi evang. református egyházunk szellemében és hitben erős őseink magasztos példaira útaltva, oly szellemi erővé fejleszteni, mely mint biztos világító és melegítő szent láng, mint élő, rendíthetetlen hit istenben, s az isteni gondviselésben, mint teljes meggyőződés az ember magasabb rendtetéséről, mint valódi kegyesség, vallásos ére nyesség, az ember minden gondolatait, vágyait, és törekvéseit megszentelje, hogy az, mint az isten szellemi országának méltó polgára éljen, s megalkossa magának, és embertársainak a mennyet már itt e földön.

Vagy, mint Stockmayer idézett munkájában mondja «Cél, oly lelki erőt fejleszteni a fiatal lélekben, mely a hit, remény, és szeretet országában gyökerezvén, a növendékek erkölcsi öntudatát folyton ébren tartsa, szívök tisztaságát megőrizze, s oly szentelt érzületet keltsen szívükben, mely a mellett, hogy a vallást oly kincsnek tekintti, mint a mely egyedül ad valódi becset életünknek, megszenteli akaratunkat, nemesíti örömeinket, vígasztal bánatunkban, bátorit a vészben, s nem hágy el a halálban, és nem csak tisztelő kegyelettel zárja magába azok emlékét, kik az emberiség legfőbb javaiért áldozták fel magukat, hanem az egyház-történelmi példákön lelkesülve, mások boldogításán odaadó buzgósággal munkálkodik, s ebben leli saját boldogságát.»

Miképpen lehet már e magas célt növelés és oktatás által a gimnáziumban legalább megközelíteni, ha nem is teljesen elérni, az bizony komoly, és nehéz kérdés, kivált napjainkban, midőn a vallástanlás, az indifferentizmus már az iskolába is befészkelte magát, bármennyire óvtuk is ennek fagyos szelétől.

Avagy, a vallásosság és kegyesség a mi társas életünkben már nélkülözhető műveltségi erők? Vagy a kitűzött cél olyan, hogy elérni nem lehet? Minden igazán mivel, ép lélek és ember-barát

e két kérdésre határozottan tagadólag fog felelni, és a gimnáziumnak nem szabad sem materiális-tának, sem fátálistának lennie, ha hivatását megtagadni, nem akarja.

Nem kell ide mesterséges apparátus, de óvakodni kell az ál-eszméktől, s irányoktól is. Itt a tanár élő hit erejétől, kendőzetlen kegyességtől, a pszichologiko-ethikai alapon fekvő tanmódorától várható csak az óhajtott siker.

A száraz didakszis, a rajongó érzélgés, az üres ábrándozás, az élceskedés, a rideg dogmatizmus, a kép-mutató szenteskedés, s a szertartások pusztá mekhánizmusa egyiránt távol tartandók.

Éljen a tanár lelkében az igazi hiterő és kegyesség, evangyéliumunk és egyházunk szellemében, s legyen az ily életnek világító, s melegítő kisúgárása minden lecke, s az ő vallásos lelkülete ömöljön át valamennyi tanítványa lelkébe.

II. Tanmód.

A keresztyénség élet, még pedig az evangyéliumi szeretet szülte áldásos élet levén, a tanár nem fogja a vallást pusztán mint tant, hanem inkább, mint életet felfogni. Különben is a vallás inkább a szív, mint az értelem dolga, s a növendékeknek e korban arra van legnagyobb szüksége, valamint fogékonysága is, hogy a felköltött vallásos érzelmek által, a szív minden ős-vágyai nemesítettessenek, a lélek fölhevülésében mintegy megszenteltessék.

Minden óra ily irányban építő, tehát igazán épületes legyen, s a növendékek előtt minden órák közt a legkedvesebb.

Legyen azért már az óra ideje is az óra-rendben célszerűleg kitűzve, a reggeli első órák egyike, (azonban, ez mindig csak pium desiderium marad), hol a lélek még nincs más működések által kifárasztva. Jelenjék meg ez órára a tanár mindig pontosan, hogy esetleg megakadályozza a növendékek pajzanságát a tanítás kezdete előtt.

Követeljen és eszközöljön ez órára mindenkitől komoly, innepélyes hangulatot, s mutasson ilyet maga is.

Az óra mindig kezdődjék vagy a növendékek, vagy a tanár által előmondandó imával.

Mellőzzön a tanár ez órán minden fegyelmi büntetést, általában mindent, a mi a kedélyeket fölháborítaná. Legyen a vallási óra valóságos áhitatos óra, s miért ne mondhatnók «isten-tisztelet az iskolában.»

III. A konvent által előirt tananyag, s annak kezelési módja.

I-ső osztály. Az ó-szövetség tárgyalásánál ismertesse a tanár az egyes könyvek keletkezésének történetét, s rövid tartalmát; szemelje ki abban a tisztán vallásos, vagy legalább erkölcsi tanulságos eszméket, s igyekezzék azt oly világosan, és melegen fejtegetni, vagy jellemkép módjára úgy ecsetelni, hogy a figyelő növendékek lelkében egy részről megeredjenek az élő hit csirái az isteni gondviselés iránt, hol a jókat, istenfélőket megáldva, a gonoszokat, istenteleneket pedig büntetve látjuk; más részről, irányoztassék, és érleltessék a növendék szándéka a jó utat követni, a rosztat kerülni.

A biblia legyen mindig kéznél, olvastassa fel a tanár az általa kiszemelt helyeket, de ezek kiválasztásánál nagyon óvatos és körültekintő legyen.

Nagyon jó lenne, ha mi is rendelkezünk, mint a német és swájci protestánsok, iskolai bibliával; azt hiszem, egy pár év múlva már itt minálunk is meglesz, a vallástan tanításának ropant nagy előnyére.

Ha a tanár istenről szól, igyekezzék őt nem csak mint örök bölcsességet és szent mindenhatóságot, ki a világot teremté, s azt föntartja, hanem mint örök tiszta szeretetet, az emberiség édes atyját tünteti föl a gyermek lelke előtt, hogy így a fiui szeretet, bizodalom, hála, s hódolat érzelmei, ne pedig szolgálai félelem, és babonás hit foglaljanak helyet a szívben.

Segitse eleven meggyőződésre kivált az ily eszméket és hit-igazságokat: hogy az isten mindenható, jóságos, szent szellem, az ő országa szellemi világ, a világító igazság, s boldogító szeretet országa, és ennek részese lehet mindenki, ha arra magát érdemessé teszi az által, hogy az igazság és szeretet lelkét magába fogadva, ennek indítása szerint élete minden rendében az isten akaratját teljesíti.

II-ik osztály. Az új-szövetség tárgyalásánál, midőn ennek iratait ismerteti a tanár, különös súlyt fektessen Jézus életére az evangyéliumok szerint, hogy ő isten fia, ki megtanítá az emberiséget arra, hogy mi az isten akarata, az emberiségnek tanai és élet-példája által a legnagyobb jóttevője, ki iránt soha ki nem apadhat a hálás szeretet és tisztelet az emberek szívében. Őt követve, bizonyosan idvezülünk, s bejutunk a menynek országába. Ő a keresztyénség fő-törvénye.

Nagy súlyt fektessen a tanár a hegyi beszédre.

Tüntesse föl itt nagy nyomatékkal a keresztyénség ideális álláspontját, hogy mily magasan áll az, mint Jézus ezen beszédben kifejti, úgy hogy mi csak közeledhetünk feléje, de el nem érhetjük, mindig csak alatta járunk, és éppen abban van ennek nagy ereje.

A páli levelek tárgyalásánál (rövid tartalom, ki és mikor írta) különösen hangsúlyozza a hit általa való megigazolást.

A biblia itt is mindig kéznél legyen, s a tanár olvastassa fel az általa előre gondosan kiszemelt helyeket.

Ezen osztályban kell tanítani a «Bibliai földrajz»-ot is. Ennek tanítása református középiskoláinkban nagyon hiányos; átnéztem az egyes egyházkerületekben levő középiskolák értesítőit, de elmondhatom, hogy huszonhat középiskolánknál alig tanítják egy pár helyt.

Pedig nagyon kár! Tapasztalatból mondhatom, hogy a növendékek nagy kedvvel tanulják.

Ennek a tanításánál, a földrajzi általánosságok tárgyalása után, különös súlyt kell helyezni azon tartományok, városok, falvak, tavak, stb. ismertetésére, melyek Jézus életével kapcsolatban vannak. Az egyes helyekhez fűződő bibliai történeteket, a tárgyalás menetén, mondassa el a tanár egy-egy növendékkel, vagy ha elfelejtették, mondja el maga.

Ismertesse meg a növendékekkel a szent föld hajdani, és mostani lakóit, azok miveltségi, s társadalmi állapotát, terményeit, éghajlati viszonyait, stb.

Valamint a történelmet földrajz nélkül, úgy a bibliát sem lehet annak földrajza nélkül ismerni.

A növendék Jézusnak, s az apostoloknak történetét, Pál apostol miszsiói útját, stb. sokkal jobban fogja a későbbi korban is megőrizni, ha a történetben előforduló helyeket a térképen látta.

Általában, maga a szent föld, s annak története élénk világitásban, s szívében pedig meleg és kegyeletos érzéseket keltve, fog állani előtte.

(Vége következik.)

Kerekes Endre,
főgimnáziumi vallás-tanár.

Az alapszabály-tervezet

Hat évvel ez előtt olvastuk e Lap hasábjain, ama vezér-cikket, melynek címe: «Jövel szentlélek», melyben e Lapok szerkesztője fölhívja kerületünk papságát, a Papi Értekezletek megalakítására.

És az ige testet öltött. Megalakultak egyházmegyei Értekezleteink, sőt ez évben újból fölhangozt, ama cikk írójának lelkes szava: Atyámfiai, jertek, adjuk meg a szervi egységet Értekezleteinknek, alakítsuk meg Egyházkerületi Papi Értekezletünket!

A hívó szóra a megbízottak szép számmal a hívó köré gyűltek, s megállapították az Alapszabályok Tervezetét. Majd, e Tervezet megküldetett egyházmegyéinknek, megvitatás és vélemény-adás végett.

Tehát, a Szent-lélek eljött, s vele a munkásság napja, midőn a hit-élet barázdáját föl kell hogy hasogassuk, és belé el kell hogy vessük az örök-élet magvát; eljött a nap, midőn nekünk, az erdélyi református Sion munkásainak, egy Ezsdrás lelkesedésével és kitartásával dologhoz kell kezdenünk, hogy a szent ügy, melynek szolgálatában állunk, ne legyen többé galamb a sasok között, de legyen koronás fő, ki uralkodik.

Elöttem fekszik az Alapszabály-Tervezet; gondolkodom ennek tételei felett.

Az itt leirt fönséges cél lelkemet át meg áthatja; mérlegbe vetem a munka-tér nagyságát, a befektethető munka-erőt, s számítom az ezekkel elérhető eredményt.

A gondolatok egész raja kél agyamban; de nem, nem írom ide mind; tárgyilagos, és lehetőleg rövid akarok lenni. Egy általam fontosnak vélt eszmét kívánok kiemelni, melyet az Alapszabály-Tervezet nem ölel föl.

Az Alapszabály-Tervezet szépen, és részletesen tünteti elő a célt, melyet Egyházkerületi Értekezletünk maga elé tűz; tekintettel van a közvetlen és általános szempontokra, a mennyiben egyesülésre, és közös munkára hívja föl az erőket. De, azt vettem észre, hogy a világi elemnek a működésre, a részvételre nem ad elég tért.

Holott, én úgy fogom fel kerületi Értekezleteink célját, mint a mely hivatva lesz, a kebli tevékenység emelésén kívül, alkalom-nyújtás által, erkölcsi és értelmi munkásságra serkenteni azokat is az egyház érdekében, kik világiaknak nevezetnek.

Egyházi életünk csak úgy virulhat föl, ha harmonikus összhang csatolja össze úgy érzésben, mint működésben egyházkerületünk tagozatait. Ennélfogva, míg egyházmegyei Értekezleteink a nép érdeklődésére és munkakedve fölébressztésére kell hogy főként irányítsák figyelmüket, addig a kerületinek az intelligenciában kell hogy az érdeklődést fölébressze.

E tekintetben «Fecsegések a parokhiáról» című cikk írója, midőn a kerületi Papi Értekezletek mikintjéről elmélkedik, és ezzel kapcsolatban, az Értekezletek estélyeiről szól, nézetem szerint, oly eszmét penget, mely kellőleg kidomborítva, valóban, életre való.

Én, szívvél-lélekkel, ez estélyek mellett vagyok, mert az élet tapasztalatai arról győzték meg, hogy ilyenek rendezése ügyünknek nagy szolgálatot tenne. Ezért, kívánatosnak tartom, hogy e tétel Alapszabályunkba fölvéttessék.

De, bár az eszmét cikkirő értelmezésében el is fogadom, annak keresztül-vitelét a fölemlített alakban, illetve, hogy itt is mi, papok egymagunkban legyünk a rendezők, a szereplők; mi olvassunk fel, mi énekeljünk, szavaljunk, zenéljünk, táncoljunk, s mit tudom én még, mit csináljunk, semmi esetre sem tartom helyénvalónak.

Nem, először azért, mert a papból nem telhetik ki minden. Másodszor azért, mert a művészet ma már oly magas színvonalon áll, hogy bár lehetnek jó énekeseink, zenészeink, táncosaink, de alig hiszem, hogy a finomabb izléseket egymagunkban úgy kielégíthessük, hogy fentartás

nélkül, a közönségnek teljes élvezetet nyújthatnánk. Különben is, ez estélyek rendezésével nem az lenne célunk, hogy itt csak magunkat szerepeltessük, hanem inkább a világi kitűnőségeket, hogy így őket a mi munkánk részesévé tegyük.

Ezek előrebocsátása után, a dolog megoldását a következőkben látom. Midőn valamely város a közelebről tartandó kerületi Papi Értekezlet helyéül kijelöltetik, azon kör egyházmegyei Papi Értekezlete azonnal alakítson világi és egyházi tagokból egy vegyes bizottságot, melybe több intelligens, az egyházi élet érdekei iránt érdeklődő nőtag is választassék be. Az így megalakult rendező bizottságnak legyen hivatása, megállapítani az Értekezleten megjelenő tagok fogadásának mikintjét; hozzá intéztessék az egyházmegyék előleges jelentése a megjelenendő tagok számáról, ő intézze az innepély külső rendjét, övé legyen az estély programjának megállapítása, az itt szereplő tagok fölkérésének kötelessége, stb.

Úgy vélem, ha e pont az Alapszabályok közé fölvétnék, ez Értekezleteink eredeti célján és programján csorbát nem ejtene, de megvolna azon nagy haszna, hogy míg a külső dolgokban rend lenne, addig egy kellemes estély által fölébresztenők ügyünk iránt a város és vidéke érdeklődését, s így ama napok innepi szint ölténének.

Igaz, ha csak mi és egy néhány érdeklődő világi tag gyűlünk össze, akkor is annak tudata, hogy együtt vagyunk, igen örvendetes lesz, sőt összejöveteleink útján eszme-cseréinkből a munkásságra nagy ösztönt nyerhetünk, sok fontos kérdést megoldhatunk, s ezek végrehajtásában teremthetünk egységet; de a mi, úgy hiszem, nagyon lényeges, így általános érdeklődést, harmonikus egységet aligha teremünk.

Vegyük csak figyelembe a kor szellemét: nem azt látjuk-e, hogy ma a divat után megy minden. A mi divat, azt a nagy közönség felkarolja, még ha áldozatába kerül is. De, divat-e ma a vallásosság; divat-e a komoly irányu hosszú fölolvadás, avagy az egyház-adminisztráció és anyagi kérdéseinek komoly meghallgatása, és fölkarolása?

Ma a világ és benne az emberek, könnyed első-ródást és sok látszatosságot keresnek.

Így hát, nekünk, ha sikert akarunk, a kor szellemét nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Nekünk a társadalom elé kell mennünk Értekezleteink oly formáival, a milyenek tetszetősek, e mellett a munkásságnak és szellemi élvezeteknek oly módját kell nyújtanunk, melyek divatosak, de mégis a mi céljainknak is megfelelnek.

A két érdeket egységre kell hozni. A nagy közönséget meg kell nyernünk arra, hogy hallgassa végig a vallás-erkölcsi érdekeket kifejtő eszmék tárgyalásait, azon reményben, hogy ennek egy kellemes estélyben csattanós vége lesz.

A mi pedig az estélyeket illeti, ennek oly szellemet kell adni, hogy a közönség átérezhesse, hogy az első órákban hallott vallás-erkölcsi eszmék képezik alapját mindama lendületnek, a mi a költő dalát, az író felolvasását, a zeneirő zenéjét át- meg áthatják, és így győződjenek meg arról, hogy a vallás-erkölcsi eszmék mindig korszerűek, mert arra hivatvák, hogy az ember szellemét fejlesszék, őt szabadsága és ereje felett gondolkozni, fölbátorítsák, és keblében az igazság keresésére és szeretetére ellenál-

hatatlan vágyat csepegtessenek. Így meggyőződjenek arról, hogy hirneves szónokaink, íróink, zenészeink sokkal nagyobb inspirációval tudnak szólani, írni, zengeni az erkölcsi vallásos szép érdekében, mind a világi muló dolgok képviselésében.

Egy pár jól rendezett estély, bizonynyal nagyban emelné Értekezleteink színvonalát, sőt a köztevékenységet is.

Miért ne mennék elébe a nagy közönségnek e korszerű szokásokban, hiszen, ez csak előnyére válik ügyünknek.

Miért ne csinálnánk általános innep-napot nagy Értekezleteinkből; hisz, a jól töltött nap emléke mélyen véődik a lélekbe; a fölébredt tevékenység újabb munkára serkent; a megkezdett áldozat újabb áldozatra készítet.

Ha szárazon, csak a szükség tényére hivatkozva, kérünk a nagy közönségtől, nem szívesen ad. De, ha módját találjuk, ha élvezetet ígérünk, jön és áldozik.

Azért, ismételtelen ajánlom e pontot az Alapszabály-Tervezetbe fölvételre. Ha felvétetik, tudom, hogy meglesz áldásos hatása.

De, meglesz anyagi haszna is, mert az estélyekből befolyó tiszta jövedelem évről-évre egy szép összeget adhat. És miután éppen szőnyegen van gyámintézeteink összpontosításának és megizmosításának kérdése, a begyűlő összeg annak tőkéje gyarapítására fordíthatnák. Ez által a szegény özvegyek és árvák ügye is nyerne. (Minden e tárgyra vonatkozó cikket szívesen adunk. Adtuk ezt is. Azonban, gondolatunk szerint, ez nem Alapszabályba való. Az illetők bölcsessége és életre-valósága kell hogy érvényesítse magát a cél érdekében, és felhasználni az alkalmas időt. Szerk.)

Külföldi egyházi szemle.

Már régebben említettük, hogy Németalföldön a «ker. református» és a «németalföldi református» egyházak kimondták, hogy egyesülni fognak. Az egyesülés meg is történt. Lanyha volt bizony az egyetértés, tán sokan nem is szereték, de mégis csak megélték valahogy. Ám, nem ezt várták, a kik az egyesítést akarták. Ők élénk, pezsgő életről ábrándoztak, a mi pedig nem következett be. Mit tegyenek ilyen helyzetben? Megkísérlették tehát, hogy a két egyház theol. intézetét, a kempisi seminariumot, és az amsterdami szabad egyetemet egyesítsék. Az ügy éppen most van szóban. Az egyesítés mellett állók azzal érvelnek, hogy ez igen jó lesz az érdeklődés felkeltésére, mert mindenki akarni fogja az új intézet felvirágzását. Így lesz-e vajjon, ki tudja? Mindenesetre tanulságos, hogy mennyire nem sikerült itt az egyesítés, melyet már eleinte sem akart a nagy többség, csak a buzgóbbak törekedtek rá és hajtották keresztül. Oh, mennyire kell nálunk is majd ügyelni, ha egyházak egyesítéséről lesz szó, hogy a kik mellette lesznek, számot fognak-e tenni s a kik ellene, csak, mintha a levegő ellen harcolnának?

*

Konstantinápolyban néhány kormánytisztviselő azt követelte hivatalosan az angol biblia-terjesztő társaságtól, hogy változtassa meg a bibliát és abban a kifejezéseket részben hagyja ki, részben módosítsa. Hagyja ki pl. az ilyen kifejezéseket: «jőjjön el a te országod,» a «zsidók törvénye,» stb. mint szinte azokat a helyeket is, hol Pál a szegény jeruzsalemieket ajánlja a hívők segédelmébe. Természetesen, a biblia-társulat nem tette. Ezért egy colporteur, ki a Galaták-

hoz irt levelet árulta, elfogattott a kormány és börtönbe záratott, mert Galáciát Galatának értette és a levélből lázító tanokat magyarázott ki. Azt nem írják az ujságok, mi indította a törököket erre a gondolkozásra, de akármi forgott is szóban, ez oly hallatlan együgyűség, melyet hiába magyaráznánk, meg nem értenék soha sem. Oh, miért is nem találta fel az a Maine de Biran a psychometert, ha ő is olyan szükségnek ítélte?

Németországban a protestáns körökben nagyon nyomott a hangulat. Még a jobbakat, az erősebb hitűeket is bizonyos csüggedés fogja el néha-néha. Mintha félnének, mintha valami bizonytalan jövő borongó érzelmei vennének erőt lelkükön. Eddig még soha sem történt meg, hogy a katolicizmussal szemben, bevallották volna itt az emberek gyöngeségüket. Most itt is olvassuk, ott is, hogy fel-felhallatszik egy-egy hang, mely mint az orchestrumok fátális színezettel jövendő doloosamentója, az örökösön károgó halál-madár hüvös sejtelemszerűséget tükröző szerepét vállalta fel. «Róma retentő mértékben megnőtt hatalmát» emlegetik. Az evangéliumi egyház elerőtlenedését, súlyedését beszélük szó-széken, sajtóban, társadalomban. Leveleket mutatnak be egyes hirlapok, nem kételkedünk, hogy hamis módon, nagy tekintélyű protestáns egyházi férfiakról, kik bevallják, hogy a jövendő ismét a kath. egyházé, mely nem alkuszik, nem békél; nem, mert tudja, hogy úgy sem képesek az emberek, megbuktatni. Közlemények érik egymást, hisszük, hogy ezek csak misztiifikáltak, melyek azt jövendölik, hogy a protestánsok nagy része nem sokára visszamegy a papizmus egyházába. Sőt, egyes kon-

krét tények is közzé vannak téve, melyek állítólagos visszatérési szándékot árúlnának el. És e gyöngeséget a katolicizmus egy pillanatra sem múlászta el, hogy jól fel ne használja, ki ne zsákmányolja, és hogy ne jogcímeteket faragjon belőlük. Hiában cáfolják meg a higgadtabbak a statisztika adataival, melyek a protestánsok javára döntenek, még ezt is képesek elmagyarázni. Annyira mennek a római egyház hívei, hogy a mit a protestánsok csak önkintelenül tesznek arra a mintára, mely tán náluk is megvan, és nem azzal az egyenes föltevással, hogy határozottan a kath. egyház felfogása ellenében akarnak cselekedni, ebben mindig közeledést gondolnak és hirdetnek híveiknek. Valóságos örömláz mutatkozik olykor olykor e kath. embereken, hogy ismét megérik a múlt századok sötét napjait, hiszen, szemükbe vágthatják a protestánsoknak, hogy e hitet nem másoktól, csak éppen tőlük veszik át. Pillanatig sem kell magyaráznunk okos embereknek, mily szomorú valóság, milyen mély dekadence lehet ott, hol így állanak az állapotok. Teljességgel nem jól van ez így. Avagy, ez nem éppen azt kívánja, hogy a protestántizmus lenetű erejét mind összeszedje, és tegyen úgy, mint Talmage, a híres amerikai szónok, ki azt mondá, sokáig aludtam, a pókok behálóztak, ideje, hogy fölkeljek, és megtisztítsam magamat? Hanem, vajjon, nem tehetnék-e fel mi azt a kérdést is: úgy van-e minden, a mint a katolikusok látják, vagy a mint maguk a protestánsok is hiszik? Hiszen, ha a protestántizmus végéhez közelednék, ez azt tenné, hogy a katolicizmus is régen megsemmisült, és eltemette magát. Vajjon nem árnyképek kísértenek-e itt? Sötét szemű szörnyetegek, melyeket legyőzni kell. Aligha nem így van a dolog.

TÁRCA.

A T a l m u d.

Legendák.

Elhagyott sziget.

(Vége)

A király követte a tanácsot. Mesterembereket és építő anyagot küldött az elhagyott szigetre és mielőtt ideiglenes uralma véget ért volna, virágzó és kellemes hely lett abból. Az uralkodók, kik elődei voltak, félelemmel gondoltak a napra, melyen uralmuknak vége szakad, vagy dőzsölésbe fojtották gondjukat, de ő úgy nézett elébe, mint örömnapra, midőn állandó boldogságba lép.

A nap megjött. A felszabadult szolga, ki királylyá tette, megfosztatott méltóságától, hatalmával együtt elvesztette a királyi öltözetet is, meztelenül tették egy hajóra, mely az elhagyott szigetre vitorlázott.

De midőn partjaihoz közeledett, a nép, melyet ő küldött oda, zenével, énekkel és nagy örömmel jött elébe. Fejedelmükké választották és ő boldogságban és békességben élt velök. (Következik a magyarázat.)

A jóakaratu, gazdag ember: az isten. A rabszolga, kinek szabadságot ad: a lélek (melyet isten ad az embernek). A sziget, hová a szolga érkezik: a világ. Meztelenül és sirva érkezik szüleikhez: a kik a benlakók, kik melegen üdvözlük őt és királyukká teszik. A barátok, kik az ország állapotát elbeszélnek neki: a jó hajlamok. Uralkodási éve: az élet tartama; s az elhagyott sziget: a jövő világ, melyet széppé kell tennie jó cselekedetekkel (munkások) vagy örökké magányos és elhagyatott életet élnie.

Istenbe vetett bizalom.

Jokhanán rabbi, a Lévi fia, böjtölt és imádkozott, hogy az úr engedné meg neki, hogy Ilyés angyalra tekinthetne, ki elevenen vitetik föl az égbe. Az isten megadta kérését, és Ilyés megjelent előtte ember képében.

«Engedd, hogy követhesselek útadban a világon át, kérte a rabbi Ilyést, hadd, figyeljem meg a te dolgaikat, és merítsék bölcsességet és értelmet.»

«Nem, felelt Ilyés, az én cselekedeteimet te meg nem értheted; az én tetteim aggasztanának tégedet, mert túl állanak a te felfogásodon.»

De, a rabbi mégis esedezek: «Nem foglak zavarni, és nem kérdelek tégedet, mondá, csak engedd, hogy kísérhesselek útadon.»

«Jőjj tehát, mondá Ilyés, csak nyelved néma legyen, mert első kérdéssel, csodálkozásod első kifejezésével, vége az együtt-útazásnak.»

Így ők ketten utazának a világon át.

Élérkeztek egy szegény ember házához, kinek egyetlen kincse, jószága egy tehén volt. A mint közelebb jöttek (a házhoz), az ember és felesége elébük sietett, kérték, hogy jöjjenek be kunyhójukba, egyenek, igyanak a legjobbúl, a mivel szolgálhat nekik, és töltsék házukban az éjjel. Úgy tettek. Elfogadtak mindent a szegény, de vendégszerető gazdától és gazdasszonytól. Korán reggel Ilyés fölkel, imádkozott istenhez, s midőn elvégezte imáját, ime, a szegény ember tehene dögölve rogyott össze. Azután az utazók tovább folytatták utjukat.

Jokhanán rabbi nagyon megdöbbsent. «Nem csak hogy

elmulasztottuk megfizetni vendég-szeretetőket és szíves szolgálatukat, hanem még a tehenőket is megöltük», és mondá Ilyésnek «Miért ölted meg e jó embernek tehenét, ki.

«Légy csöndesen, szakítá őt félbe Ilyés, hallj, láss, és hallgass. Ha megfelelek kérdésedre, el kell hogy váljunk.»

És ők tovább haladtak ketten. Estve felé megérkeztek egy nagy és tekintélyes úri lakáshoz, egy büszke és gazdag ember lakhelyére. Hidegen fogadták őket; egy darab kenyeret, s egy üveg vizet tettek eléjük, a házi úr nem üdvözölte őket, sem nem szólott hozzájuk, s így figyelemre se méltatva, tölték ott az éjjel. Reggel észre vette Ilyés, hogy a ház fala javítást igényelne, ács után küldött, ő maga fizetett a javításért, viszonzásul, úgymond, a vendég-szeretetőt, melyet ott találtak.

Csodálkozással tölt el ismét Jokhánán, de semmit sem szólt, és tovább haladtak.

A mint az éjj közeledett, egy városhoz értek, melyben egy nagy és fényes zsinagóga állt. Minthogy éppen az estéli szolgálat ideje volt, ők is beléptek, és gyönyörködtek a gazdag díszítésben, a bársony vánkosokon, és belsejének arany met-szésein. Miután elvégezték az isten-tiszteletet, Ilyés fölállott, és hangosan kiáltá: «Ki lenne oly szíves, hogy élelmet, és szállást adna az éjjel két szegény embernek?» Senki sem felelt, és senki sem mutatott tiszteletet az utazó idegenek iránt. Azonban, reggel ismét megjelent Ilyés a templomban, és a templom tagjainak megrázá kezöket, mondván: «Remélem, hogy tí mindnyájan kormányzók lehettek.»

A következő estve más városba értek, hol a zsinagóga egyházfia fogadta őket, tudatván a gyülekezet tagjaival a két idegen megérkezését; a legelső vendéglőt nyitották meg számukra, és mindnyájan versenyeztek, hogy figyelmet, és tiszteletet mutassanak irányukban.

Reggel elválva tőlük, mondá Ilyés: «vajha, az úr csak egy kormányzót választana közületek.»

Jokhánán nem tudta tovább fékezni kíváncsiságát. «Mondd meg nekem, szóla Ilyéshez, mond meg az értelmét mind-ezen tetteknek, melyeknek tanuja valék. Azoknak, kik min- ket hidegen fogadtak, jó kívánságokat mondtál, a kik szí- vesek voltak irányunkban, nem viszonzotad hasonlóval. Ha bár el is kell válnunk, kérlek, magyarázd meg nekem, tet- teidnek értelmét.

«Figyelj, szólt Ilyés, és tanuld meg, istenben bizni, ha nem is értheted utait. Legelőször egy szegény ember házá- hoz mentünk, ki oly szívesen fogadott minket. Tudnod kell, hogy úgy volt elhatározva, hogy azon a napon meghaljon felesége. Én imádkoztam az urhoz, hogy venné el inkább a tehenet ő érte; isten megadta kérésemet és az asszonyt megtartotta férjének. A gazdag ember, kinél azután látoga- tást tettünk, hidegen fogadott minket, és én kijavítottam a ház falát. De úgy javítottam ki, hogy a régi falat nem érin- tettem. Ha ő javította volna ki, ő aláásott volna és így fel- fedezte volna a kincset, mely el van temetve, de a mely most mindörökre elveszett rá nézve. A zsinagóga tagjainak, kik nem szerették a vendéget, azt mondám: «legyetek mind kormányzók!» mert a hol sokan uralkodnak, ott nincs bé- kesség; de a másoknak azt mondám: «vajha, csak egy kor- mányzótok lenne,» mert a hol csak egy vezér van, ott félre- értés nem támadhat. Most tehát, ha látod, hogy a gonosz- nak jól vagyon dolga, ne irigyeld; ha látod az igazat sze- génységben és nyomorban, ne kételkedj isten igazságában.

Az ur igazságos, ítéletei igazak, az ő szemei mindenkit lát- nak és senki sem mondhatja: »mit teszel te?»

E szavak után Ilyés eltűnt és Jokhánán egyedül maradt.

A törvényes örökös.

Egy bölcs izraelita, ki némi távolságra lakott Jeruzsa- lemtől, a szent városba küldte fiát, hogy tanulmányait be- fejezze. Fia távolléte alatt, az apát betegség verte le s érezve, hogy eljött halála, megírta végrendeletét, melyben minden vagyonát egyik szolgájának hagyományozta, azon kikötéssel, hogy ő aztán engedje meg fiának, hogy örökségül választ- hasson egy cikket, a mi éppen neki tetszik.

A mint megbalt az ur, a rabszolga elbizakodva jó sor- sában, Jeruzsalembe sietett, tudatta néhai gazdája fiával, hogy mi történt s mutatta a végrendeletet.

A fiatal ember bámult és elszomorodott e hir halla- tára s miután a gyász rendelt ideje letelt, komolyan kezdett gondolkodni állapota felől. Elment tanítójához, feltárta előtte a tényállást, felolvasta apja végrendeletét s keserűen kitört, hogy reményében és várakozásában csalatkozott. Nem gon- dolhat semmit, a mivel megsértette volna atyját s szerfölött panaszkodott igazságtalansága miatt.

«Megállj, mondá tanítója, a te atyád bölcs ember és szerető örökhagyó volt. E végrendelet is élő bizonyosága jó akaratának és előrelátásának. Vajha, az ő fia is oly bölcs- nek bizonyulna az ő élete napjaiban!»

«Mit? kiáltott fel az ifju. «Én nem látok semmi böl- csességet abban, hogy vagyonát egy szolgának hagyományozta, sem szeretetet ebben a fitymálásban egyetlen fia iránt.»

«Hallgass, válaszolt a tanító, mert csak így tudta atyád biztosítani az örökséget számodra; ha ugyan te elég okos vagy, hasznodra fordítani az ő bölcsességét. Így gondolko- zott ő, midőn érezte a halál kezét közeledni: fiam távol van; midőn meghalok, nem lesz itt, hogy gondját viselje az örökségnek; szolgálaim feldulják birtokomat és hogy időt nyer- jenek, még haláloamat is eltitkolják: fiamtól, még a gyásztól is meg leszek fosztva. Hogy ezeket megakadályozza, vagyonát szolgájának hagyta, jól tudva, hogy a szolga, hívén látszó- lagos igazságában, sietve fog téged értesíteni, ügyelve hol- mira, éppen mint ő.

Jó-jó, de hát, hogy lehet ez hasznomra? Szakítá félbe türelmetlenül a tanítvány.

«Oh, válaszolt a tanító, látom, hogy a bölcsesség nem jár az ifjusággal. Hát, nem tudod, hogy a mit egy szolga bír, az az ő uráé? Hát, nem hagyta-e apád neked a jogot, hogy egy cikket válassz magadnak egész vagyonából. Vá- laszd a szolgát és birva őt, visszakapod mindazt, a mi az atyádé volt.

Az ifju úgy tett, a mint a tanács szólott s azután sza- baddá tette a szolgát. De azután is így szokott felkiáltani: «A bölcsesség az öreg korral lakik és az értelem a hosszú napokban.»

Bölcs mondások.

A vendégszeretet az istentisztelet egy kifejezése.

Barátodnak van barátja, barátod barátjának is van ba- rártja, légy diszkrét.

Ha róka is a király, hajolj meg előtte.

Nehéz az igazság, azért kevesen szeretik hordozni.

A katonák küzdenek, de azért a királyok a hősök.

Három oszlopon áll a világ: törvényen, istentiszteleten és kegyességen.

A ki titkon könyörületet gyakorol, nagyobb, mint Mózes.

Egyszer egy pogány bölcsész azt kérdezte Akiba rabbitól: «Ha a ti istenetek szereti a szegényeket, miért nem segít rajtok?»

«Isten engedi, hogy a szegények mindig velünk legyenek, válaszolt Akiba, hogy jót tenni, mindig alkalmunk legyen.»

«Hanem, honnan tudod te, válaszolt a bölcsész, hogy a könyörületességnek ez az erénye tetszik istennek? Ha egy ur megbünteti szolgáját, megvonván tőle az eledelt és ruházatot, jól esik-e neki, ha mások táplálják és ruházzák?»

«De tegyük fel másfelől, mondá a rabbi, hogy egy gondos apának gyermekei, kiket ő valóban nem segíthet többé, szegénységre jutnak, rosszul esnék-e az neki, ha kegyes lelkek könyörülének rajta és segítenék őt? Mi nem vagyunk egy szigorú urnak rabszolgái. Isten gyermekeinek hív minket és őt atyánknak szólítjuk.

A tegnap a multad, a ma a jövőd, a holnap az titok.

A legjobb szónok, a szív; a legjobb tanító, az idő; a legjobb könyv, a világ; a legjobb barát, az isten.

Szabó Lajos,
n.-kapusi ev. ref. pap.

Különfélék.

= **Vezércikkbe való dolog**, de itt mondjuk el. Évektől fogva erőszakoljuk a Papi Értekezletek szervezését. Egyházmegyéink legtöbbje megcsinálta. Jól tette. Most elérkezett az idő, hogy egyházkerületileg is szervezzük. Ott van a preliminált Alapszabály-Tervezet. Ki van küldve véleményezés végett. A beérkezett vélemények legnagyobb része, istennek hála, tetszéssel fogadja. Van egy egyházmegye, mely a centralizációtól félve, aggodalmakat támaszt, és útastja képviselőit, hogy ez ellen küzdjenek. Ezt a dolgot mi csináljuk; tehát, kívül a hivatalos egyházon. Ki centralizál hát? Szász Domokos, püspök aa.? Mi érdeke volna benne? Az Igazgató-Tanács? Törvényben van körülírva hatásköre, és működése. Mi, mások, a kik megindítottuk, a kik buzgólkodunk megalapításán? Fogunk tán kapni dominiumokat, méltóságokat, grófságokat érette cserébe? Ne tévelyegjetelek, atyámfiai, férfiak. Ne kompromittáljátok e szép eszmét, itt, a hol megszületett, az erdélyi egyházkerületben. Lám, az eszme terjed, nő, izmosodik. Még megérjük, hogy mi, a kik kezdeményeztük, hátul maradunk. A dunamelléki egyházkerületben, minket utánnozva, csak most kezdik, és már az őszszel életre akarják hívni, mint oly leendő intézményt, «mely meg-elevenítőleg hatna egyházi életünkre, erősíthetné a félénkeket, ösztönözhetné a lustákat, fölébreszthetné a közönyösöket, és további nemes buzgólkodásra serkentené azokat, a kik eddig is tettek már valamit.» Íme, így gondolkoznak ott túl a dolgról a józanon gondolkozók. Ezek nem félnek. Ezek nem gyanúsítanak. Ezek bíznak önmagukban, az eszme diadalában, és az istenben. Ti nem bíztok? Ti bölcselkedtek és hallgatni akartok azokra, kiknek élet-célja a megtévesztés? De, megsegényeniti az úr a gonoszokat; és az együgyűeknek adja a győzedelmet. Hisszük, és reméljük, hogy rövid időn megalakulunk, és hogy esztendő ilyenkor az erdélyi «Egyházkerületi Papi Értekezelés» már bebizonyította életrevalóságát; bebizonyította, hogy nem hatalmi szférákra vadászik, hanem, a törvény korlátai között, egy élő organizmus, mely egész vidékeket áthat, lelkesít, buzdít, és szolgál a szépnak, a magaszosnak, a protestáns, a lelkiismeretbeli szabadságnak, és elszégyenlik magukat azok, kik hazug bölcselkedéssel a teoriák mögé bújnak, és megérteni nem tudják a gyakorlati élet követeléseit. A kit mindig, minden tekintetben a tagadás, a kételkedés szelleme vezetett és vezet, az, mint

Fauszt, kárt tehet eleget, sokat; nyomában ott jelentkezik a romlás, a pusztulás; de áldást ne várjon nevére. Pedig, jobb hinni, ha kell, csalódnai, de soha sem kételkedni. Olyan igazság ez, melyet a papnak követni, kötelessége, ha hivatásának akar élni.

= **Örömmel értesülünk, hogy a Hegedüs Lajosról** lapunk közelebbi számában irt hirtetés csak részben igaz. Annyi áll, hogy jelenleg gyöngékedik, de nem olyan mértékben, hogy az esperességről le kellett volna mondania; ellenkezőleg, hivatalát most is lelkiismeretes pontossággal teljesíti és fogja teljesíteni kétségen kívül ezután is, mit őszintén, és szívünkéből óhajtunk. A hír onnan származhatott, hogy gyöngékedése miatt, a szokásos canonica-visitatiót ez évben helyette a jegyző, Sándor János aa. végezte. Szó sincs róla, hogy kellemetlen dolog, önmagunkról valótlán dolgokat olvasni; és nekünk is kellemetlen, hogy terjesztői lettünk; de, enyhítse e dolgot az, hogy a jóakaratu és résztvevő hirtetés még nem ártott senkinek.

= **Si duo faciunt idem, non est idem.** Lapunk mult számában megemlékeztünk arról a felhívásról, melyet a debreceniek bocsátottak szét; kifejeztük reményünket, hogy az meg fogja teremni gyümölcsét; és nem tagadtuk meggyőződésünket, hogy abból kevés fog jutni a mi fakultásunkra. A «Sárospataki Lapok» legközelebbi száma e megjegyzésünket átvevén, rövidesen oda veti «Mi is azt hisszük.» Tehát, egy véleményen vagyunk és mégis minő végetlen távolságban! Szerintünk, abból azért nem juthat nekünk sok, mert a debrecenieknek legelső sorban magukra kell gondolni, önmagukat építeni; a sárospatakiak már előbb kimondván, hogy ez alkotásokra egy krajcárt sem adnak, felemlítvén a mi glossánkat, ne essék zokon kifejezésünk, farizeusi mell-verdeséssel terjesztik, hogy igazunk van s ez által lehüteni törekednek még ama csekély érdeklődést is, a mi itt-amott tán képzelhető. Hát, csak legyenek a sárospatakiak boldogok e felfogásukban; mutassák ki ellenszenyüket az erdélyi egyházkerület iránt az egyetemes zsinaton, a konventen, az egyháztársadalmi élet mezején: azért mi elcsüggedni nem fogunk; és ha a keresztyéni szeretet, a protestáns együvértartozás szüksége megtagadja is tőlünk részükről segedelmet, mi bizva önmagunkban, és istenben, haladni fogunk a kitűzött cél felé, és azt betöltvén, eleven szentet fogunk gyűjteni az olyan jó barátok fejére, a minőknek a sárospatakiak eddig mutatták magukat.

= **A püspöki vizsgálat alatt álló nagy-enyedi egyházban** az egyik papi állás ürességben levén, főtiszt. püspök, Szász Domokos aa. elnöklete alatt folyó hó 2-án ült össze a káldidáló bizottság. A tizenhárom pályázó közül jelöltettek: Vásárhelyi Boldizsár, Nagy Károly, Kiss Albert, Jancsó Lajos, Zajzon Ferenc, Zsigmond Károly, Csűrös József, és Ujvári C. István. A próba-szónoklatok már e hó 10-én kezdetüket veszik, és így a választás valószínűleg november első napjaiban megtörténik.

= **Az erdélyi ágost. hitv. egyházkerület,** az elhunyt Teutsch György helyébe püspök-választásra készül. A jelöltek a következők Müller Frigyes, n.-szebeni, Wittstock Henrik, n.-disznódi, Budacker Gottlieb, besztercei, Obert Ferenc, brassói, Orendi Gottfried, sz.-régeni lelkészek, és dr. Teutsch Frigyes, szemináriumi igazgató. Hivatottak vannak elegend, még ezeken kívül is. Ki lesz a választott? Nekünk egyetlen óhajtatásunk volna, hogy olyan férfiura essék a választás, ki elég bölcsességgel bír arra, hogy protestáns választás-felekezetének érdekeit összhangba tudja hozni, és egyensúlyban tartani a magyar haza érdekeivel. Elképzelhetetlen az, hogy a szászok, tehát az ágost. hitvallásuk itt prosperálhassanak nélkülünk. Ők vagy velünk élnek; vagy velünk elpusztulnak. A múltakra szívesen fátyolt borítunk. De, nekünk úgy tetszik, hogy új idők következnek. Ha a megválasztandó püspök megérteni tudja, érteni fogja az idők szellemét: úgy előre is tisztelettel üdvözöljük abban a reménységben, hogy az erdélyi részekben a protestántizmus a zászló-vívó, a győzedelmes; és valóban, Magyarország jobb keze. Tanuljuk meg egymás nyelvét, ha van rá tehetségünk és akaratumk; de min-

denek felett, szeressük közösen a szabadságot egyházi és polgári életünkben, és nincs rá eset, hogy az erdélyi részekben ne szeresse egymást a német és magyar.

== **Beküldettek szerkesztőségünkhez:** «Protestáns árvaházi képes Naptár.» 1894 re. Ára 30 kr. «Fáy András, mint protestáns. Irta Rác Kálmán. Külön lenyomat a «Prot. Szemléből. Ára 50 kr. «A pozsonyi rendkívüli törvényszék és a gályarabok története. 1674—1676. Irta Borsos István, pápai ev. ref. főgimn. tanár. Ára 20 kr. Ime, egyetlenegy forinttal három csinosan kiállított és hasznos, derék könyvecskét szerezhet az, ki magának gyönyört akar szerezni, és szolgálni a protestáns öntudatnak; mert ezeket terjesztve, oda is eljutnak, a hol erőt, kitartást és bátorságot meríthetnek belőlük.

== **Hálás köszönet.** Maros-vásárhelyi ref. felső leányiskolai Igazgató tek. Pallós Albert ur kezdeményezése folytán, a görgény-szt.-imrei ref. egyház orgona javára, táncestély rendeztetett a sóaknai fürdőnél, mélt. özvegy br. Bánffy Györgyné, szül. gróf Bethlen Margit ő mga védnöksége mellett, folyó év aug. 13-án. E táncestély szépen sikerültnek méltán mondható; bevétel 194 frt. 40 kr. melyből felülfizetés 66 frt. 40 kr. Alólirt, ugy a mélt. grófnőnek a védnökségért, tek. Pallós Albert urnak, egyházunk iránt évek során eredményes, buzgó, fáradhatlan pártfogásáért, mint a többi t. c. pártolóknak, résztvevőknek, hűveim nevében, leg-hálásabb köszönetemet nyilvánítom. Görgény-Szt.-Imrén, 1893. aug. 30-án. Székely Ferenc, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

872—1893.

KÖRLEVÉL,

az esperesekhez, a püspöki vizsgálat alatt álló egyház-községek papjaihoz és a kollegiumok igazgatóihoz.

Fölvivom cimzettek, hogy a jövő évi «Névkönyv» összeállításához szükséges adatokat, szorosán szem előtt tartva a «Prot. Közl.» 1891. évi 34. számában 901. sz. a. kfdott körlevelemet és magát a jelen évi Névkönyvet, f. évi október 1-ig multhatatlanul küldjék be hozzám.

Kolozsvártt, 1893. szept. 5.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

853—1893.

KÖRLEVÉL,

az összes anyakönyv-vezető tiszt. lelkészekhez.

A «Prot. Közlöny» idei 25. számában 601—1893. sz. a. egy körlevelet bocsátottam volt ki az utólagos anyakönyvi bejegyzések tárgyában. Azon körlevelemben foglalt utasításokhoz még a következő pótkiegészítésekre hívom föl anyakönyv-vezető lelkész-társaim figyelmét.

Főtiszt. és mélt. Kun Bertalan konventi egyh. elnök és püspök-társam f. évi aug. 7-ről 1355. sz. a. azon kérdést intézte a vallás és közoktatási miniszter ur Ónagyméltóságához, hogy az utólagos anyakönyvi bejegyzések tárgyában kiadott 17,143—1893. számú rendelete, mely általam és fönti szám alatt közrebocsáttatott, olyannak tekintendő-e, amely a legcsekélyebb anyakönyvi változtatásokra is vonatkozik, vagy pedig az, csak fontosabb módosításoknál, utólagos anyakönyv-vezetéseknel, stb. irányadó? «Ezen kérdésemre, írja konventi elnök aña, kaptam folyó év aug. 23-án 37,490. sz. a. a kultusz miniszter leiratát, melyet püspök társaimmal is közölni, hivatom fel, s a mely szerint, fent érintett körintézményben foglalt eljárás minden, még a legcsekélyebb anyakönyvi hiány pótlására, vagy név-változtatására, év, hó, nap, stb. kijavítására, egy-szóval, a leglényegtelenebb kiigazításra is mérvadó, a mért is a kultusz miniszter határozott rendelete nélkül az anyakönyvekben önhatalmulag egyetlen lelkész sem eszközölhet semminemű pótbegyegzéseket, avagy bár részleges kiigazításokat is.»

Midőn a miniszter ur Ónagyméltóságának ezen újabb rendeletére, mihez tartást végett, fölvivom anyakönyv-vezető lelkész-társaim figyelmét, egyttal útasítom arra is, ugyan-csak a miniszter ur Ónagyméltóságának 36,839—1893. sz. a. hozzám intézett felhívása értelmében, hogy a nevek helyes írása, a származási minőségnek minden kétségen kívüli megállapítása céljából, az utólag anyakönyvelendő szülőinek esketési bizonyítványa is, a bejegyzést kérő fölterjesztéshez melléklendő lesz.

Önkint értetik, hogy mindennemű utólagos anyakönyvi bejegyzés, vagy kiigazítás megtörténte után, az illető bejegyzési tétel szabályszerű kivonata, a törvényhatósági levéltár-

ban őrzött anyakönyvi másod-példányok kiegészítése végett, szokott módon, az illető törvényhatóságához is megküldendő.

Kolozsvártt, 1893. szept. 5.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

865—1893.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett szilágy-csehi segéd-lelkészi állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: 1. Tiszteletes Fábán Dániel úréknál, mosáson kívül, teljes ellátás, és egy szép, nagy, bútorozott szobából álló lakás. 2. Havonkint 10 frt. az egyház pénztárából, előlegesen fizetve; ha segéd-lelkész teljes megalégedésre végzi tisztét: a hívek még évi 100 forinttal emelni fogják fizetését saját zsebükből. 3. Esketés, kereszteleés, temetés és anyakönyvi kivonatokért egy évben legke.esebb 130 frt. 4. Nincs kizárva, hogy, miután a felekezeti iskola megszűnik, és így körülbelöl 180 református vallású növendéket fog heti két órán a helybeli állami iskolában a segéd-lelkész oktatni: az állam eme fáradságát 50, vagy 100 frttal fogja honorálni a ngos. tanfelügyelő úr előterjesztése folytán.

Kötelességei: minden papi funkciót teljes felelősségre végezni, heti két órán a református vallású növendékeket a vallásban oktatni, és a preszbiteri gyűléseken elnökölni.

Pályázati határidő október 1. Állomását a kinevezés után azonnal tartozik elfoglalni. Pályázati kérvények hozzám küldendők, Kolozsvárra.

Kelt Kolozsvártt, 1893. szept. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

871—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett sepródi leány-egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, bel-telek, gazdasági épületek, és egyházhatósági becslés szerint, 200 forint.

Pályázati határnap okt. 1. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtt.

Kolozsvártt, 1893. szept. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

864—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett szilágy-bagosi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakás és 470 frt. fizetés, mely a 4 hold kan. porció jövedelmén kívül, a mely 65 forintot tesz, készpénz.

Pályázati határnap szept. 30. Folyamodványok az esperesi hivatalhoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1893. szept. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Szeptember 14.

37. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A középiskola vallástan-anyaga és annak kezelési módja.

(Vége.)

III-ik és IV-ik osztály. Hit és erkölcstan. A mi ennek tárgyalását illeti, legyen az rendszeres ugyan, de népszerű, mindenképpen felett pedig bibliai, s evangéliumi szellemű, mely a hitbeli és etikai örök-érvényű igazságokat tisztán láttassa, s éreztesse. mint oly vezér-eszméket és erőket, melyek nem külsők, nem idegenek, de minden ép és nemesebb kebelnek eredeti sajtójai, a melyeknek követésétől, vagy elhanyagolásától függ az embereknek igazi élet-boldogsága, vagy elkárhozása, már itt e földön.

A III-ik osztályban tanítani kell a tanárnak: az isten fogalmát. Az embernek isten iránt való kötelességeit. Isten tulajdonságait. Az istennek tulajdonított munkákat.

A IV-ik osztályban a megváltóról, és a felebaráti kötelességekről. A szent-lélekről és az önmagunk iránt való kötelességekről, s végül, a kegyelmi eszközökről szól a tanár. Ha a körülmények megengedik, röviden a reformáció történetét is előadhatja.

Az alгимnáziumi tanítás bevégezése után, a növendékek konfirmálnak, hitükről az evangéliumi gyülekezet színe előtt vizsgát tesznek, s abba innepélyesen föl is vétetnek.

Életükbe új korszak áll be. A vallástan tanításánál is kezdődik a felgimnáziumi oktatás.

T a n m ó d.

Célra, szellemre nézve az itteni tanítás ugyanazon alapokon nyugszik, s ugyan azon elvekhez legyen kötve, mint az alгимnáziumban.

Legyen itt is ne csak a tanítás, vagyis a vallásos igazságok, s az egyház történelmének ismertetése, hanem a növelés, a vallásos eszméknek és érzelmeknek öntudatos meggyőződésig menő fejlesztése, érleltetése, még pedig nem kevésbé köz-

vetlen példa és élet, mint az előadandó tárgyak által.

V-ik osztály. Egyetemes Egyház-
történelem.

Az egyháztörténeti események és élet-képek (kiváló jellemek) előadásánál tartsa szem előtt a tanár, hogy annak célja nem csak történelmi ismeret, hanem a belső erkölcsi, és hit-világ harcaiban a vallásos és erkölcsi erők hatalmának föltüntetése, s így jellem-képzés, hogy a növendék a maga egyházának feladatát, céljait, s nagy alakjainak érdemét fölismerve, hozzájuk hasonló lenni, törekedjék.

A reformáció magasztos eszméi, s küzdelmei bizonyosan lelkesedéssel, s ihletett buzgalommal fogják a növendék keblét eltölteni, ha a tanár maga is lelkesedik tárgyaért.

VI-ik osztály. Bibliai könyvek története,
és szimbolika.

A bibliai könyvek történetét ez osztályban a tanár magasabb szempontból tárgyalja. Részletesen ki kell itt terjeszkednie arra, hogy az illető könyv mikor keletkezett, ki a szerzője, s mi a tartalma. Gyakorolnia kell egy kis szöveg-kritikát is, de ezt mindig összehasonlítva tegye.

Az új-szövetségi iratok tárgyalásánál az eredeti szövegből is lehet citálni. A legfőbb cél az legyen, hogy a növendék az egyes iratokról teljes és összefüggő áttekintést nyerjen, s ismerje meg a maga teljességében a bibliát, a melylyel, mint tananyaggal, középiskolai pályáján többlet foglalkozni nem fog.

Émlitse meg a tanár a «biblia-fordítások»-at is, melyek úgy külföldön, mint hazánkban, keletkeztek, nem csak a protestáns, hanem általában a keresztyén egyházak körében. Itt szükséges, megemlíteni a biblia-ügy jelenlegi állását, a biblia-társaságok működését világszerte, hogy lássa a növendék, hogy mennyire terjed ez a könyv napról-napra; ez a könyv, a melyen állunk, s melynek szellemében tanítunk, és működünk.

Ennek bevégezése után, a második harmadban tanítania kell a «szimbolikát». Ismertesse minden törvényesen bevett vallás szimbolumait, konfesszionális könyveit, különösen a római katolikus egyházét, hogy ezen legrégebb, s legerősebb egyháznak úgy szervezetét, mint tanrendszerét ismerje meg a növendék, hogy tudjon megállani a helyén, hogy ha később harcolnia kell ez ősi örök-ellen-séggel.

Természetesen, ezek mellett saját egyházunk szimbolumait, s szimbolikus hittanát kell részletesen tárgyalnia. A konfessziókba életet kell lehelni, mert maga a dologúgyis száraz, ne csak magát a tant, mintegy beráogatni. Mellékesen olvastassa és magyarázza a «Heidelbergi kátét», melynek tanítása egyházainkban és iskoláinkban csaknem kiveszett. Hála istennek, van már jó fordításunk, ilyen a dr. Erdős debreceni theol. tanáré, melyet a középiskolában is igen célszerűleg lehet használni.

VII. osztály. Vallásos eszmék története.

Első sorban a polytheisztikus vallás-alakokat ismertesse a tanár. Kiemelve bennük az erkölcsi, művészi, s esztétikai elemeket, különösen az olyanokat, melyek a keresztyén egyház erkölcsstanával összefüggésben vannak.

A szémi-monotheizmus tanítása bírálati alapon történjék, mindig azon eszme feltüntetésével, hogy ezen a valláson épült fel a keresztyénség.

Ezután tárgyalja Jézus vallását, fejlődésének minden korszakában, s minden nyilvánultában, és mutassa ki ennek erkölcsi nagyságát, s tökéletes voltát az összes, s már áttanult vallás-alakok felett.

A kisebb keresztyén-felekezetek, s ezek tanrendszerének tárgyalása szintén ide tartozik. Itt megemlítheti a tanár azon bölcsészeti iskolákat, melyek a keresztyén egyház fejlődésére káros, vagy jótékony hatással voltak. De, ezekből csak keveset, mert ezeknek beható tárgyalása a középiskola keretén kívül esik.

E helyen elmondhatom, hogy jobb tankönyvet ezen osztály tananyagának a tanítására, mint Szász Domokos, erdélyi ev. református püspöké, egyetemes protestáns egyházunkban nem ismerek.

VIII. osztály. Magyar protestáns Egyház-történet.

A protestáns egyház történetének tárgyalása legyen ok-nyomozó, élet-teljes, és vallásos szellemű, tanulságos és emelő; nagy őseink küzdelmei, áldozatai, hűségök és hit-erejük irányában kegyeletes és buzdító.

El ne felejtse itt a tanár megemlékezni a

protestáns iskolák történetéről, ha nem is mind, legalább a fontosabbakat sorolja fel.

Szóljon a tanár a kül- és belmissziói munkálkodásokról, tüntesse fel ennek nagy hasznát, hivatkozzék a külföldi protestáns államok példájára, hol ezek által csodák jönnek létre az egyházak és iskolák életében.

Ismertesse meg a növendékeket úgy a magyarországi, mint az erdélyi ev. reform. egyházkerületek szervezetével is.

Végül, a protestáns egyház jogtanából is adjon annyit a tanítványoknak, a mennyi éppen szükséges, hogy később öntudatosan, s teljesen tájékozva, munkálhassák anyaszentegyházunk javát.

A vallástan tanításának fontos, és szükséges kiegészítő részét képezi az «iskolai istentisztelet».

Leírom, hogy mikint léptettem én ezt életbe még az 1888—1889-iki iskolai évben, s miképp folyik az le. Részletesen azért nem foglalkozom ezen dologgal, mert a «Protestáns Egyházi és Iskolai Lap» 1890. évi folyamában több ízben irtam erről a kérdéstről már.

Vasárnap reggel 9 órakor, az adott jelre, a gimnázium négy alsó osztályának növendékei, és az elemi iskolából a II-ik, III-ik és IV-ik osztály tanulói, az osztályfőnökök vezetése mellett, felgyűlnek az iskola dísztermébe (mely szó-székkal és három-niummal van ellátva, szóval, egészen templomi berendezéssel bir), a padokban helyet foglalnak. Azon osztály, mely az éneket vezeti, az orgona mellé helyezett padokra ül.

Azután, a vallástanár palástosan, rendesen az igazgató és az osztályfőnök-tanár által kísérve, be megy a templomba. Akkor megkezdődik az ének melyet az orgonán az ének-tanár kísér.

Ennek végeztével, az iskolai lelkész a szó-székre lépve, tart egy a gyermekek lelki-világához mért imát, s reá «Miatyánkot» mond. Erre ismét ének következik. Ennek elhangzása után, a bibliából fölveszi a textust, s megtartja a gyermekek gondolkodás-körének megfelelő beszédet. Ez után egy kis ima, s ismét ének következik. Szóval, éppen úgy történik, mint a nagyok számára berendezett istentisztelet. Rendesen tíz órakor van vége. Az ilyen istentiszteletnek természetes kiegészítője az, hogy a vallástanár a bekövetkezendő hittani órákon a növendékektől megkérdezi a textust, a prédikáció tárgyát, stb. hogy meggyőződjenek, mennyire figyeltek, s egyszersmind ezzel is ösztönözze, ha hiányt tapasztal, az erősebb figyelemre.

A főgimnázium igazgatója ír így erről (Lásd A zilahi ev. ref. kollégium «Értesítője» az 1888—1889-ik évről; «Tanévet bezáró beszéd» mondotta Berényi János, igazgató, 1889. jún. 29-én) «A vallás-erkölcsi élet erősítésére, fejlesztésére tanári karunk megtette, a mit csak tehetett. Igen jól tudva azt, hogy a templomi rendes isten-tiszteletek alkalmával mondatni szokott imák és beszédek, a dolog természetéből kifolyólag, csak ritkán szállhatnak alá a gyenge gyermeki szív kedély-világáig, fejletlen értelmi színvonaláig, s éppen azért reá nézve többnyire hatás nélkül hangzanak el; másfelől, ismerjük azt is, hogy a késő őszi és téli nedves, zord időszak könnyen veszélyt hozhat a nem mindig jól öltözött gyermek egészségére. De, nem feledtük azt sem, hogy a mi a tüdőnek a lélekzés, az észnek a tudomány, az a szívnek az ima. Valamint az egészséges levegő testi, úgy az ima szellemi jólétet szül. Kiséretében van a béke, előtte lépdel a bizalom, vele egy sorban a biztosság, a szeretet, s a megnyugvás. Egyesíteni kívántuk hát a kettőt, az egészséges levegőt, s a gyermeki szívhez, lélekhez mért imát. Életbe léptettük az oly üdvösnek bizonyult iskolai isten-tiszteleteket. E helyet mindenkor megszentelte a gyermekesereg üde éneke, buzgó imádsága, az a feszült, sőt áhítatos figyelem, melylyel az ő lelki-világukhoz mért imát és beszédeket hallgatták.

Valóban, rosszul esett nekem, hogy egy pár ízben meg kellett fosztanom magamat e lelki gyönyörűségtől. Egy párszor iskolánkon kívül álló tanfériak is voltak jelen e valódi innepeken, s velünk együtt szerencsésnek vallották a kezdeményezést.»

Iskolai isten-tiszteletek vannak november elsejétől egészen húsvétig.

Ehhez járul még szombaton reggel a tanóra előtt tartatni szokott «p r a e c e s». Itt megjelennek az V—VIII-ik osztályu tanulók. Éneklés után, a két felső osztály növendékei rendes könyörgést olvasnak fel, melyben hálát adnak a hét folyamán elvett jókért, s kérik azt jövőre is. Felügyeli az isten-tiszteletet a vallás-tanár.

A vallás tanterv- és okszerű tanítása, párosulva az így vezetett iskolai isten-tisztelettel, adja meg a helyes vallás-erkölcsi irányt növendékeinknek.

A hatalmas római katolikus egyház, belátva ennek nagy fontosságát, kezdettől fogva rendes hittanárokat alkalmazott iskoláiban, kiknek kötelességévé tette, vasárnaponként isten-tisztelet tartását az iskolában, az úgy nevezett exhortációt. Ebből magyarázhatjuk meg azon körülményt, hogy

iskoláikból kikerült növendékei mily jó katolikusok, mennyire szeretik egyházukat, s ez által, hogy erősödik az évről-évre. Lutheránus atyánkfiai is átlátták ennek roppant horderejét, a vallás tanári kérdést szerencsésen megoldották, s az «iskolai isten-tisztelet» tartását kötelezőleg rendelték el iskoláikban.

Csak mi haladunk lassan; valóban lassan! Nekünk jól felfogott érdekünk azt diktálja, ha a jelent nézzük, és a jövőbe pillantunk, hogy vállvetve azon legyünk, hogy tanintézeteinkből első sorban jó keresztyén, másodsor jó kálvinista emberek kerüljenek ki.

Növelni kell ifjainkat vallás-erkölcsileg. Erősíteni bennük a morális alap-elveket, s azt fejleszteni, hogy legyen belőlük a szó teljes értelmében jó keresztyén. Lelkükbe belenyomni mélyen kálvini egyházunk bélyegét, hogy ezekkel főlfegyverkezve, lépjenek ki az életbe, mert azután mindezekből keveset kapnak; hogy úgy mondjam, semmit. Ha így teszünk, s így működünk, megint visszanyerik iskoláink erejüket; azon erőt, melyet a valódi protestáns szellemben birtak. Mert, református egyházunk fentartói, s legerősebb oszlopai iskoláink voltak a múltban, s lesznek a jövőben.

Nagyon áldásos lenne, ha a főtiszteletű ker. közgyűlés, a konvent határozata alapján, megtenné a lépéseket, hogy a vallás tanítása középiskoláinkban minél intenzívebb módon történjék, s elrendelné, hogy ezekben az iskolai isten-tisztelet is rendszeresen gyakoroltassék.

Kerekes Endre,
főgimnáziumi vallás-tanár.

Egy kis eszméltető.

Évről-évre megjelennek a középiskolai értesítők, közölnek is róluk lapjaink statisztikai összehasonlításokat, de okulásra még nem fordítottuk, nem iparkodtunk tanügyünk érdekében a jót elfogadni, alkalmazni; a mi konventünk minden további gondolkodás nélkül átvette az állami tantervet néhány változtatással az óraszámban; ág. ev. testvéreink nem stagnálnak, évről-évre javítgatják tantervüket, tapasztalataikat érvényesítik a tanügy javára; a budapesti értesítő tanúsága szerint az egyetemes gyűlés fölhívása alapján a tanári testület az iránt nyilatkozott, mely tantárgy óraszámát kellene leszállítani, hogy az összes óraszám a törvényes maximumon felül ne emelkedjék. Az ev. ref. főgimnáziumokban az alsóosztályokban, különösen a III. s IV. osztályokban több a heti óraszám az országos törvény 16. §-ban megállapított maximumnál (28) az ev. ref. főgimnáziumban a rendes tantárgyakra van heti 31 óra, pedig az országos törvény nem enged többet a rendes tantárgyakra 28-nál, a rendkívüli tantárgyakkal együtt 30 óránál többet; s e

törvénytelen állapotot senki sem iparkodik megszüntetni az ifjuság érdekében; ha a reformátusok a rendes tantárgyak közé vették az éneket s szabadkézi rajzot: ugy az országos törvény értelme alapján ugy kellett volna beosztani a többi tárgyak heti óráit, hogy azok száma a 28-at ne haladja meg, nem pedig egyszerűen elfogadni a kormányi tanterv óraszámait s a 28-hoz még három rendes órát kapcsolni s ezután lehetnek rendkívüli tárgyak órái; ez törvényellenes állapot s az ifjuság érdekében kérjük annak megszüntetését. Fölötte tanulságos s utánzandó példák állanak előttünk, melyek meggyőznek bennünket arról, hogy a gimnáziumi cél ugyis elérhető, még pedig a kormány jóváhagyásával. Az ág. ev. legtekintélyesebb gimn. a budapesti s pozsonyi értesítőire támaszkodom, ugyanazokat követik a soproni, nyiregyházi, szarvasi, stb. csekélyebb helyi eltérésekkel. Az I. s II. osztályban a latin nyelvre fordítanak 6—6 órát, számtanra 3—3, mértanirajzra 2—2, énekekre 1—1, szépírássra 1—1 órát, (megjegyzem, hogy a budapesti gimnáziumban az első osztályban német nyelv is van heti két órában s a heti óraszám mégis csak 27, Pozsonyban német nélkül 25, míg a ref. gimnáziumban 30!!); a természetrajzra IV—VI. fordítanak 2—2 órát, görögre V—VIII. 4—4, természettanra VII. 3, mennyiségtanra VIII. 2, történelemre III. 2 órát. Minta tehát van előttünk, olyan példa, melyet a kormány is helyeslésével kísért: «ngs. Wiedermann K. ur, pozsonyi főigazgató, a tanítás eredménye fölött meglegedését nyilvánította» (Pozsonyi Érts. 129 l.).

Mily szépen lehetne, a tanügy kára nélkül, az ifjuság hasznára az ev. ref. intézetekben az óraszámot csökkenteni, mily alkalmasan lehetne ily módon a görög-pótló órák ellátásáról gondoskodni; s nem is méltányos, hogy a görög nyelvet tanulónak egy órával több a heti óraszámuk, mint a görög-pótló folyamban résztvevőké, «csekélyebb eltérés volt, írja a szarvasi gimn. Értesítő 22. lapján az igazgató, e tanévben az is, hogy az V—VIII. osztályok görög óráit, már csak azért is, hogy a görög-pótló órákkal szemben az órabeosztás arányossá váljék, öt helyett négyre korlátoztuk.» Az óraszám leszállításának előszele erősen jelentkezik a miniszternek a közokt. tanácsához intézett leiratában; miért ne tennénk mi ez ügyben annyit, a mennyi lehető. Kétségtelen, hogy az ifjuság testi nevelésére is több gondot kell fordítani, nálunk pedig e részben ugyancsak roszul vagyunk! Már az első osztályban, hol pedig a legnagyobb súlyt kellene fektetni a testi nevelésre, a tanulóknak hetenkint 30 órájuk van, tehát minden napra öt óra esik, de minthogy két szabad délutánnak kell lennie, négy órát el kell osztani, mely esetben két napra 6—6 óra, a szabad délutános napokra 4—4 óra jut, ha csak le nem foglaljuk a szabad délutánt is, a mint van is rá eset. Gondoljunk még arra, hogy a növendék torna-órája télen 4—5-ig van, 6 órakor megy konviktusra, mikor készül el másnapra, ha csak éjjeléből nem lop el, minél veszedelmesebb fejlődésben levő gyermekre alig van valami. Ha a test nem nyugodta ki magát, mikép legyen éber a szellem? S vajjon, higiéniai szempontból elégséges-e a mai két órás tornázás azon testi veszteség pótlására, mely sújtja az előző napokon?! Az óraszám leszállításával teljesen végrehajtható (mit a budapesti ág. ev. gimnáziumban életbe

léptettek s a mi életre valónak is bizonyult, 25 l.) mit a higiéniai szempont is követel s melynek tanárra s növendékre egyiránt kitűnő hatását kétségtelenül bizonyossá tette a giesseni gimnázium tíz éves tapasztalata, a dél-előtti tanítás.

Az ág. ev. közelebb jutottak minden egyes tantárgyban ahhoz a szorosán körülvonaloZHató, megkevesbitett anyaghoz, a mely teljesen elegendő egy középiskolai tanulónak, csak hagyjunk föl azzal a hittel, hogy legalább miveltségi szempontból, bevezett embereknek kell kilépniök a középiskolákból. Általános miveltségi szempontból annyit erőszakolunk a növendékbe, hogy az érettségi vizsgálat letvése után, a legtöbb édes örömmel telik el azon gondolatra, hogy megszabadult annyi nyugttól (!), nem kell neki semmi, szakismeretén kívül nem törekszik más ismeretre, hisz, annyit tanult a középiskolában, hogy azzal beérheti egész életére, mutatja is az élet, hogy az újság olvasáson (legtöbbsen a napi hírek olvasásán) kívül, bizony, nagyon kevés percent törekszik más ismeretre, hisz, azt befejezte a középiskolában!

Az órásszámmal való túlterhelés oka, hogy növendékeink legnagyobb része elégséges eredményél többre nem emelkedik. A statisztikai táblázatok elszomorító szinben tüntetik föl a jövőt; nem az elégtelen osztályzatukat veszem, bár ezek száma is nagy, hanem az elégségeseket; az elégségesek jó része olyan, hogy a következő évben ezek szolgáltatják az elégtelenek számát, egy része pedig olyan, a mire azt szoktuk mondani: éppen csak, na ! Elszomorító biz az, hogy a többséget nem a jelesek és jók, hanem mindenütt az elégségesek képezik. Huszonkét intézetben volt összesen 5517 növendék, ezek közül jeles volt 491, jó 1152, elégséges 2685, egyből elégtelen 548, kettőből 401, több tárgyból 430, tehát, végleg elesett 430, bár, azt hiszem, e szám szaporodott, mert a két elégtelen osztályzatuk között lehettek olyanok, kiknek egyik elégtelen jegyök valamely főtárgyból volt s így nem kaphattak engedélyt a javításra, meg azután az sem hihető, hogy a javító vizsgálatot mindnyájan sikerrel tették le; a másik iskolai évben, nagyon valószínű, hogy e 430 szám az elégségesek nagy számából fog kikerülni; így pusztulnak évről-évre bizonyos percent szerint; a megmaradt s a jókból szaporodó elégségesek nagy száma nem biztató a nemzet szellemi képzettségére; az elesett elégtelenek más pályán hasznos polgáraivá lehetnek a hazának, de a gyenge elégségesek megmaradnak a szellemi pályákon s alig fogják emelni a nemzet szellemi niveauját. De hát, mi az oka a gyenge tanulók nagy percentjének? Tanügyünk elmaradt a külföldtől, rohamos erővel akarták a hiányt pótolni, épp e miatt nem ismerték föl a nemzeti középiskolák célját s hogy minél előbb utolérjék a külföldet, teletömték az iskolát tudomány-szakokkal, melyekre szükség nem volt s nincs, és órákkal. Azt hitték, hogy általános miveltségi szempontból mindent a középiskolában kell megtanulni, szaporodott az anyag, az óraszám s kevesbedett az idő, melyet az ifjuság testi nevelésére fordíthattunk s ma odajutottunk, hogy a higiénia világitásánál, hogy a jelenlegi állapot tarthatatlan; ne szépitünk, ne tagadjuk igenis, megvan a túlterhelés, ha egy-egy tanár ellenkezőt bizonyítgat, az csak azt árulja

el, hogy nem ismeri otthon a növendéket. A hiány okát ne a tanároknak keressék, a kik teljes buzgó lélekkel törekszenek a tanárnak egyedüli ambíciójára, hogy minden egyes növendékben sikert arasson fáradozásuk, hanem a rendszerben, a mely mellett csak jó tehetségű növendékek boldogulhatnak, míg a középszerű minél magasabb osztályba lép, annál inkább gyöngül a sok heti óra következtében, satnyul teste, satnyul lelke; ránk fog illeni Horatius szava a túlterhelés miatt:

Aetas parentum peior avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiore. (Carm. II. 6.)

Csak egy és pedig csak egyetlen gyógyszer van: a tananyagnak minden tantárgyban való kevesbités és a heti órák számának leszállítása. De itt a bökkenő! Melyik szaktanár nem tartja tárgya minden egyes részletét el nem hagyható fontosságúnak? Melyik nyugodnék bele az órák számának kevesbitésébe, mikor a mostani nagy óraszám is kevés? (!). Az egyik tárgy szükséges, mert észfejlesztő, formális képző erejű; a másik szív s jellemképző; a harmadik nélkülözhetetlen a gyakorlati élet, a negyedik az általános műveltség szempontjából. Teljesen igaz. Csak az a kérdés: vajjon, egy-egy szempontból több tárgy szükséges-e s oly nagy terjedelemben?

A tantárgyak megválasztásában, a tananyag korlátozásában a gimnáziumnak pontosan meghatározandó, a régítől elütő, célján kívül a másik főszempont csak az ifjúság testi növelése lehet; éppen ezért, föltétlenül szükséges a tananyag leszállítása, az óraszám apasztása, ha komolyan gondolunk az ifjúság testi növelésére, erősödésére; e nélkül hiában valók a legjobbat célzó rendeletek, csak az óraszám leszállításával hajtható végre teljesen a délelőtti tanítás, a mely nélkül az ifjúság testi nevelése éppen nem valósítható meg; csak így használható föl a felszabadult délutánok nagy része a testi erősödésre alkalmas játékokra, fürdésre, korcsolyázásra; csak így lehet eleget az ifjú a társadalom egyes követelményeinek, pl. zene-tanulásnak, stb. De, hogy a délután valóban szabad legyen, ne legyenek elhalmozva a növendékek sok készüléssel, vegye lelkére minden tanár, a mit az Útasítások ajánlanak: «Az oktatásnak a tananyag megfelelő elsajátítását, tüzetes megfigyelését, helyes megértését, s pontos emlékezetbe vésését magában a tanítás folyamán kell eszközölni, stb.» A testi növelés szempontjából föltétlenül szükséges e bajoknak minél előbb való orvoslása; ne halogassák az időt, a csak valamivel javított órarend is többet fog használni a növendék testi, s jövő életének, mintha a tökéletes(?) tanterv miatt még évekig várunk; mind eme szempontok érvényesítése szempontjából a konvent tanügyi bizottságának, a konventnek föl kellett volna, fel kellene emelnie nyomós, magasabb helyen meghallgatásra számítható szavát. Ebben nyilatkoznék kitűnő hivatása a tanügyi bizottságnak; ne foglalkozzék kicsinyes, többnyire a tanárok egyéniségét, jogait megnyirbáló (az ősök példáival ellentétben) rendeletek gyártásával; hiszen, a mely tanárt nem a lelkesedés vezet a tanári pályán, azt a rendeletek sem teszik jóvá; a lelkes tanárokat pedig elkedvetlenítik, midőn tapasztalják, hogy önzetlen munkájuk csak ily rendeletek alkotásával nyer elismerést a legfőbb testületnél:

hanem, mint a protestáns élet elitje, úgy szólván, a tanügyi politika magaslatára emelkedve, s megismerve tanügyünk bajait, emelje föl nyomós szavát, memorándum alakjában tárja föl a miniszter előtt azokat, mutasson rá, hogy hiába valók a miniszter legüdvösebb rendeletei, ha azok idő hiánya miatt úgy sem valósíthatók meg, hogy így a miniszter tapasztalná, hogy a felekezetek is mernek gondolkodni a tanügy, s pedig százados kipróbált tapasztalataik alapján, s nem csak összetett kézzel fogadják a miniszteriumnak gyakran éppen nem tapasztalaton alapuló intézkedéseit. Ily módon, nyomós szavuk meghallgatásra találna, a miniszternek magasztos munkájában szivesen látott segítői lennének, a tanügy javulásával pedig közreműködnének az ifjúság áldásos nevelésében, oktatásában, s így a haza boldogságában. Sőt, ez kötelesség is lenne, ha nem akarják, hogy pusztá frázissá legyen, a mit annyiszor hallunk emlegetni, hogy az iskolák a vallás veteményes kertjei. A konvent tanügyi bizottsága pedig magát megtisztelőleg járna el, ha fontos munkájában segítő társul venné a tanári testületeket, melyeknek tagjai a gyakorlat terén működve, bő tapasztalattal rendelkeznek.

Gondolataim saját tapasztalataimon alapulnak, jót akarnak s épp ez a bajuk; ne küzdeném csak a gyakorlat terén, ne ismerném csak azt a műhelyt, a melyben a kis tanuló izzadva küzköd, a melyben a fejlődő értelmű ifju sok homályossággal küzködve, törekszik világosságra, de tennék csak úgy, mint sokan, kiknek sem családjuk, sem gyermekük: írni kötetekre terjedő, gyakorlatilag nem alkalmazható, soha meg nem valósítható, hangzatos szavú elméleteket, szabályokat a családi életéről, gyermek neveléséről mint kitűnő pedagógust hirdetnének. De arany szabály: Tu nihil invita dices, faciesve Minerva.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1893. szept. 12.

Jelen voltak: főt. Szász Domokos, püspök aa. mint elnök, gr. Kuun Géza, egyház. főgondnok, dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes, Dr. Szász Béla, Dr. Vályi Gábor, Bihari Sándor, Székely János, ig. tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Dr. Deák Albert, ügyvéd, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Bodor Antal, k. előadó és Kádár János, s. titkár.

Az ülés megnyitása után, felolvastattak az időközben elnökileg elintézett ügydarabok jegyzékei s a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

Tárgysorozat rendjén, bemutatattik a maros-bogáthi egyházközség előljáróságának jelentése, melyben az Ig. Tanács rendeletével szemben, kinyilatkoztatja, hogy az egyházkerületnek a gr. Bánffy Béla és Hirsch Mózes elleni perében fölmerült perköltéseit, melyek központi pénztárunk által előlegeztettek, ez idők szerint, megtéríteni nem hajlandó. Ig. Tanácsunk a kérdéses perköltésgelőlegeknek az egyházkerület más pénzeiből leendő visszahelyezését kimondotta s a nevezett egyházkerület engedetlenkedő presbiterait figyelmeztetni rendelte, hogy hasonló eset fölmerülte alkalmával, ellenük a törvény teljes szigorával fog fellépni.

Gyarmathy Miklós, ig. tanácsos aának, mint az egyházkerületi közalap tulajdonát képező belszénutcai ház főfelügyelőjének előterjesztése folytán, a bemutatott költségvetésben részletezett sürgős javítási munkálatok végrehajtására Ig. Tanácsunk a felhatalmazást megadta.

Felföldy Elek és több társa, m.-bogáthi lakosoknak ama kérése, mely szerint a m.-bogáthi egyházközségtől a maros-ludasihoz való csatoltatásukat kérik, a felhozott indokoknál fogva ajánlattal határozatott a főt. egyházkerület közgyűlés elé terjesztetni.

Varga Lajos, túri papának a főt. egyházkerületi közgyűléshez intézett, de az Ig.-Tanács hatáskörébe tartozó kérésére, súlyos szembaja okán, tisztességes nyugalomba lépése félfizetéssel és a kántori lakás élvezetével megengedett, az egyházközség pedig utasított, hogy a megüresedendő állás betöltésére nézve határozatot hozzon, megjegyeztetvén, hogy az állomás csak abban az esetben lesz pályázat alá bocsátható, ha a rendelkezés alá kerülő félfizetést az egyházközség, a zsinati törvény által megkívánt 500 frt minimumig fölemeli.

Deési egyházmegyénk esperesének ajánló fölterjesztésére, választói egyházközségünk határozata, mely szerint eddigi öreg kántortanítóját a tanítói tiszttól, saját kérésére, fölmentette s az így megüresedett, de aránytalanul csekély javadalmu állásra, a nyilvános pályázat mellőzésével, a volt tanító fiát, Nagy József okleveles tanítójelöltet választotta meg, jóváhagyó tudomásul vétetett s a változott viszonyoknak megfelelő díjlevelek, a szokott fentartással, megerősítettek.

Főt. püspök aának, mint az Ig.-Tanács által kiküldött bizottság elnökének jelentése, hogy az özv. dr. Nagy Józsefné külmagyar utcai házastelkét az egyházker. közalap javára 21,000 forintban megvásárolta, örvendetes tudomásul vétetett és a megkötött adásvételi szerződés megerősítetett.

Nyárad-andrásfalvi egyházközségünk kérésére, a papi búza és zab-kepeének évi 200 frtban való megváltása, a rendelkezésre álló kepeváltó alap terhére, megengedtetett.

Kendi-lónai egyházközségünk ujonnan kiállított kántori és tanítói díjlevelei, a szokott fentartással, megerősítettek, a pályázati hirdetés közzététele elrendeltetett.

Az egyházkerület tulajdonát képező mocsai, Veress-féle udvarház kijávitására nézve Zinc Mihály, besztercei építészszel kötött s bemutatott építési szerződés megerősítetett s az építési összeg felerészenek, 250 forintnak, előlegképpen leendő kifizetésére keblí pénztárunk utasított.

Székely-udvarhelyi kollegiumunk mlt. Előljáróságának ama jelentése, mely szerint a latin-németnyelvi tanszékre kihirdetett pályázat meddősege okából, a nevezett tanszék teendőinek ellátására, ideiglenesen egy végzett tanárjelöltet alkalmazott, jóváhagyó tudomásul vétetett, de mert a közoktatási kormány a 8-dik rendes tanszék mielőbbi betöltését sürgeti: utasított a kollegiumi Előljáróság, hogy a pályázati hirdetést, és pedig ez alkalommal a több eredménnyel kecsegtető magyar-német szakcsoportra, ismételten tegye közzé, hogy a jelen évi közgyűlés alkalmával a választás megejthető legyen s a megválasztandó tanár állását az 1894—95. tanév elején elfoglalhassa.

Csekefalvi egyházközségünknek a felekezeti iskola átadása tárgyában, a polgári közszeggel kötött szerződése megerősítetett.

Dr. Pállfi Gyula, sepsi-szentgyörgyi orvosnak a s.-szentgyörgyi főgimnázium közegészségtan tanári állására vonatkozó pályázati kérése elutasított, minthogy az illető állás nincs ürességben.

Nagy-enyedi Bethlen-kollegiumunk mlt. Előljáróságának a kollegiumi internatus kormányzatára vonatkozólag készített «rendszer» tervezete áttétetett egy bizottsághoz felülvizsgálás és véleményezés végett, mely bizottság elnökéül gr. Kuun Géza, főgondnok aa. tagjaiul pedig Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, Bihari Sándor, dr. Kovács Ödön, ig. tanácsosok, Váró Ferenc, gimnáz. igazgató és Nagy Lajos, kép. igazgató aai. kéretnek föl.

Ezek után az ülés, az idő előhaladottsága okán, bezáratott s a fönmaradt ügyek letárgyalására holnap (szept. 13.) d. e. 1/2 12 órakor kezdődőleg folytatólagos ülés tartása határozatott el.

R. S.

A Mikó-kollégium felavatása.

Folyó hó 10-ike örökre nevezetes marad nem csak Sepsi-Szent-Györgyre nézve, hanem egyházkerületünkre, az erdélyi részekre, a székelyekre, sőt egész magyar nemzetünkre nézve is. A miről apáink ez előtt ötven esztendővel csak álmodtak; a miről némelyes, még a homályból ki nem bontakozott reményeket mertek alkotni maguknak: ma megvalósulva áll előttünk. A parányi makkból tölgy-erdő növekedett. Az eszme, melyet erkölcsi, és kulturai közszükség patantott ki a nemzeti nyelvért, és a haza jövődjéért aggódó, lelkesedő agyból: ime, testet öltött, ismételten bebizonyítva, hogy a ki egy igazságot ad a világnak, az templomot épít, melyből évszázadokra hangzik a szépnek, a magasztosnak kultusza.

Áz újabb időben sokszor hangzott már, hogy egyházkerületünkben már talán elég, tán sok is a középiskola, a kollégium. Tán, igen is egyoldaluvá lesz növelésünk, ha a gimnáziumokkal nyeletjük el növendékeinket, és ez által elvonjuk őket a más pályáktól. És mégis, e sokszor hangoztatott gondolkozás közepette állott elő a Mikó-kollégium, mint oly szükségnek kiegészítése, mely arra van hivatva, hogy a derék székely nép fiait növelve, egész rajokat bocsásson ki a közhaza szellemi életének emelésére. Ez a fő előttünk. És mert meg vagyunk győződve, hogy ez új intézet feladatának emínter meg fog felelni annyival inkább, mert megteremtésében az egyházkerület mellett nem kisebb érdeme van a kormánynak is ezért a szeptember 10-iki felavatás nem csak felekezeti volt, de állameszmei tartalmánál fogva, valóságos országos ünnepé emelkedett.

Örömnapp volt és a kegyelet ünnepe. Mert a ma nem feledkezett meg a tegnapról. A jövődjé fényes reményei onnan merítették a táplálékot a múlt emlékeiből. Csak igen kevesen, alig egy néhányan érthették meg e napot azok közül, kik ott állottak bölcsője körül. De az élők tárgyai voltak az őszinte tiszteletnek, a hálának; és a kik meghaltak, azoknak sirjára ez ünnepnap letette a kegyelet koszoruját és emléküket, szellemüknek hatását bevészte a most élők szívébe, s bizonyára fenmarad a jövődjé századokra.

Maga az ünnepély méltó volt e korszakot jelző alkotáshoz. Maga Sepsi-Szent-György egy nagyra törő, és a jövő dicsőségeért áldozattal és szép sikerrel munkálkodó ifjú város fermentációjával vett részt az ünnepen és járt elől. A vidék közelből és távolról, mondhatni, az egész országgrész talpon volt és megjelenésével pecsételte meg helyeslését, örömet az elért fényes eredmény felett, melyért ezereknek szívéből epedezett buzgó imádság az egek urához.

Előszámlálni mindamaz előkelőségeket, kik megjelenésükkel emelték az innepély fényét, úgy hisszük, nem is várják e Lapok olvasói. Elégnek tartjuk fölemlíteni, hogy egyházkerületünk részéről megjelentek, br. Bánffy Dezső, főgondnok és Szász Domokos, püspök aai. E két férfit, kik tetterejükkel, erős akaratukkal, széles körre áldásosan ható lelkesedéssel, és igazándi protestáns buzgóságukkal mindenütt ott vannak, hol férfiakat megillető munka vár rájuk, és példát adnak, építeni, alkotni, teremteni, szolgálni a jót, a nemest önzetlenül, egészen az önfeláldozásig. Megjelentek az Igazgató-Tanács képviselői; egyházkerületünk kollégiumainak küldöttei; a régi kommunitás egyházmegyéinek papsága teljes számban, élükön espereseikkel, és gondnokaikkal.

A politikai világot igen méltóan képviselte Háromszék-megye főispánja, Pótsa József, ki minden nap fényesen bizonyítja, hogy állását cselekvési térnek tekinti, és nem hivalkodó dignitásnak csupán. Őt követte a vármegye tisztsége; a város derék polgármestere, tanácsa. És hogy ne feledjük el, a város képviselője, Beksics Gusztáv, a szabadelvű, és fényes irodalmi pályát végzett zsurnaliszta, ki érdemeket szerzett a kollégium ügyeinek előbbvitele körül, s most is kész szívvel tette meg a hosszú utat Budapestről, hogy részt vegyen e napon a közös örömben.

De, ki birná előszámlálni a százakat, ezereket, kiknek szive összedobbant, és szemük ragyogott, hogy e napot a gondviselés megérni engedte.

A városi tanács tagjaiból, és a kollégium tanáraiból álló rendező-bizottság szépen oldotta meg feladatát. A rend, pontosság, figyelem és gyöngéd szolgálat-készség semmi kívánni valót nem hagyott fenn.

A megérkezéskor, az induló-háznál, az agg főgondnok, D ó n á t h J ó z s e f, e klasszikus miveltiségű, világos eszű, meleg szívű férfi fogadta a vendégeket mélyen átértzett, szép beszéddel, melyre püspök aa. felelt.

Az «éljenek» elhangzása után, megindult az imponáló kocsisorból álló menet, mely a fellobogózott város utcáin felállított összes intézetek tanulóinak sora között érkezett a megye háza elé, hol br. Bánffy Dezső szállásolt, a főispánnál, innen Bodor Tivadar, főgondnok vendégszerető házához, hová püspök aa. szállásoltatott.

Már borulni kezdtek az árnyak; még alig-alig oszlott el a tömeg; még ki sem pihenték a vendégek az út fáradsalmait, és már Pótsa József főispánnál gyülekezett a vendégek egy része vendégszerető, fényes ebédre. Még nem volt vége az emelkedett hangulatu ebédnek, midőn fényárba borult a szemben levő kivilágított kollégium, és fáklyás menet indult a főispáni lakás felé. A vendégek az ablakból élveztek a szép látványt, és hallgatták Benke István tanár szép üdvözlő beszédét, melyre br. Bánffy Dezső főgondnok aa. felelt emelkedett szellemű beszédben.

Átugorva az ismerkedési estélyen, melyen mindannyian mint ismerősök, mint egy érzéstől és egy gondolattól áthatottan jelentünk meg, és a melytől némelyek korábban, némelyek pedig, hallomás szerint, még későn is alig tudtak megválni; és itt említve meg, hogy úgy br. Bánffy Dezső, főgondnok, mint Szász Domokos aainál tisztelegtek úgy az egyházi, mint a városi és politikai hatóságok azt kell mindenen felett említnünk, hogy maga a felavatási ünnepély, az egésznek fénypontja, folyó hó 10-én, programszerűleg, oly fölemelően, oly magasztosan folyt le, hogy bár, sajnálatunkra, nem a templomban hajtatott végre, de olyan volt, olyan benyomást tett, mintha isten-tiszteleten lettünk volna.

Az agg főgondnok, D ó n á t h J ó z s e f, ünnepi beszéde úgy hatott, mint az ó-testamentomi tisztes pátriárkák megnyilatkozása, ki fél-lábbal a sírban van, de fölemelt keze az örökkévalóságba, a jövő felé mutat. Sz á s z D o m o k o s, püspök aa. felavató imája, az alkalmasszerűség szokott medréről kiemelkedve, abszolút szépségeivel mindenkit mélyen meghatott, és nem csak a szíveket fogta meg, de az elméket is foglyul vitte annak az örök igazságnak, hogy istennek országát építvén, az örök emberit, az örök istenit szolgáljuk, midőn e szép intézetet átadjuk a jövő századoknak. Sz é k e l y B e n d e g u z, a kollégium igazgatója, az iskola törté-

netére vonatkozó történelmi adatokat olvasván fel, rokonszenves egyéniségével; hangulat-keltő, nemes előadásával, alapos tudásával és az intézet iránt mélyen érzett szeretetével, oly szépen fejezte be az innepélyt, hogy az «A u l á t» szüfóliásig megöltött válogatott közönség emelkedett hangulatban oszlott szét, szemeiben az öröm könnyeivel, ajkain egy mély, szívből fakadott sóhajjal oldozd le a te saruidat lábaidról, mert a hely, melyen állasz, szent föld! (Csel. 7. 33.)

Bizony, szent ennek a földnek minden porszeme! Legszentebbek azok a helyek, a melyeken kollégiumaink állanak. Egy-egy oltár mindenik, melyen örökké kell égni a Veszta-tűznek, kiolthatatlanul. Mikor azok kialusznak, akkor többé nem lesz protestántizmus Magyarországon, és nem lesz Magyarország sem.

Ti egyszerű kálvinista professzorok; ti igénytelen emberek; kiknek paizsotok, fegyveretök a szabadság, a lelkiismeretbeli függetlenség, a világosság; büszkeségetök, hogy emberek vagytok, és jutalmatok az öntudat: mint a szemetök fényére, úgy ügyeljetek e rátok bizott diplomokra; mert a ki arról megfélemedezik, az istenről feledkezik meg, s az isten ő róla! A múlt idők kegyelete, a jövődök biztos reménye, és a lelkiismeret kötelez, hogy megálljatok a hitben, és építsétek az úrnak országát. Egy ország néz reátok. Meg ne feledkezzetek ez országról, és az emberi méltóságról, önmagatokról.

Mit mondjunk még?

Volt innepélyes lakoma. Innepélyes felköszöntők. Innepélyes hangulat. És hogy a föld találkozzék az éggel, estve volt innepélyes bál. Ugy véljük, hogy ez estve hangjai még most is zsonganak azokban a szívekben, a melyek még a földéi ösztönüknél, koruknál fogva; de a kik szárnyat öltöztek, a kik az égbe emelkedtek, ne feledjék, hogy a kik onnan aláhullottak, b u k o t t angyalok lettek. A mi hivatásunk az emelkedés. Maradjunk ott fenn, magasan. A megváltó keresztje méltóságosabb, mint a legragyogóbb földi trónus.

Vivat, crescat, floreat a Mikó-kollégium, századokon keresztül!

Külföldi egyházi szemle.

A kath. világnak Bajorországban ismét nagy gyász van. Elvesztette egyik híres emberét, Frohschammer professzort Münchenben. Frohschammer, csak úgy, mint Pascalék, Döllingerék, stb. a papizmus abszolutizmusa elleni küzdelemben lett híres emberré. Eleinte theol. professzor volt Münchenben, majd átment a filozófiai fakultásra, hol minden erejét arra szentelte, hogy a katholicizmust a filozófiával egyeztesse ki. Sok minden jött közbe, hogy ez nem sikerült neki. Ekkor az encyclikák ellen kelt ki és megírta főművét: «a keresztyénség és a modern természettudományok.» Később a csatlakozhatatlanság ellen kelt ki, de a mit annyian kíséreltek megmégdönteni, siker nélkül, ő sem tudott egymagára semmivé tenni. Utolsó éveiben azonban már Frohschammer is csendes emberré lett és a halál csak mint hajdani tetteinek emlékét, vitte őt el az örökélet hazájába.

A mióta csak Jézus meghagyta tanítványainak, hogy kereszteljenek meg minden népeket, még azóta nem igen akadtak sokan, a kik ezt a keresztséget feleslegesnek állították volna. Ha korán, ha későn, ha egyházi szolgák, ha bármi

néven nevezhető ember által is végrehajtva, de mégis úgy tekintette mindenki ezt a szertartást, mint a keresztyének társágába való bejutás szimbolumát. Ujabb azonban már változik a világ. A graubündeni kantonban, Schweicban a nagy tanács tagjai, mint alapos theol. képzettségű senátorok (!), megfontolván, hogy a vallásos dolgokban kényszerrel alkalmazni, nem szabad, hogy a keresztségről maguk a lekipásztorok sincsenek egy véleményben: eltörölték a keresztelest, és helyette a konfirmációról mondták ki, hogy ez jelenti csak az egyházba való belépést. Hamarjában nem is tudjuk, mit szóljon az ember az ilyen határozatokhoz, melyek stupidusok is, komikusok is. Áldott kánton lehet mindenestre az olyan, hol ilyenekben is ráérnek határozni az emberek, holott pedig még a vasárnapi munkaszünet ügyét, a községi iskolákban a vallástaniat is alig tudják valahogyan elrendezni. Plinius, valamikor régen, az ő idejében, többek közt emleget olyan indiai törzset is, mely semmi egyéb nem táplálkozott, mint virágillattal. Ha meghallotta volna, hogy ilyen törzsek is vannak, melyek olyan dolgokról tanácskoznak, mint a graubündeniek: vajjon, mit mondott volna, hogy hát ezek mivel táplálkoznak?

Hogy mennyire hitelesek azok a tudósítások, melyeket a róm. kath. hívők mennyiségéről olvashatunk, élénken mutatja az a nagy tévedés, mely, többek közt, a németalföldi lakosokra vonatkozik. Élénk viszhangra talált majd mindenütt az európai sajtóban a róm. kath. lapoknak az az örömteljes tudósítása, hogy Németalföld lakosságának jó egyharmada katolikussá lett, még pedig az újabb időben. Pedig, másképpen van a dolog. Egyáltalában, nem az újabb időben lettek róm. katolikussá, a kik tényleg azok. Tulajdonképpen úgy áll a dolog, hogy Hollandia eredetileg sem volt teljesen református. Még 1617-ben is, azt írja az angol nagykövet, hogy a népességnek csak mint egyharmada lehet református. Ekkor tehát még a lakosság tulnyomó része kath. vallású volt. Későbbben is csak ennek a hitnek követői szaporodtak az idegen népek beözönlése által, mert a kik 1648-ban és az után jöttek, azok mind róm. kath. vallásúak voltak. Az eredeti kath. vallásúak száma aztán, ha fogyott is, de azért mégis mindig elég tekintélyes volt. Ebből magyarázható ki, hogy sokan vannak itt ezen a hiten levők, mintegy 1.560.000 3.618.000 lakos közül. Különben, hogy mennyire nem emelkedik, hanem éppen fogy a róm. katolikusok száma, mutatja a statisztika. 1829-ben 59% volt a ref. 39%, a kath. 1879-ben pedig 61.5% a ref. 35.6% a róm. katolikus vallásúak száma. Természetesen, a számok ily nyílt beszédét

nem igen kedveli a római vallás. Nem is virágozik itt a statisztika, mint tudomány, mert félnék tőle; hiszen, annak következtetéseit el nem tagadhatnák. Mi protestánsok nem félünk, nem félhetünk tőle sohasem, mert alig képzelhető eset, hogy nyíltságunkban, őszinteségünkben ne a mi javunkra döntene.

*

Szászországban, úgy látszik, hogy egészen másképpen választják meg az illető választókerületek képviselőiket, kiket a birodalmi tanácsba akarnak küldeni, mint nálunk magyaroknál. Jól illusztrálja ezt egy eset, mely közelebről történt meg. Fölléptettek itt egy építész képviselő-jelöltnek, és hogy annál biztosabb legyen a győzelme, egy pamflet kibocsátását határozták el a nevében, mely a legcsúfondárosabb módon gúnyolja ki a keresztyén vallás főnséges tanait, egyszersmind azt az embert, a ki Jézus példája szerinti életet akarna folytatni. A pamflet obscen hangját, mosdatlan száju beszédét, természetesen, itt vissza nem adhatjuk, de nagyon jellemző ez a tény az ottani állapotokra és erkölcsökre vonatkozólag. Hová kell süllyedni annak az országnak, illetve, törvényhozó testületének, mely olyan tagot is meg kell hogy tőrjön kebelében, ki annak a törvényhozásnak legszentebb és legtermészetesebb alapját akarná megdönteni?

Mint minden esztendőben, úgy ebben is megtartotta a kontinentális misszió szokásos évi konferenciáját. Most Bréma városán volt a sor. Itt gyűltek össze, és hozták meg határozataikat azok, kik ennek tagjai. Az érdekesebb tárgyak közül érdemesnek tartjuk megemlíteni a következőket. A római kath. misszió alig ér el újabb időben valami eredményt ott, a hol protestáns misszió van, ámbar minden kigondolható eszközt és módot megragadnak a római kath. hittérítők a protestánsok munkájának ellensúlyozására. Nagy bajjal jár a pogányok közt a térítés a többnejűség miatt, mert ezt a szokást elhagyni, a pogányok azután sem hajlandók, mikor keresztyének lettek. Erre vonatkozólag különben, a konferencia azt határozta, hogy a több nőt tartók a missziói egyházban egyházi tisztségekre ne alkalmaztassanak. Egyébiránt, mint pedagógiai eszközt, az illető misszionariusok belátására bízták az urvacsorához való bocsátást is, melyhez való jogát minden megkeresztelkedett pogánynak a konferencia szintén elismerte. Egészben véve, nagy megnyugvására szolgált a gyűlésnek, hogy igen szépen halad a térítés munkája a körülményekhez képest, melyek nagyon súlyosak, eléggé ki nem számíthatók és nem egyszer elháríthatatlan akadályt okozók a munka folytatásában.

TÁRCA.

Két imádságos könyv.

(A vándor útja istenhez. Imádságok keresztyén családok számára. Irta Papp Károly, budapesti ev. ref. lelkész. Budapest, 1892. Gyöngyvirágok. Imakönyv fiatal protestáns hölgyek számára. Irta Tóth Pál. Harmadik kiadás. Budapest.)

Csak úgy véletlenül, tartalomra vonatkoztatás nélkül fogtuk össze ezt a két imádságos könyvet. Inkább, tán azért, hogy mind a kettő egy esztendőnek a terméke. Tetszett nekünk az a jelenség, hogy most ilyen bő termést láthatunk. És mintha egy paradoxonnak látszó állításunk is igazolást nyert volna e két imádságos könyv rövid időközben megjelenése

által. Az az állításunk, hogy midőn az imádság érzelmeink legjava, bánatunk és dicsőségünk aequivalense, egyszersmind az a legszentebb költészet, mely ott fakad, hol az emberek legjobban vannak meggyőződve az emelkedésről, az excelszióról. Hiszen, tán az imádság is összefügg az emberek törekvéseivel, az általános meggyőzésekkel; tán, az imádságok maguk, illetve az, ha szívünk mélyén tudunk imádkozni, exponense annak a szükségérzetnek is, mely a jövőre és a jövőnek dicsőségére apellál. A római soha sem tudott igazán, lelke érzelmeivel imádkozni, tán eléggé mutatja ez azt, hogy miért volt abban a világban, abban a társadalomban oly mély a

Folytatás az 1/4. év mellékletén.

folytonos hanyatlásról való erős meggyőződés. Ma abban hiszünk, abban kell hinnünk, hogy nem pusztulunk el, még az egyesnek is ez a szilárd fundamentuma; ha hát az imádkozó emberek körünkben megsokasodnak, ez a legörvendetesebb jelenség, a mi lelkesedésre keltheti szívünket ott, abban a mélységben, honnan kiágaznak érzelmeink.

Sokáig gondoltunk, mit írjunk ez imádságokról? Nevezzük-e valójában imádságoknak azokat a beszédeket, melyeket a két imádságos könyvben olvastunk? Elismerjük-e, hogy ezek csakugyan beleöltik a szivekbe azoknak az érzelmeknek fonál-szárait, melyek, mint a delej-áram, maguk után vonják nem csak az igaz szeretetet, hanem azokat a virilis vonásokat is, melyek még az élet legtragikusabb jelenetei közt is az emberi természet legszebb virágait fakasztják?

Nagyon sok kérdést tettünk fel magunknak, mikor elhatároztuk, hogy e két könyvet nem bírálni, csak ismertetni fogjuk. Ugy szólván, annyit, a mennyi éppen elégséges arra, hogy az imádság-írás legyen előttünk az a foglalkozás, mely felöleljen, vissza-tűkrözzön mindent, mely nagyobb gondot okozzon, mint a csillagászat összes problémái együttvéve. Mert, megelevenedtek lelkünkben azok a gondolatok, melyek ott kalandoztak, hol egy-egy imádság szárnya-csapásán, mint varázs, szállnak szívünkbe azok az álomszerű hatások, melyeket soha el nem feledhetünk. Mert e két könyvben megakartuk keresni mindazokat a vonásokat, melyekben kitűnik annak az imádság-írónak tehetsége és ereje, ki tudja, ismeri az érzés módjait, a cselekvés motivumait, a szív járásának és lüktetésének sajátos kifejezéseit és meghatározásait. Mert óhajtottuk látni, milyen gondolatai, eszméi, mondjuk tán, hogy elméleti meghatározásai vannak ez imádkozóknak magáról az imádságról? Akarják-e ők hinni, hogy az az imádság nem jó, melyet csak azok a tripolisi szőnyeg-alakok vehetnének ajkakra, melyeknek pusztán árnyék-érzelmeik vannak? Hogy az imádság szentebb költészet, éppen ezért finomabb árnyalatait érinti az emberi léleknek, mint az összes világi költészet? És ha ma, az irodalmi irányok új korszakában, bár nem mindig szerethetjük, de másféle szerkezetű szívet ismerünk, mint az ó-korban, hol egy sereg máj érzelmet nem ismertek, mert nem tudták, hogy mi a melánkholia, a szentimentalizmus, a természet szépségeiben való gyönyörködés, stb. vagy mint a középkorban, hol az érzelmeiben több volt az illúzió, mint a valóság, több volt a képzelet, mint a tartalom, hol szerették azt, a mi erőltetett, bizarr, keresett volt; mondjuk, ma, midőn csak annak van jogosultsága, a mi erőteljes, életre-való, az érzelemben impónáló: hogy ők milyen irodalmi kánont ismernek; vajjon, a modern imádkozó szeretheti-e szerintük, azokat a hangokat, melyek oda illenek, hol még hittek a hulló könnyök kibékítő igazságában, mikor még az imádságot nem olyannak tekintették, hogy ennek is része van szellemi világunk megalkotásában, mint a levegőnek, táplálkozásnak, lakásnak testünk fejlesztésében? Vajjon, ők abból a vallásból igyekeznek-e az imádkozás hangulatát kifejleszteni, mely a közös erkölcsi érzet megteremtője, mely azzá teszi az embert, hogy ha élete szegény is, de szíve gazdag legyen, és ne arra áhítozzék, hogy egy fejjel nagyobb legyen ember-társainál, mikor egy szívvel kisebb azoknál? Vallják-e ők azt, hogy az imádságban visszatűkröződik bárkinek érzése, gondolkozása, eszméi, törekvései, erénye, bűne, ekképpen géniusza, ebben pedig legbensőbb Énje, szívének legvalódibb gyökérszájai? Elfogadják és követik e ők azt a fel-

fogást, hogy az imádságok megteremtik az érzésnek száz és száz új módját, forrásba hozzák legszentebb, és legtisztább érzelmeinket, azokat a lappangó erőket, melyekből, az írás szerint, az életnek cselekedetei származnak? És hogy egy új elemet említsünk, melyet az imádságokban eddig nem igen kívántak meg: vajjon, belevihetőnek tartják-e ők az imádságokban a nemzeti érzés hangjait akkor, midőn józan észszel azt kell vallanunk, hogy a vallásnak nemzeti missziója is van? Annak a nemzeti érzésnek hangjait, mely a hitnek is egyik alapját teszi, hiszen, nagyon is kifejezője annak, a mi emlékeinkkel, reményeinkkel, fájdalomainkkal együtt, népünk ethikai életét alkotja meg? Más szóval, a nemzeti istenben való hitet, ki ugyan a keresztyének istene is, de választott népének minket tekint, kik őt tiszteljük, történelmünk intézőjét benne látjuk, s kihez azért ragaszkodunk, mert jól értjük őt éppen úgy, mint a reformáció-korbeli őseink, kik a rómaiak istenét azért hagyták el, mert érteni, követni nem tudták, mert szívüket nem ihlette meg? Hiszik-e ők, hogy e nélkül is olyan maradhat az imádság, hogy hatását veszti, mert nem ömlik szét rajta a hazai föld levegője, nem ragyog ki belőle az ismerős tájék ég-boltja, a mi, például, Arany költészetét is oly magasztossá teszi? Aztán, ha feltesszük még azokat a kérdéseket, melyek közönségesek, hát, vajjon, ezekkel szemben hogy vannak a mi imádság-íróink? Azokat a kérdéseket, melyek mindig érvényesek maradnak, bármennyire másféle gondolkozással (hangsúlyozzuk ezt a szót) írják is ma az imádságokat, mint régen, mikor legalább is éreztek annyit az emberek, hogy paroxizmus nélkül is lehet imádkozni.

Természetes dolog, hogy ezeket az imádságokat úgy kellett vennünk, a mint azok vannak. Ma másféle hangokat követelnek az imádság-íróktól, mint kétszáz évvel ez előtt. Akkor az volt a szép imádság, mely az emberi gyöngeséget, az alázatosságot, az ember gyarló, porbúl származott eredetét hirdette. Akkor szerették, ha az imádságban az ember magát megtagadta, vagy megemlékezvén síralmas állapotáról, egy túlvilág örömeivel vígasztalta magát, hol szenvedései elmúlnak, bánatai öröme fordúlnak, megaláztatása dicsőséggé változik. Nemzetünk akkori állapotaiban ez nem lehetett másképpen. Így kellett imádkozni, mert az imádság maga a megkötött történelem, e szót használjuk, a mennyiben ez a plasztikus ember legpregnansabb megelevenedését fejezheti ki. Ma már megváltoztak a viszonyok, tehát megváltozott, vagy meg kell változnia az imádságok hangjának is éppen azért, mert az imádság megkötött történelem. Ma már nem élünk az örökös elnyomatás, jogaink folytonos megsértéseinek korszakában, nem juthat eszünkbe mindennap, hogy hol fogjuk fejünket holnap lehajtani, nem is vagyunk többé olyanok, mint az üldözött vad, hogy folyton csak remegjünk, s az elnyomott igazság védelmét meg ne találják sehol; ma az imádság is más hangokon beszél, habár csak mindig egyet fejez ki: a szívnek örök szükségét. És ezt nem találhatjuk csodálatosnak. Hiszen, a poézis bölcsészetibb, mint a történelem; az imádság érzékenyebb az emberi viszonyok változásai iránt, mint a légsúlymérő a csapadékokkal szemben.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

== Az augusztusban megjelent «A falusi pap» feliratu pályacikkre szavaztak: id. Lészai Ferenc, főgondnok, Muzsnai Pál, Bogdán József, Lőrinci József, Berde Sándor,

Zoltáni Imre, Csekme Ferenc, Kiss Lajos, Tokos Sándor, Thamó Gyula, Kiss Ferenc, Kerekes Endre, Deák József, és Péchy Árpád, összesen 14. A «Még egyszer» feliratu cikke: Lénárd József, Jakab Károly, Nemes Árpád, Diószeghy Mór, Zayzon János, Gáspár Albert, Pap István, Szabó Lajos, O. Weres Sándor, ifj. Péter Károly, Lajos János, összesen 11. Az előbbinek szerzője dr. Bartók Jenő, kolozsvári esperesi káplán; emezé Irsay József, ördögkereszturi körlelkész.

Megköszönve barátaink érdeklődését, melyet a szavazás által ez úttal melegebben tanusítottak, mint máskor és kérve azt jövőre is: dr. Bartók Jenőnek, ki az esperesi hivatallal való összeköttetésénél fogva, a Lap szerkesztése körül már eddig is sok buzgóságot tanusított, az elismerés külső kifejezése gyanánt is, a csekélyke honoráriumot kézbesítettük.

== **Hegedüs Lajos, gerendi pap,** és n-enyedi egyházmegyénk esperese, életének 70-ik, papságának 47-ik évében, folyó hó 12-én meghalt. Hetek óta szállott a hír, hogy betegeskedik. Lapunk is említette, egész részvétellel s óhaj-tással, hogy elmuló legyen a baj. Nem mult el. Ugy látszik, titkon rágódott a betegség a nemes életen: s mig kedvesei reméltek, ő csak hanyatlott, mint az őszi nap, hogy letűnjék a látóhatáron. Letűnt. S mi, kik láttuk őt, mint férfit férfi-erejének teljességében; kik sokra becsültük fáradhatatlan tevékenységében; kik szerettük benne a nyilt, nemes modoru, konciliáns természetű embert: mi részvétellel állunk meg koporsója mellett, és gyászoljuk a régi gárda megőgyatkozását, melynek utolsó oszlopai dűlnek halomba. Hegedüs Lajos abból a családból vette származását, mely nagy nevű lelkipásztorokat, professzorokat adott anyaszentegyházunknak, s kiknek nyomába lépni, neki is nemes becsűgya volt s azt nagy részben el is érte. Ismereteit a berlini egyetemen gyarapította, a közigazgatás gyakorlatát a néhai Basa Mihály mellett sajátította el. Mint egyházmegyei jegyzőnek és esperesnek neve mindig a legjobbak közt volt említve, és egymás után volt megválasztva az egyházkerületi főtörvényészék birájává és képviselővé az egyetemes zsinatokra. Soha sem hajszolta a hirt, a nevet; de csendes munkássággal igyekezett megszerezni magának a jók becsülését. Mint-ha hallanók koporsója felett zendülni az ígéret: «Jól van, jámbor, hív szolgám, a kevesen hív voltál, menj be a te

uradnak örömébe!» Övéinek a vesztés feletti fájdalmát enyhítse, hogy egész egyházkerületünk osztozik a fájdalomban; s nevének emlékezetét megőrzi a halás kegyelet. Elhaló porain lebegjen áldás, béke, nyugalom!

== **Dévai egyházunk előjárósága,** László Ignác, főgondnok, és Szóts Sándor, lelkipásztor aláírásával és br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok, és Szász Domokos püspök aai. meleg ajánlatával ellátott «Esdő szózatot» küldött szét, melyben adakozásra kér fel mindnyájunkat, hogy omladozó, ódon, még Hunyady János idejében épített templomát stilszerűleg restaurálhassa és megmentsse az idők viszontagságainak rombolásaitól. Bemutatják képben a templomot jelenlegi állapotában, és a restaurálás után. A költség tizezer forint, melyből hiányzik nyolcezer forint, melyet az áldozatkészség útján remélnék beszerezhetni. Sok pénz, kétségen kívül; de minket is táplál a remény, hogy egyházkerületünk buzgó hivei nem fogják sajnálni filéreiket, hogy egy műremeket megmentsenek az enyészettől és ez által is erősíthessék dévai szép egyházunkat, mely ott ama nemzetiségi vidéken valódi védbástyája hitünknek, és nyelvünknek.

== **Domján István, r. tanár,** az előjáróság megbizásából megírta «A sepsi-sz-györgyi államilag segélyezett ev. ref. Székely Mikó-kollegium alapításának történetét.» A sok utánjárással, szorgalommal és tárgyszeretettel megírt füzetke megérdemelné, hogy minél szélesebb körben megismerjék. Ara nincs ugyan megjelölve; de azt hisszük, hogy a derék szerző útján az érdeklődők megszerezhetik. Szerezzék is meg, mert annál jobban fognak lelkesedni a már betetözött intézet iránt, mennél jobban ismerik az érdekében történt mozgalmakat, törekvéseket.

== **A felső-boldogfalvi ürességben levő papi állásra** egyhangulag megválasztott B i r ó Á r o n, aa. auguszt. 13-án foglalta el állomását összes hiveinek lelkesedése és szeretetüknek szinte nyilvánulása mellett. Banderiummal kísérték be egyházába, hol az udvarhelyi pap, Bedő Ferenc, aa. avatta fel szép hivatalába. Hogy banquette volt és majális, azt nem is kell mondanunk. Szívesen kérjük patársunkat, hogy hallgatóinak spontán nyilatkozó szeretetét használja fel arra, hogy építsék istennek országát és önmaguknak vessenek oly fundamentomot, melyen a pokolnak kapui diadalmat nem vehetnek. Istennek áldása nemes munkásságán!

HIVATALOS RÉSZ.

883—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett visai egyházközség papi állomására ezen-nél pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületek, és kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 354 frt. 44 kr. Ezen fizetésnek felét az 1894-ik év szeptember 30-ig az özvegy papné élvezi.

Pályázati határnap október 10. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aához küldendők, Székre.

Kolozsvártt, 1893. szept. 12. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

890—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett n-petrii egyházközség kántor-tanító állomására ezen-nél pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, 1½ hold kerttel, fizetés 240 forint, melyből mintegy 60 frt. készpénz.

Pályázati határidő szeptember 30. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1893. szept. 12. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

895—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-sajói egyházmegyébe kebelezett szász-cegői egyházközség kántor-tanító-organistái állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületek és veteményes kerten kívül, 214 frt. 8 krra hivatalosan felvett fizetés, melyből 72 frt. készpénz, a többi 7 hold föld haszonélvezete és a néptől járó kepe.

Pályázati határnap október 10. Folyamodványok Musnai Károly, espereshez küldendők, Szász-Czegőbe, u. p. Kerlézs.

Kolozsvártt, 1893. szept. 12. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

752—1893.

ÉRTESÍTÉS.

Lelkész-társaimmal tudatni kívánom, hogy a «Névkönyv» összeállításához szükséges adatokat szeptember 23-ig mulhatatlanul küldjék be hozzám annyival is inkább, mivel október 1-éig nekem is be kell szolgáltatnom.

Gerenden, 1893. szept. 10-én. Hegedüs Lajos,
n-enyedi ref. egyházm. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyed ív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvártt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Szeptember 21.

38. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutoa 9. sz.*

A Mikó-kollégium ünnepe.

A közelebbi idő alatt egyházkerületünk kollégiumai között kettő ünnepelte megújódását, új iskola-épületének fölavatását. 1888-ban a székelyudvarhelyi, 1889-ben a nagy-enyedi Bethlen-főiskola. Mint egyszerű résztvevő, mint az intézetnek volt növendéke, mindkét ünnepélyen ott voltam. Ott voltam és láttam, éreztem mindkét helyütt azt, a minnek látása, érzése a legtisztább örömök, a legédesebb boldogság meleg fészkévé teszi azt a lelket, mely tud hevülni és küzdeni romolhatatlan javak szerzéseért. Lelkem híven megőrizte mélyen bevésődött, élénk emlékezetét a látottaknak. Láttam azt, hogy itt is, ott is a tudomány, és ember-képzés fölemelkedő falaival a nyers természeti ösztönök uralma, a miveletlenség és sötét tudatlanság még ma is ijesztő hatalma ellen emelkedik új gát; láttam azt, hogy az erőben, díszben megújuló falak a hazafiságnak, a nemzeti kultúrának mindmegannyi bástyáját, évszázakra biztosított őrhelyeit alkotják. Láttam ez ünnepélyeknél annak a tűznek fölcsapódó lángját, mely bár egyszer gyöngébben, máskor élénkebben lobog, de soha ki nem alszik, míg emberi lélek él e földön, melynek van hite, bizalma, szeretete, vágya, és hálája; azt a lángot, mely lelkesedve veszi át örömmel, fájdalommal megszentelt múltak alkotásait, féltő gondnal óvja, ápolja azokat, s a megnyúgvás és megeledés derűjével csak akkor árasztja el a lelket, ha a féltékenyen őrzött kincset sértetlenül, vagy gyarapítva adhatja át a választott utódoknak; azt a lángot, mely fentartja, éleszti az ősök és intézményeik iránti kegyeletet, melyből merítjük lelkünk világosságát és melegét mindannyiszor, valahányszor cselekedetünkkel nem a mának, nem a testnek, hanem tisztább, nemesebb céloknak szolgálunk; melynek ha tisztaságát megőriztük, hegyeket mozdíthatunk ki helyükből, pusztákat népesíthetünk be, holtakat támaszthatunk

föl; mely összeköt, össze kell hogy kössön mindnyájunkat, ha lélekben és igazságban élünk, hogy érezzük egy test és egy lélek vagyunk mindnyájan, és istennek gyermekei a Jézus Krisztusban való hit által. Láttam, éreztem az élő hitnek, a megtagadhatatlan vallásos buzgóságnak erejét, mely nem engedi, a lelki élet oltárának köveit széthullani, hanem összegyűjti, megerősíti és megszenteli azokat, és mikor e munkáját bevégezte, öröm gyúl föl szemében, istenhez emelkedik lelke, hálát ad, magasztalást szól énekben, imában, s ihletett beszéddel dicsőíti a lélek erejét, a nagy isten hatalmát.

Most, a harmadik iskola-fölvavatáson voltam; mondhatom jó lélekkel a protestáns tanügy, a protestáns élet-képesség, a lelkesedéssel, közös erővel teremtés, a magyar nemzeti kultúra nagy fontosságú, szép emlékezetű ünnepén. Én itt is láttam azt a fölcsapódó, világító, melegítő lángot, mely törhetetlenné teszi a lelket reményeivel, vágyaival bearanyozott jobb jövődönnek szolgáltatában. Láttam az élő hitnek, a vallásos buzgóságnak el nem alvó tűzét.

De, vajjon, valóban a kálvinizmusnak, mint egyháznak vala e ünnepe a Mikó-kollégium fölvavatása?

Tudjuk, hogy egyházkerületünk, Sepsi-Szent-György város és a kormány együttes jóakarata, támogatása lehetővé tették Háromszék megye központján egy virágzó középiskola exisztenciáját. Tudjuk, hogy nagyon sokat lehet köszönni főleg az államnak, mely segítő jobbát nyújtva, lehetővé tette, hogy már egy évvel ez előtt a Mikó-kollégium teljes főgimnáziummá fejlődését elérhesse; és hogy más, nem kevésbé fontos helyeken nyújtott segítségével is nagy mértékben támogatja néhány intézetünket abban, hogy hivatásukat híven betölthessék. Mindez igaz. De, mondják, hogy mindezzel speciáliter felekezeti közoktatási ügyünkből sokat feladtunk, nagy tért veszítettünk; mondják,

hogyan felekezeti individuálitásunk befolyása a nemzet kulturális életére nagy mértékben, éppen oly mértékben csökkent, a mennyire tért engedünk az állam vezér-hatalmának iskolai autonómiánk rovására. Talán, még azt is mondják ilyenformán, hogy a sepsi-szent-györgyi kollégium ünneplése ma már nem az egyház, nem a felekezet sajátja, hanem az ország közös, a hazai közoktatásügy általános ünnepe. Ebben van is sok igaz; de hogy az igazságot még jobban láthassuk, azt a kérdést bátorkodom fölvetni hát, egy olyan iskolának, melyet mindenféle idegen birtoklási jognak még halvány látszatától is távol, teljesen és kizárólag magáénak vallhat a felekezet, egy ilyennek az öröme, ünnepe csak kizárólag a mi örömünk, a mi ünnepünk-e? Hát, mi, evangélium szerint reformált egyház, csupán a magunk iránti önzésből, csupán a magunk hasznára iskoláinkban külön érdekekért, sőt a haza és a magyar állam java és érdekei ellenére szolgáló célokért küzdenénk talán, hogy nekünk külön örömünk és ünnepünk lehetne a magyar állam izmosodásának és a magyar nemzet egyetemes előhaladásának ünnepétől? Korántsem. Mi baj volna tehát abban, ha a sepsi-szent-györgyi kollégium ünnepét épp oly joggal mondja magáénak a magyar állam, mint mi felekezet

Bármint vélekedjünk legújabbkori iskolaügyi politikánk iránya és értéke felől, az az egy minden vélemény-különbség nélkül világos, hogy a legutóbbi évtized, s a máj idő is (és ki tudja, még meddig :) fordulatot, változást jelent felekezeti közoktatásunk történetében, új irány nyílt meg iskoláink előtt, mely felé azok új eszközökkel, újult erővel, az intenzív megerősödés tudatával és bizalmat keltő érzelmével kell hogy haladjanak.

Régebben az olyan protestáns tanintézetet tekintették minta-intézetnek, mely ismeretes szegénysége dacára is sajátja, szűkebbkörű felekezeti miszsiójának híven megfelelt; melynek legfőbb erénye a néma türelem, szótlanság, lemondás, legnagyobb érdeme a keresztyéni türelemmel tanúsított nélkülözési képesség és rideg konzervativizmus vala melynek a közmondásos protestáns szegénységből kellett erkölcsi növelő erejét nagy fáradtsággal merítenie és ritka művészettel alkalmaznia. És e vélekedés nagyon érthető, nagyon természetes is volt. Több, mint háromszáz éves múltunkban egészen önmagunkra voltunk utalva; sokáig munkával, fáradtsággal, sőt fegyverrel, vérrel kellett kivívnunk, s megvédeni azt a minimális jogot, hogy élhessünk; a mit megnyertünk, a saját

szellemünk vala, az a feletti örömben nem osztozott más; a mit veszítettünk, annak fájdalma is csak a miénk volt, s legfőbb csak a szenvedő haza vett részt bánatunkban. Azután, sokáig csak a romokat őrizhettük a néma fájdalommal, lemondó csüggetéssel, és a csodával határos, hogy azokat annyira is megtarthattuk, hogy az újabb békés időkben újra építhessünk azok fölé. A mi gazdagságunk csak hitünk, lelkesedésünk, istenbe helyezett bizodalunk és történeti múltunk, egy szóval: lelkünk nyugodalma, ereje vala; de, az anyagiakban fölösleget nem ismerünk. Mikor az újabb alkotmányos élet megnyitásával, nemzetünk a modern államalakulás útján megindult, s rohamos alkotásaival, berendezésével versenyre hívott föl minden alkotó erőt, akkor tünt ki, hogy mi, protestáns anyaszentegyház, lelki javaink mellett, mily szűkölködők vagyunk, a vezérszerepét nagy hévvel megkezdett állammal szemben az anyagiakban. Szegénységünket sokan szégyelték, mások félre ismerték, vagy közönyösek voltak iránta; az ellenséges indulatu és felületes emberek hamar készen lettek volna receptjeikkel. Ezek közül soknak szálka volt szemükben iskolaügyi autonómiánk. Megtarthattuk-e mintaképnek többé a némán tűrő, szótlanságú lemondó, szegénységében szigorú protestáns intézetet, ha életrevaló szerv akartunk maradni továbbra is a nemzeti élet nagy organizmusában? Sokan meg akarták tartani, mert több bizalmuk volt a múlt tanulságai, mint a jövő reményei iránt. Az egyházas buzgóságban kipróbált, régi gárdához tartoztak inkább az ilyenek. Véleményüket elítélni, aggodalmukat kicsinyleni, nem szabad, mert az a régi szegényes protestáns tanintézet növelte őket jó protestánsoknak, s véleményük, aggodalmuk legalább is érvenyt szerzett annak a megtagadhatatlan igazságnak, hogy az ismeretes protestáns szegénységnek nem csak szánalmat keltő, komikus jelentősége, hanem egészen komoly és tanulságos oldala is van. Az az intézet ugyanis, mely a maga épületében, berendezésében, fentartásában, egy szóval, mindennapi életében nem tud bámulatra keltő fényt és aggodalom nélküli kényelmet, sőt még gondtalan meglepődést sem felmutatni tanítványai előtt, az föltétlenül arra van utalva és nem lehet másképp, mint növendékei gondolkodás-, érzés- és cselekvési módját olyan mintaképek, jellemformák szerint alakítani, a mely jellemek a szerzett javak megbecsülésével, s lelkesült védelmezésével, az önuralom hatalmával és erkölcsi növelő erejével, a létező kevéssel való

megelégedéssel, de a meglevő kevésnek gyarapítására folytatott kitartó, ön-szorgalmu, s körültekintő munkával, általában, a nemes önértet és szellemi önállóság teremtő és fentartó erejét kifejezésre juttató karakterisztikus vonások által lettek éppen jellemekké, az emberiség életében közhasznunak bizonyult, minden egészséges társadalomban nagyra becsült, keresett, s magyar társadalmunkban éppen szükséges jellemekké.

(Vége következik.)

A magántanításról.

Gimnáziumainkban a legősibb intézmények egyike a magán-, vagy privát-tanítás. Egyik sarkalatos elv azon elvek között, a melyeknél fogva lényegesen megkülönböztethetők gimnáziumaink a hasonló rangu más felekezeti és állami intézetektől.

Eredete visszanyúlik gimnáziumaink megalakulására, azoknak keletkezése maga után vonta ennek keletkezését; fejlődése, virágzása ennek fejlődését. Intézményeink között, mondhatni, egy sincs, a mely annyira lépést tartott volna gimnáziumaink fokozatos haladásával, mint ez. Erről akarok röviden szólni s igyekszem, lényegében kifejezni mai álláspontját, észrevételeimmel kísérve mind fény, mind árnyoldalait.

Ismeretes dolog, hogy a magántanítás célja, úgy, a mint az ma történik, alsóbb osztálybeli növendékeinket előkészíteni az iskolán kívül a napi leckékre. Ezt az előkészítést végzik részint az osztálytanítók (tanárok), részint, a hol egyetem van, egyetemi hallgatók; részint felsőbb 8—7, néha 6-ik osztálybeli tanulók. Én részéről ezt az intézményt mai állapotában sem célra vezetőnek, sem helyesnek nem tarthatom. Nem, a következő okokból.

A gyermek nevelésében az értelmi célnál sokkal fontosabb az erkölcsi cél. Ezt prédikálják pedagógusaink folytonosan, kiindulva abból az elvből, hogy a »betű megöl, lélek az, a mely megelevenít és életet ad;» ennek megvalósítására kell törekednie első sorban mindenkinek, a ki gyermekek tanításával, nevelésével foglalkozik. Ez legyen a fő; s ezzel párhuzamosan haladjon a másikkal, az értelmi célnak megvalósítására irányuló törekvés. S ugyan, mi történik ma?

Magántanítóink között sokan vannak, a kik előtt sem egyik, sem másik cél nem lebeg; hanem igen egy harmadik: pusztán az anyagi érdek. Ha ez ki van elégitve, minden jól van; ez előttük a fő, minden egyéb csak alárendelt. Nem mondom, hogy sokan vannak, a kik így gondolkoznak; de annyian minden esetre vannak, hogy magántanítói intézményünkre káros befolyással lehetnek.

Mások ismét más egyoldalúságba esnek, miután előttük szintén csak egy cél lebeg: az értelmi cél. Fődolog ezeknél csak az, hogy tudjon a növendék. Minden esetre szép, ha valaki a növendéknek szellemi előmenetelét mennél hathatósabban igyekszik előmozdítani. Azonban, semmiesetre sem kell tulságba menni, mint a hogy igen sokszor megtörténik; mert így csak látszólag ér-

hetünk el eredményt; de megfontolva a dolgot a maga valóságában, ily módszerrel többet lehet ártani, mint használni.

Ugyanis, a magántanítók közül sokan igyekeznek mintegy beletömni a növendék fejébe a leckét s tartanak ezért naponta 3—4 privát-órát is, úgy, hogy a növendék önállóan, mondhatni, nem dolgozik semmit, mert mindent megmagyaráz s megtanítja neki a privát-tanító, önállósághoz nem szokik; ha van is, elveszti; s később, a mikor a felsőbb osztályokban saját erején kell dolgoznia, nem képes, magától egyetlen lépést sem tenni, mert nincs önállósága, mindent elvégzett helyette addig a privát-tanító, s hogy most az nincs mellette, a legegyszerűbb kérdéseken fönnakad s kész a visszahatás.

Ezt az eljárást helyesnek semmiesetre sem tartom; hanem részéről követem Horatiusnak ama mondását: »Via media.»

A közép-út a leghelyesebb. Erkölcsi, értelmi cél párhuzamban legyenek. Fődolog, hogy a tanító, különösen, ha a háznál, családnál van, figyelemmel kísérje s ellenőrizze növendékeinek minden lépését; jó példát mutasson nekik minden tekintetben, beszédében, magaviseletében egyiránt; igyekezzék, növendékeit valóban emberekké nevelni; itt van az erkölcsi cél, az erkölcsi nevelés. Az értelmi nevelésnél pedig soha tulságba nem kell menni. Legyen a tanító inkább utmutató. Bizza rá a dolgokat növendékeire; hadd, végezzék el azokat akár együttesen, akár magukra s csak a nehezebb dolgokat magyarázza s értesse meg velük, hogy szokjanak önállósághoz; és soha se tüntesse föl magát olyannak, mint a kinek valóban meg kell növendékeit tanítani a felhagyott dolgokra. Ellenőrizze azoknak munkálkodását s legyen inkább negatív és csak az erkölcsi nevelésben legyen pozitív tényező. Itt ő járjon elől, és a növendékek kövessék; amott pedig azok törjenek előre, ő pedig kísérje figyelemmel s szolgáljon helyen tanácsokkal, hogy el ne tévedjenek.

Ilyennek kell lenni a magántanításnak. Hogy nem ilyen, már fönebb említettem, a következőkben pedig részletesebben fogom kifejteni.

A hiba nem növendékeinkben keresendő, hanem a magántanítóknak. Miért? Mert ezeknek legnagyobb részében hivatottság a magántanításra nincsen. Már pedig hivatottság, arra-valóság nélkül, különösen ezen a téren, nem boldogulhat senki. Hivatottság, önértetes, lelkiismeretes munkásság leginkább itt kívántatik meg. Azonban, nem itélek tulszigoruan, ha azt mondom, hogy ez a magántanítóknak 10%-ban sincs meg.

A tapasztalás mindennél világosabban bizonyít. Hiszen, lehetséges-e hivatottság egy 17—18 éves 7-ik, vagy 8-ik osztályos tanulóban? Vajjon, képes lehet-e ez arra, hogy egy, vagy több növendéket vezessen a fenn előadott elvek szerint? Arra egy ilyen ifjú, akármilyen jól tudja is előkészíteni növendékeit a mindennapi órákra, sohasem lehet képes, már koránál fogva sem; mert nincs annyi tapasztalata s ebből kifolyóan gyakorlata, hogy vezethetné a reábizott növendékeket mind az erkölcsi, mind az értelmi cél felé.

A gyermek lelkét pedig sokkal szentebbnek kell tekintenuink, s nem szabad egy serdülő, egy gyakorlatlan s így tapintatlan ifjunak eszközül engedni át; mert

igy könnyen veszélyeztethetjük azt a drága kincset s a következményekben éppen ellenkezőjét érhetjük el annak, a mit akartunk.

De, talán tehetné valaki azt az ellenvetést, hogy így nagyobbrészt szegény ifjainkat megfosztjuk egy kevés jövedelemtől. Ezt megengedem; azonban, segítsünk azokon másképpen. Ismerek különben olyan gimnáziumot, a hol tanítványt egyetlen felsőbb osztályos tanulónak sem adnak. De, serdülő növendékeinket ne engedjük át, mondhatni, az ők szeszélyeinek; mert földolog a lelki javak előmozdítása; az anyagi pedig csak ezután következik.

Tovább menve, nem tarthatom egészen helyesnek azt sem, ha növendékeinket, magántanítás végett, felsőbb (egyetemi) pályán levő, de szintén nem arra hivatott egyénekre bizzuk. Értem azokat, a kik nem leendő szakemberek. Hivatottságot nem találok ezekben sem; mert nagyobb részüknél a magántanítás csak pusztán kenyérkeresés céljából történik. Tapasztalat, gyakorlat, tapintat éppen úgy hiányzanak ezeknél is, mint akár egy 7, vagy 8-ik osztályos tanulónak s még leendő életpályájuk sem ösztönözheti arra, hogy magasztosabb szempontból fogják föl teendőiket, a mint ezt teszik, vagy legalább tenniök kell, a leendő szakembereknek.

Megengedem, hogy ez utóbbiaknál a megélhetés szintén nagy tényező s hogy ezekben sincs annyi gyakorlat, tapasztalat, a mennyi okvetlenül szükséges; mindazonáltal, legalább jövő életpályájuk ösztönzi, sarkalja arra, hogy azokat lehetőleg megszerezzék. Így magasztosabb célból fogják föl hivatásukat, szebben s pontosabban is teljesítik teendőiket.

Ezek után, összegezzük röviden az elmondottakat. Röviden ugyan, de igyekeztem felmutatni magántanítási rendszerünket mai állapotában. Vázoltam a célt is s azokat az elveket, a melyeket ha szem előtt tartunk, a magántanítás mindenestre nagy haszonnal fog járni növendékeinkre mind erkölcsi, mind értelmi tekintetben. Igyekezzünk azt továbbra is fentartani gimnáziumunkban; de lehetőleg arra hivatott egyénekre bizzuk annak vezetését. Erre a célra legalkalmasabbak természetesen az osztálytanítók (tanárok), vagy, a hol egyetem van, a tanári pályára készülő ifjak. Ha ezek nem állanak rendelkezésünkre, akkor keressünk ugyan másokat, de mindig legyünk tekintettel arra, nehogy növendékeinknek legfélétebb, legdrágább kincsét, lelkét, avatatlan kezekre bizzuk.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1893. szept. 13.

Elnökölt: főt. püspök Szász Domokos aa. Jelen voltak: gr. Kuun Géza, egyházkerületi főgondnok, dr. Szász Béla, ig.-tanácsos, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Deák József, pénztárnok, Márkus János, titkár, Bodor Antal, k. előadó és Kádár János s.-titkár.

Az ülés megnyitása után tárgyalás alá bocsáttattak és elintéztettek a megelőző napi ülésről elmaradt alábbi ügyek.

A hosszú-aszói egyházközség ama kérése, melyben a Binder-féle és központi kezelés alatt álló kepeváltó tőkéjének kamatját, a papi fizetés pótlására, kiutalni kéri. Kérését az egyházközség azzal indokolja, hogy a papi fizetés jelentékeny részét képező szombati malom-vám jövedelmétől elesett, mert az illető malom vízi építményeit a tavaszi árvíz teljesen elpusztította s így a malom az egész éven át állott, sőt, talán még hosszú ideig állani

fog. Igazgató-Tanácsunk, az előadott okoknál fogva, elhatározta az évi 40 frt. kamat $\frac{2}{3}$ -ad részének a beszőlőgáló lelkész részére való folyósítását, de a kamat $\frac{1}{3}$ -ad részének tőkésítése rendeltetett el, minthogy az illető tőke, rendeltetésénél fogva, ezen rész lelkészi javadalnazásra ki nem adható; tekintettel azonban az egyházközség szorult helyzetére, ez alkalommal kivételesen a pár év óta tőkésített $\frac{1}{3}$ -ad rész kamat-illetőségei is kiutaltattak az egyházközség részére, 62 frt, 41 krban, hogy ezen összeggel a malom-vám élvezetére jogosult hivatalnokait, veszteségeikért némileg kárpótolja.

Szász-új-ósi és szász-máthéi egyházközségeink, a vármegyei Emke-fiókválasztmány útján folyamodtak volt felekezeti iskoláinknak az Emke által leendő segélyezése iránt. A nevezett egyesület központi ig.-választmánya hatóságunkhoz tette át a kéréseket véleményezésre, honnan is az illetékes espereshez küldettek le az ügyek rüzetesebb megvilágítása s azon indokok részletes fölfejtése végett, melyek az illető egyházközségek iskoláinak az Emke részére való átadását állítólag követelik. Az esperes jelentése fölérkezett s abból kitudt, hogy a szász-új-ósi egyházközség, melyben időközben az állami iskola szervezése folyamatba indult, kérésétől eláll, de a szász-máthéi egyházközség, fölfejtett nehéz anyagi és felekezeti helyzeténél fogva, kérésének pártolását kéri. Ig.-Tanácsunk ennél fogva, a szász-máthéi iskola segélyezését, vagy teljes átvételét az Emkétől kérelmezni határozta.

A szelecskei leány-egyházközség ama kérése került, ezek után, tárgyalás alá, melyben a pár év előtt saját kérelmére megszüntetett felekezeti iskolájának visszaállíthatóságát kéri engedélyezni s a tanítói fizetés emelésére régebben kiutalva volt államsegélyt, ismét folyósítani. Ig.-Tanácsunk nincs ellene az iskola visszaállításának, sőt az egyházközség ebbeli törekvését, a fenforgó nemzetiségi szempontokból, teljesen méltányolja, de mert egyfelől az iskola megszüntetésének indoka jelenleg is főnnáll (t. i. csak 6 tanköteles van) s mert a tanítói fizetést képezett államsegély más sürgősebb szükségletek kielégítésére fordított: az iskola visszaállítását csak abban az esetben engedheti meg, ha a szükségletek fedezéséről az egyházközség önerején gondoskodik.

Magyar-nagy-zsombori egyházközségünk, felelve leiratainkra, melyekben a tervbe vett papiház-építés költségeinek kölcsön útján való fedezését ajánlottuk, kijelenti, hogy a hűvek teljes vagyontalansága okán, a felveendő kölcsön kamat- és törlesztő részleteit semmiképpen sem fedezheti s így a szükséges összeget, mint kölcsönt, nem biztosíthatja; miért is ismételtlen kéri Ig.-Tanácsunkat, hogy központi kezelés alatt álló pénzéből utálja ki az építéshez szükséges 1800 frtot. Számba vétetvén azonban a nevezett egyházközség központi kezelés alatt álló tőkéje, kitudt, hogy a különböző célokra lekötött kamatoknak megfelelő tőke-összeget felül, csak 1651 frt. áll rendelkezésre. Ezen összegnek kiutalása, a felhozott indokok folytán, el is határozottatott, de mert ily módon az egyházközségnek semmi jövedelme sem marad fön, melylyel a 300 frtot alig meghaladó papi fizetés elodázhatlan emelését eszközölhetné: a jelzett összeg csak abban az esetben fog folyosíthatni, ha az egyházközség kötelezettséget vállal a kiadott tőke $1\frac{1}{2}\%$ -os tőkészerző hányadainak 32 éven át leendő beszőlőgáltatására.

Végül, felolvastatott a m. kir. vallás és közoktatási miniszter urnak leirata, melyben arra kéri hatóságunkat, hogy az 1896-diki ezredéves, országos kiállítás emelése céljából hassunk oda a főhatóságunk alatt álló egyleteknél, hogy ezek évi közgyűléseiket, a kiállítás évében, Budapesten tartsák meg. Minthogy Ig.-Tanácsunk főhatósága alatt ily egyesület nincsen a leirat egyszerűen tudásul vétetett.

Ezen felül, még néhány személyi ügy intéztetett el, melyek után a tárgysorozat ki lévén meritve: az ülés bezárattott.

gyökerei a nedvességből. S aztán, ha igaz az, hogy a mi egész világunk a morálításban komprimálódik, akkor az imádság, mint a legnagyobb erkölcsi igazságok vára, egyszersmind az erkölcsi eszmékkel való egyensúlyba jövetel hatvány kitevője, mint ilyen pedig leszámolás azokkal a motívumokkal, melyeknek hogy mindent felülmúljanak, mindenre szükségük van. Általában, ez a szívünkre ható világ az, mely felölel mindent, s a mely éppen mert a szívben veti meg lábát, midőn a legszentebb hittel, tehát értelmünk és érzelmünk legbecselebb részével állunk itt előtérbe, magával ragad egészen, hogy abban a szent ittasságba merüljünk el, mely átjárta Newtont is, hogy reszketett a toll kezében. Ez a világ nem részekből áll olyan értelemben, hogy az egyik más lenne, mint a másik; hanem, egészen átjárja a szívet, finomítván mindenütt az érzést, és fegyelmezvén a közérzületet. És nem is egyeseknek, mondjuk, nem is egyes emberöltőknek a tulajdonsága, a birtoka ez, hanem ebben az érzelmek egész raja lappang, melyeket a régiak szenvedései és küzdései már százszor is megszenteltek. Hová enyhíteni viszzük fájdalmainkat, felfokozni érzelmünket, a mely szentek szentében életünk minden napjában forgolódunk, hogy abban sirjuk el szenvedéseinket, örvendezzük át örömeinket, megnyitván szívünket és ajkainkat gyermek és öreg korunkban: ez az imádság átjárja az évek során agyvelőnk és szívünk minden rekeszét, hogy egy-egy imádság után erősebbekké tegyen a piramisok gránitjánál, vagy a szifonszek bázaltjainál. Ide a léleknek nem egy része kell, hanem az egész lélek. Ide nem külön megállapított szabályok illenek, mint a geometriában, vagy például a sakkjátékban, hanem az a szépséggel és poézissal teljes tartalom, melyet akkor érzünk, midőn csordultig vagyunk azzal az érzéssel, melyhez az összes tudás is csak még a keretet szolgáltatja. Avagy, Arany költészetének meglesz-e ünnepléses zenéje és erkölcsi fönsége, tehát az az imádkozó hangulata, mely inkább fölemel a végetlenhez, mint száz szabályhoz készült imádság, ha ebben nem a szellem egész telje nyilatkoznék, a léleknek az a legfrisebb lehellete, mely az egésznek tetején csillog, mint a legdrágább korona? Igenis, az imádság nem a diplomok költészete csupán, nem az abban az értelemben, hogy benne a merev egyoldalúságban félfogott kegyelem és bűn közötti viszony jelenítettnek meg, hanem, ha szabad így kifejezni magunkat, az a világi költészet, mely mindent fölvesz ölelő karjaira, aztán, mozgásba hozza a szív rugóit, előnkbe tárja azoknak a változásoknak ismeretét, melyen erényeink és bűneink keresztül mentek, sarkalja és melegíti erkölcsi érzületünket, és így tisztít, és így jobbit. Az imádság a szeretet legszentebb kánonja, a szellem legbővebb, tehát legigazibb expánziója, az emberi lélek földrajzában, ha szabad e hasonlatot használnunk, az egyenlítői ég-öv, termőföldje a jónak, és gonosznak, kevés szóval: az imádság az irgalom képviselője. Még a természettudományoknak is van imádsága, hiszen, a természet egyszerűsége jelenti annak költészetét és zenéjét annak a természettudománynak, mely a tények garmadolásában nem vész el, hanem föl tud emelkedni a valódi világ eszményesítésére, vagyis, költő a képzelet birodalmában.

Ám, ha az imádság ilyenformán a szellemnek legszebb virága: ha azért, mert mindent felölel a maga legmagasabb egységében, de nem az az érzelem, melynek a szenvedésre már nem lenne egyetlen könnyűje, és egyetlen öröme sem egy parányi mosolya: ennek az imádságnak azt a szellemet

valóban nem részeiben, nem egyes nyilvánulásaiban kell meg-elevenítenie, hanem olyan formán, mint a hogy a köszönet megkötött napsugárnak nevezzük; mint a hogy a régi klaszszikus világ lehellete arcunkba csap, mikor az antik muzeumokban elmélkedünk. Ott kell lenni az imádságokban annak, a mit a lélek a saját színeiből rak össze, annak, a mi éppen úgy ingerli az ember isteni részét, mint az éleny földi részét, a testet. A mit a szív ama heve ad meg, mely a hitnek legtermészetesebb melegségét teremti meg, a mi soha sem lesz olyan ólomszürkév, mint a felhők, melyekről le-tűnt az élő fény pírja.

Ha már behatóbban kezdjük figyelembe venni a szóban forgó imádságos könyveket, éppen ez a szempont az, mely erős vádat emel az imádság-írók ellen. Mind Papp Károly, mind Tóth Pál, de különösen az első ellen, leszámítva ennek némely évszaki és különösebb alkalomra irt imádságát. Olyan megfoghatatlan az, mit ez íróknál tapasztalunk, (mindig inkább Papp Károlyt értve). Tanítják őket, hogy az élet szép, hogy ez a summum bonum, hogy az életnek vannak örömei, melyeket mindenesetre fel kell keresni, s ártatlanságukat a mi vidámságunkra felhasználni; de nem ismerik azt az embert, vagy legalább is nem állítják jól előtérbe, ki a tulajdonképpeni emberi vonásokkal felruházás által a legbensőbb erkölcsi szolidaritást teremti meg. Különösen Papp Károly. Papp Károly igen sokszor azt az embert mutatja be imádságaiban, kiről tulajdonképpen semmit sem mondhatunk, még azt sem, hogy igazak-e érzelmei, vagy nem, melyeknek kifejezést ad? A magyarnak nincs jó kifejezése e jellem valódi megnevezésére. A német nyelvben van rá találó szó: Durchschnitts-Charakter. Ennek az ilyen fajtájú embernek a számára legkönnyebb írni; egy tanult fő, egy ember, a ki gondolkozott, vagy ha csak egy pár imádságot készített, üljön le és halmazával fogja megírni a különböző imádságokat, mintha csak megrendelés, gyári készítés forogna szóban. Persze, ezekben az imádságokban nem lesz semmi új, semmi élénkebb szín, mely figyelmünket lekötne s érzelmeinkbe erősen beleöltödnék; ha száz van is ilyen, ez mind olyan, mint a számok, melyeket minden változtatás nélkül írunk egymás mellé, a számolás különböző műveleteinek jelzéseivel. Ám, ilyen imádságokat még a század elején is írtak, és írnak ma is olyan emberek, kik az imádságokban csak azt keresik, hogy azok olyan beszédekből vannak-e összeröva, melyek elején ott áll az isten megszólítását jelző szó; kik azt nézik, vajjon, egyszerűek-e, vagy nem, hol azonban feledik, hogy vajjon az egyszerűség eléggé egyszerű-e? És Papp Károly közönséges és innepi imádságaiban, ha nem is egészen, de mintha ebbe a hibába esett volna. Azokban az imádságokban, hol egy hívő keresztyén a földi örömei és kincsek hajszolása közben érzi legjobban, hogy csüggedten, sebekkel borítva, ezernyi kín között áll és az istent alig nevezheti szerető édes atyjának. Azokban az imádságokban, hol leg-erőteljesebben nyilatkozhatik meg a lélek, a mint tisztul, a mint emelkedik az istenhez és az élet változásai közepette mutatja meg a megváltott ember amaz érzelmeit, melyek a francia predikátor szerint «donnent à la tendresse absolue un avant-goût des célestes félicités.» Miért tette ezt? Miért tette, hogy ez imádságokban nem ütött meg egyetlen új hangot, egyetlen új motívumot, hanem járt azon az úton, melyre még kis korunkból emlékezünk, midőn Szikszai, Baksai imádságait hallottuk, meg a zsoldárokat, a mikor szülőink elimád-

kozták. Holott ennek csak abban az egyetlen igazoló esetben lett volna jogosultsága, ha a nép számára szerkesztette volna könyvét, annak a népnek számára, a melyről ő mit sem látszik tudni, melyet figyelmen kívül hagy, mert irodalmi kifejezéseivel, gyakran csak könyvekben divatos szavaival mintha csak ezt akarná elérni. A nép, igenis, évezredek át szeret gyönyörködni az ismerős hangokban, melyek átszállanak apákról az unokákra, hiszen, a nép regéi és tündérmeséi századokon át tartják magukat. De az a műveltebb olvasó, kinek számára Papp Károly ír, nem tud már e hangokban annyira gyönyörködni, ki új világot szokott meg, ki ha másképpen nem, de a nagy nemzeti költők fönséges érzelmeiből más inspirációt is merített, hogy megelégedhetnék azokkal a félig hatásos hangokkal, melyek őt ide föl nem emelik.

(Vége következik.)

Különfélék.

— **A kolozs-kalotai egyházmegye egyik főgondnoka,** fogarasi Lészai Lajos, folyó hó 17-én, M.-Gorbón meghalt, életének 66-ik évében. Hogy ki volt Lészai Lajos, azt nem szükséges, hogy mi mondjuk el. Ország részünk sok derék férfa közt, egyike a legderékabbaknak. Oly családból született, mely hagyományként örökölte a legtisztább humanizmust, a legnemesebb szívet, a szeplőtlen jellemet, a világos főt, az egyházi buzgóságot a nélkül, hogy valaha megfeledezett volna az örök-emberi jogokról és kötelességekről. Soha nem vágyott, hogy első legyen, és mindenki meghajolt előtte; öröme maradt az árnyékban, és az őszinte tisztelet mindenütt fölkereste; irtózott a lármától, a piactól, de soha férfit megillető munka kezébe nem szakadt. Részt vett a szabadságharcban, melynek leveretése után, nagy-petrii birtokára vonult és tanult, tanult oly sokat, hogy európai műveltséggel bírt. A közélet minden viszonyai versenyezve keresték nagy munka-kéességét. Volt törvényszéki ülnök, urbéri törvényszéki elnök, kir. táblai bíró és tizenöt esztendőn keresztül országgyűlési képviselő és mindenütt méltó tárgya a nagybecsülésnek, az őszinte tiszteletnek. Öt évvel ez előtt megrendült egésséggel visszavonult a politikai pályától, és nemcsak vér szerinti, de szellemi testvérénél, egyházkerületi főgondnok, Lészai Ferencnél töltötte utolsó napjait, M.-Gorbón. Halála széles körben fog mély megindulást, részvétet kelteni és mi is kegyelettel adjuk át nevének emlékezetét az örökkévalóságnak. Béke lengjen a nemes porokon!

— **Hogy az elhalasztott egyházkerületi** közgyűlés mikorra fog összehívni, az még mindig a körülmények szerencsés találkozásától függ; de, a mint illetékes helyről hallottuk, ettől eltekintve, a Házassági Főtörvényszék a legkésőbbben, de november első napjaira össze fog hívatni, melyről külön meghívók fognak szétküldetni. Kérjük az esperes urakat, hogy ez értesítésünket tudásul venni sziveskedjenek, és gondoskodjanak, hogy az elsőfoku házassági bíróságok a folyamatban levő peres ügyeket a lehetőleg fejezzék be, hogy hátrányt ne szenvedjenek.

— **Az sz.-lónai első-osztályu egyház** ürességben volt papi állomása, folyó hó 13-án töltetett be. A nyolc kijelölt közül, nagy többséggel, megválasztott Vajda Ferenc, püspöki titkár, kit lapunk olvasói is igen előnyösen ismernek azokból a hangulatos cikkekből, melyekkel szerencsésen, többször mint nyertes pályázott lapunkban. Őszintén gratulálunk fiatal barátunknak, és szerencsésnek mondjuk a sz.-lónai egyházat, mert oly papot nyert, ki ifjú lelki erejével, egyházi gondolkodásával, buzgóságával, szelíd, megnyerő modorával, kétségen kívül, igen rövid idő alatt, oly virágzásra fogja emelni egyházát, a minőt az rég ideje nem látott. A szeretetnek lelke vírásszon, a választókon és választottan, hogy az úrnak áldása megláttassék az ő házukban, szivükben, egész életükben!

— **A debreceni bölcsészeti fakultás,** és a kolozsvári theol. fakultás érdekében, előleges megállapodás szerint,

a debreceni egyházban szeptbr. 17-én mind a négy templomban buzditó egyházi beszédeket tartottak. E mellett, a presbiterium bizottságot küldött ki, megbízván azt a gyűjtéssel, melynek tagjai: Kiss Albert, lelkész, Csanak József, kereskedő, dr. Molva Kálmán, ügyvéd, Balogh Ferenc, hittanár, Joó István, képezési igazgató, és Szikszai-Szabó László. A felhívást nyolcezer példányban küldötték szét. Mindezekről szép eredményt várnak, és bizton remélik, hogy szép tervük a milleniumra meg fog valósulni. S nem csak maga Debrecen lelkesedik, és dolgozik, a vidék is élénk részt vesz e messze kiható mozgalomban; egyre jelentik be az alapítványokat. Így Nagy-Kún-Madaras 200 forintot, Turkeve 500 forintot adott és a h.-n.-kunsági egyházmegye minden papja kötelezte magát, hogy a bölcsészeti fakultás alapítói közé lép. Ezek nem dobálóznak frázisokkal, hanem tettekkel mutatják ki buzgóságukat; nem néznek kancsal-szemekkel arra, a ki tette-kész, hanem oda állanak a munkálkodók közé; nem veszekednek, hanem áldozatokkal bizonyítják be igaz protestáns-voltukat. Ez föl-emelő, szép és követendő példát statuál minden idők számára.

— **A következő iskolai könyveket** vettük. Egyetemes történelem. Irta Laukó Albert. Algebra a polgári iskolák IV-ik osztálya számára. Irta dr. Schmiéd Ágoston. M. T. Cicero két beszédje: pro S. Roscio Amerino et de imp. Cn. Pompei. Magyarázta Köspesdi Sándor. Tell Vilmos. Fordította Tomor Ferenc. Preparációk a latin klasszikusokhoz, 9—10. füzet. Dr. Kaposi Lucian és Várkonyi Odilo. Falusi iskolások olvasó könyve. Szerkesztette Györfi János. Számvetési gyakorlatok könyv. I. II. III. füzet. Irta Faludi János, fővárosi néptanító. Valamennyi mind rövidre fogott tartalommal, dióhéjban összeszorított ismeret-anyaggal, de nagyobb részt világos és megérthető modorban szerkesztett iskolai könyv, melyek inkább didaktikai elrendezésük, a növendékek értelmének nagyobb részt megfelelő tárgyalásmódjuk, mint mélyre ható, nagyobb apparátussal készülségük által tűnnek ki. Ajánljuk az illetők figyelmébe.

— **«Vallás és Egyház»** cím alatt, 1894. elejétől fogva, új lapot indít meg Zoványi Jenő, ev. ref. lelkész, Kolozsvártt, mely havonként egyszer jelenik meg, egy íven, nagy nyolcadrét alakban; előfizetési ára 2 korona. Mi, a kik régi papságunknál, és hosszas szerkesztői mivoltunknál fogva, ismerni véljük az egyházkerület viszonyait, mindig úgy hittük, hogy nekünk az erők egyesítésére kell törekednünk. Úgy látszik, az új lap az ellenkezőről akar meggyőzni. Hát, jól van. A sajtó, és szólás-szabadsághoz mindenkinek föltétlen joga van. Ha vallásunkat és egyházunkat virágzásba indítani, a keletkező új lapnak jutott a szerencse akkor a közszükség hozza létre, és életét igazolni fogja a jövőndő; ha pedig oly intenciók is állának a háttérben, melyeknek megvalósulása kárt és veszedelmet jelentene, hisszük, sőt tudjuk, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület fővilágosodott, derék papsága vissza fogja útasítani. Hát, csak tessék. «Ha emberektől vagyontanács és dolog, semmivé leszen; ha pedig istentől vagyont, ti fel nem bonthatjátok.» (Csel. 5. 38.)

— **A Kolozsvártt megindulandó egyházi lap** már is háborút keltett. Hogy honnan, és minő forrásból merítette értesülését, nem tudjuk; de, a «Pesti Napló» olyan bolondságokat irt róla, hogy a helybeli «Kolozsvár» indítatva érezte magát, hogy ezeket kikorrigálja, és rámutatott a «Prot. Közlönyre», mely az egyházkerület lapja. Nekünk semmi közünk ama két lappal. Ki-ki csinálja a maga dolgát, a mint tudja. De, Zoványi ur nem tudta elviselni szó nélkül, és a «Kolozsvár» felszólalására egyik helyi lapban megadta feleletét. Ehhez teljesen joga volt. Csak sajnálatunkat fejezzük ki, hogy feleletének éle a «Protestáns Közlöny» ellen irányult. Hogy lapja megindítására nem kért sem megbízatást, sem engedélyt semmi potentáltól, tehát az Igazgató-Tanáctól sem: ez tiszta, és világos. Hogy a hivatalos jelleget elveendőnek tartja a «Prot. Közlönytől» is: ez is lehet helyes; és ezt igazítsa el az Igazgató-Tanáccsal. A mely percben és kimondatik, a «Protestáns Közlöny» többé nem fog létezni. Hogy a «Prot. Közlöny» megfelel-e teljesen az igényeknek és szükségletek-

nek», nem követeltük soha és nem affektáljuk ma sem; lehetnek igen sokan, «kiknek izlése és ismeretköre nem egy tekintetben más forma igényeket és szükségleteket fűz egy mindben teljesen megfelelő laphoz.» Ebből a kijelentésből, sajnálatlaltal, de egész ön-beismeréssel magunkra vesszük mind azt a felelősséget, a mi a lap szellemi niveaujára vonatkozik. De, szívesen kérjük ellenfeleinket, vegyék ki ez ítélet alól munka-társainkat egy Bitay Bélát, Horváth Istvánt, Csekme Ferencet, Tavasz Józsefet, néhai Józsa Zsigmondot, Szabolcska Mihályt, dr. Kolosvári Sándort, dr. Felméri Lajost, dr. Hegedűs Istvánt, Konc Józsefet, Parádi Kálmánt, Szász Bélát, és egy egész sergét még az erdélyi egyházkerület oly férfainak, kik díszére válhatnak bármely irodalmi vállalatnak, és a kiknek közreműködésével dicsekedni, büszke a «Prot. Közl.» Hogy a «Vallás és Egyház» a «Prot. Közlönnél» különb lesz, ezt kész szívvel elismerjük, hiszen, a program szerint «arra kezeséget nyújt ama jeles prot. egyházi és világi íróink hosszú sora, kik közreműködésüket szívesen megígérték.» E tekintetben hát teljesen meg lehetünk nyugtatva. Ezt az egész dolgot csak azért említettük fel mi is, hogy megkérdézzük Zoványi úrtól: meg van-e arról győződve lelkiismeretében, hogy a «Koloszvárral» folytatott szóváltásában fölemlegetett 3000 forint «csinos kis összegecskét» a «Prot. Közlöny» évenként bevette? A Zoványi úr esetleges bizonygatásával szemben, készek vagyunk, felmutatni az előfizetőknek két éven át általa vezetett Anyakönyvét, kiadá-

saink nyugtatványait, okmányainkat a kifizetett csekélyke honoráriumokról, melyekben némelyes része Zoványi urnak is volt, segéd-papsága mellett: s akkor ítélje meg bárki, micsoda értékkel bír az általunk soha be nem vett 3000 forint. Az ötszáz anyagyház után annyinak kellene bejöni, igaz; de Zoványi úr jól tudja, hogy sok egyház ingyen kapja lapunkat, sok egyház kedvezményes áron; sok egyház beküld egy félévi díjt, míg a másik fele oda marad örökre, és csak egy bizonyos rész lelkiismeretes és pontos a fizetésben, a mely csak hogy éppen elég, hogy kötelezettségeinknek eleget tethessünk: és mégis felmeleti a horribilis összeget, az isten tudja, mért? Legutoljára is, kijelentjük, hogy annál a viszonynál fogva, melyben Zoványi úr majdnem két évig volt, mint segéd-pap, részes a «Prot. Közlöny» tehnikai szerkesztésében; annál a viszonynál fogva, hogy ő ma kolosvári pap: a meddő polemizálást nem csak feleslegesnek, de károsnak tartjuk úgy az egyházra, mint az egyházkerületre nézve, s így felszólásunkat annyival inkább befejezettnek nyilvánítjuk, mert lapja még nem indult meg, és nem óhajtjuk, hogy a politikai lapok terére vigyünk egy oly dolgot, melyhez a nagy közönségnek, fájdalom, csak akkor van köze, ha személyek körül forog. Mi ezt a lehetőségig elkerülni, óhajtjuk. Hát, kerüljük el, és kinek a mint az istenek adták, szolgáljunk egy magasabb célnak, hogy megnyugtathasson a lelkiismeret, hogy építettük istennek országát.

HIVATALOS RÉSZ.

914—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett h a v a d o r j á n i ev. ref. IV-ed osztalyu egyházközség papi állomására ezennel pályázat hirdettek.

Évi javadalma tisztességes lakás, beltetek, gazdasági épületek, kerten és gyümölcsösön kívül, egyházhatósági kiigazított hivatalos becslés szerint, 455 frt. 57 kr. melyből 60 frt. készpénz.

A pályázati folyamodványok, folyó évi október 5-éig, nagytiszt. Rákosi Lajos, esperes úrhoz, Lukafalvára, (u. p. Nyárádtó) küldendők.

Koloszvártt, 1893. szept. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

909—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett m e z ő c s á v á s i III-ad oszt. egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettek.

Javadalma: tisztességes lakáson, beltelken, gazdasági épületeken kívül, egyházhatósági becslés szerint, 301 frt. 7 kr. melyből 220 forint készpénz, a többi tizenégy és fél hold kánonika-porcio termése, közmunka-tétel, és huszonnégy hektoliter gabona értéke. A díjlevél-módosítás, javadalom emelésével, kezdeményezve van.

Pályázati határidő folyó évi október 8-ika, mely időig a folyamodványok nagytiszt. Rákosi Lajos, esperes urhoz, Lukafalvára (u. p. Nyárádtó) küldendők.

Koloszvártt, 1893. szept. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

911—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett m a g y a r f r á t a i egyházközség organista-kántor-tanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakás, két és fél hold belsőséggel. Húsz hold kánonika porcio, melynek kataszteri tiszta jövedelme 52 frt. 64 kr. ugyan, de haszonbérbe adva, 200 frtot is meghoz; és 194 forint pénz-fizetés.

Pályázati határidő folyó évi október 8-ika, mely időig a folyamodványok nagytiszt. Somkereki Miklós, esperes urhoz, Székere küldendők.

Koloszvártt, 1893. szept. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

919—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett sárpataki egyházközség kántor-tanító-organistai állomására pályázat nyittatik.

Javadalom tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, s veteményes kerttel, és 548 frt. 19 krban fölszámított fizetés.

Pályázati határnap október 11. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Koloszvártt, 1893. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

915—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett csikszeredai kántor-organistai állomásra ezennel pályázat hirdettek.

Javadalma: évi 200 forint készpénz, és tisztességes lakás, összes mellék-helyiségekkel.

Pályázati határidő folyó évi október 5-ike, mely időig a kérések hozzám küldendők.

Koloszvártt, 1893. szept. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1011—1893.

MEGHIVÓ.

A kolozs kalotai ev. ref. egyházmegye közgyűlésének illetékes tagjait az október 12-én, Bánffy-Hunyadou, reggeli 9 órakor kezdődő közgyűlésére, tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés főbb tárgyai: 1. Esperesi jelentés az 1892. évre vonatkozó egyházmegyei vizsgálatról. 2. Az egyházmegyei tanács működését tárgyzó jelentés. 3. Az egyházmegyei köz- és özv.-árvai pénztár megvizsgálása és átadása az ujonnan választott pénztárnoknak. 4. Kérelmek, indítványok.

Szept. 11-én d. e. 10 órakor házassági törvényszéket tartok, fölkérem tiszt. paptársaimat és az ügyvéd urakat, figyelemzessék válópereseiket a kellő lépések megtételére.

Ugyanezen nap d. u. 3 órakor az özv.-árvai gyámin-tézet tart gyűlést, alapszabályai módosítása tárgyában: fölkérem ennek tagjait a pontos megjelenésre.

Gyalu, 1893. szept. 18. *Deési Gyula,*
ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Szeptember 28.

39. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A Mikó-kollégium ünnepe.

(Vége.)

Az ember-képzésnek, az ilyen jellemű protestáns ember-képzésnek nehéz, de dicső és áldásos munkáját folytatták eddig, és folytatják most is a szegénységgel küzködő, az ön-megtágadás, kicsinnyel meglegedés, takarékoság ére nyeit demonstráló, de éppen ezekből kifolyólag, a törhetetlen kitartás, jellem-szilárdság, és szellemi önállóság erkölcsi gyümölcseit érlelő protestáns tanintézetek. Tiszteletet, nem csak, bámulatot érdemel az a tanintézet, mely máj időben ilyen körülmények között is képes és kész, föladatát kifogástalanul teljesíteni, s rendeltetéséhez törhetetlen hűséggel viseltetni.

De, ma már nem eszményünk többé a száraz kenyéren tengődő, s szükölködésében boldog tanintézet, és ha szegényebb iskoláink az anyagi nyomoruságok örvényző hullámai közül igyekeznek a kényelmesebb, gondtalanabb élet partjára kivergődni, az nem azt teszi, hogy ne akarnának jó protestáns tanintézeteknek, protestáns jellemű ember-képző intézeteknek megmaradni. Sőt, ellenkezőleg. A hagyományok iránti merev elfogultságból az újabb kor eszközeit, követelményeit nem ignorálhatjuk, azok értékét nem kicsinyelhetjük. Az újabb idők fejlettségével szemben, az ismeretes protestáns szegénységet egyoldaluan nem akarhatjuk dicsőíteni. Az okos egyszerűségben van, de a koldus nyomorában nincsen erő; a puritánizmus vonzhat és meggyőzhet, de a cinizmus mindig visszataszít. Ma vége annak az időnek, hogy szegénységben keressük a növelő erőt, és nyomoruságunkat érdem gyanánt emlegessük. A haladó élet követelményeinek nem fordíthatunk hátat; érdemünk, hogy fölismertük e követelmények értékét, és igyekszünk, azoknak megfelelni. Csakhogy semmi változás nem mehet végbe észrevétlen simasággal, annál kevésbé, minél komolyabb, lelkünkkel minél inkább összenőtt érdekeket érin-

tenek e változások. Föl kellett ölténünk az újabb idők fejlett, művelt érintkezésében, fokozottabb versenyében helyet biztosító izlésesebb ruhát, disztíngváltabb külsőt; el kell sajátítanunk az ezel járó előkelőbb modort, csint, magatartást, hogy el ne kopjunk, el ne parlagiasodjunk. és ki ne menjünk a használatból. De, annyira puritánok valánk lélekben (a mi különben teljességgel nem baj), hogy az új külsőben alig ismertünk magunkra, s szinte meghasonlottunk önmagunkkal. Csaknem feledtük vala, hogy nem cseréltünk lelket, csak ruhát; hogy nem bontottuk le a házi tűzhelyet, csak házunkat tataroztuk. Ma már az a protestáns tanintézet előttünk a minta-intézet, mely az új idők követelményeinek teljesítésével, a modern élet eszközeinek használatával is meg tud jó, hű protestáns intézetnek maradni; mely az új ruhába, kirenovált hajlékba beletalálva magát, a régi puritán lélekkel tartja fönn övéi számára a régi tűzhely boldogságát. Mert, akármilyen föltételek és életviszonyok között munkálkodjék egy intézet, az, hogy ezek a föltételek és élet-viszonyok csak jótékonyan, előnyösen, és ne hátrányosan éreztessék hatásukat, ez azon lélektől, azon erkölcsi alaptól függ, melynek erejére az az intézet fundálva van, mely lét-jogát, miszsióját azon intézetnek meghatározza. Mindaddig, a míg az a lélek, mely életre hívta, és oly sok küzdelem árán is megvédte és biztosította egyházunkat, protestáns intézményeinket, s ezek között iskoláinkat, él és hat azokban: addig teljességgel nincs okunk, azokat a közélet határától, a szükséges és természetes előre-haladás, fejlődés követelményeitől elzárni, a nyílt verseny és bírálat edző hullámaitól elvonni. Ha a modern közoktatás-ügy tökéletesebb és kényelmesebb eszközöket igényel és használ épületben, berendezésben a múlt idők eszközeinél, úgy ezeknek megszerzése protestáns tanintézeteink számára is csak haszonnal járhat. És ha protestáns tanító, és növelő intézeteinknek azok gazdag és mindig

értékesnek maradó erkölcsi ereje szerint szerzett érdeme az ember-képzésben és nemzeti műveltség ápolásában, való és igaz úgy az állam részéről ennek elismerése, s éppen ez elismerésnél fogva a közös cél érdekében egyházunkkal való szövetkezése igazságos és természetes dolog. Ez igaz érdekek egyesülésének igazolása, a múlt erős tanubizonyossága és a jövő alapos reményei, lelkesítő eszményei jelenbeli szövetkezésének záloga, szerintem, a sepsi-szent-györgyi Mikó-kollégium. Hadd, legyen, váljék ez az új időkre, boldogabb jövőre utaló minta-intézetté. Minta-intézetté már nem a szegénységénél és a szegénység kényszerű erkölcsi növelő erejénél fogva, hanem minta-intézete a felekezeti élet-képesség megmivelt és kipróbált talajára új tervezet szerint új eszközökkel fölemelt alkotásnak; mintaképe a nemzet vitális érdekeiben, szabadelvű alkotmányos életében, természetes előhaladásában az anyaszentegyházunkéival való érdekközösséget minél pregnánsabbul kifejező, s e két, s mégis egyféle érdekek üdvös összesímulását minél meggyőzőbben igazoló alkotásoknak. Legyen igazolása örök időkön át annak az igazságnak, hogy egy liberális állam hatalma nem lehet ellensége az igazi protestántizmusnak. Mert, ha mi, mint felekezet, a nemzet erősítésére és az emberiség szellemi, erkölcsi javára dolgozunk, törekvéseinkben, intézményeinkben és az ezek által képviselt igazságban találkozunk, egyek vagyunk a liberális állammal. Mit féltsünk e találkozástól? Miért aggódjunk, ha a modern állam közeledik hozzánk, és keresi az érintkezést szellemi életünkkel? Mit semmisít meg, mit törül el az állam belőlünk? Hitünket, lelkiismeretünket? Ezeket, hála a gondviselésnek, már nem. Jellegünket, mondják sokan. De hiszen, csak maradjon meg vallásunk, hitünk; csak legyünk lélekben, valóságban jó protestánsok: akkor mindig tudunk intézményeinknek protestáns jelleget adni, bármily foku állami segítséggel tartjuk fenn azokat az intézményeket; sőt hatásunkat, erkölcsi erőnk mértéke szerint, speciális egyházi életünk határain kívül is jótékonyan tudhatjuk éreztetni. Veszteségünk-e, ha az állammal való közös munkálkodásunkban állami, társadalmi életünknek protestáns jelleget tudunk kölcsönözni?

A sepsi-szent-györgyi Székely-Mikó-kollégium főlavatási ünnepén az a meggyőződés érlelődött meg az ünnepi hangulattól áthatott lelkemben, hogy ez az intézet szimboluma, záloga annak a szebb, áldásosabb és boldogabb jövőnek, mikor állam és egyház, vagy mondjuk, felekezet, egymást a

valóság és lényeg értéke szerint megismerve, egymás iránt meleg bizalommal eltelve, nem ellenfeleknek, sőt még csak nem is verseny-társaknak, hanem közös élet-célra, közös szellemből táplálkozva törekvő, közös feladatoktól lelkesített édes testvéreknek tekintik egymást. Nincs szükségünk lemondásra, csüggeteg önmegadásra, felekezeti karakterünk tompítására azért, hogy ez időt siettesük. Sőt, ellenkezőleg legyünk hívek önmagunkhoz, tudjuk becsülni hagyományainkat, de nem a szükséges haladás rovására; legyen lelkesedésünk és képességünk, megvédeni a múltból kapott örökséget, de tudjunk lelkesedni a jövő feladataiért is, és legyünk képesek, e feladatokat meg is valósítani. Másképp gondolkozni, másképp érezni és remélni, tiltja büszkeséggel emlegethető múltunk; tiltja önmagunkhoz való hűségünk. Csak mi teljesítsük kötelességünket minél hűségesebben; csak mi töltsük be saját miszsiónt minél derekabbul, annál jobban megismernek a jobbak, annál nagyobb erkölcsi vonzerővel fogunk rendelkezni, a különböző éreklátatok tömegében annál nagyobb fajsúlyt képviselve, annál inkább fogjuk siettetni ama boldogabb jövő megérkezését. Ez az idő még nincs itt a maga teljességében, de annál nagyobb érdemük van azoknak, a kik ennek a jövőnek buzgó, fáradhatatlan munkásai. Ilyen önzetlen, hű munkásokat tisztelhetünk Csáky Albin gróf közoktatásügyi miniszter, és Szász Domokos, püspök személyében. Ez az idő, az a boldogabb jövő, melyért ők lelkesednek és dolgoznak, s melynek biztató és örvendetes jelképe a sepsi-szent-györgyi diszes épület, bizonyynyal eljön, ha ilyen munkásai vannak, és lesznek. Adja isten, hogy minél hamarabb itt legyen.

Vallás-tanítás a falusi iskolákban, és még valami.

A napokban népes és fényes uri társaságba került e sorok írója. Volt abban a társaságban katona, törvénybíró, országgyűlési képviselő, földbirtokos gazda, kereskedő, közjegyző, tanár, iparos, és árva magam, egyedül pap.

Emelkedett hangulatban folyt a diskuszió a társadalmi kérdések egyik-másikáról. Szóba jött a napi politika nevezetesebb eseményeivel. Jogi kérdések, gazdaság, kereskedelem, katona, és tanügy kerültek elő. Mindeniknek volt előharcosa; mondhatom, többen igen ügyesen keltek állításaik védelmére. Magam, ki felhiva nem lettem senki által eszme-cserére, minden érdeklődésem mellett is, inkább néma hallgatója maradtam a társalgásnak.

Egyszerre, azonban, a társalgás menete nagyot zökent. Oldal-csapásra tért, s a helyett, hogy tovább is eszmék, elvek felett folya az eszme-csere, egyenesen a papok sze-

mélyéről, s főleg a protestáns papok hideg közönyéről, kötelességeikkel szemben, nagy foku indolenciájukról tettek csipős megjegyzések.

Jelesen, papi karunk főben járó bűnekint lett felhozva, hogy elhanyagoljuk a vallás-tanítást; iskoláinkkal nem sokat gondolunk, s még az iskola-tanítók feletti felügyeletet is csak lássék-tessék módjára gyakoroljuk, vagy, ha éppen gyakoroljuk, akkor rendesen egy más szélsőségbe esünk, nem ellenőrei, de valóságos zsarnokai vagyunk a tanítóknak, a minék következése rendesen nem egyéb, mint feszült viszony pap és tanító között. Megindul a hajsza a hívek között; belső emberei olcsó népszerűsége vadásznak; rendre alá állásuk egymás tekintélyét, a minék nem egyszer áldozatul esik az egyház belbékéje, vallássossága is.

Szükségtelen, talán, mondani, hogy e sorok írója legjobb tudása minden erejével védelmére kelt a sok tekintetben méltatlanul megtámadott papi karnak, s szent fölhevülésében a társaság tekintélyes részét pártjára nyerte meg.

Ezt a védelmet, a szives olvasó türelmét kérve, e becses lapok hasábjain is elmondom. Teszem pedig főleg azért, mert az eszmék tisztázásában, s egymás megismerésében nem megvetendő hasznot látok.

Azok, a kik minden áron iskolai tanításra akarják kötelezni a protestáns papokat, nem ismerik egészen a protestáns pap hivatását. Van tudomásunk róla, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünk törvényei a 151. paragrafus intézkedéseivel az iskolai vallás-tanítást a lelkesekre ruházza; de az eddigi gyakorlat, a szokás-jog, s főleg, közvetlen tapasztalatunk arról győzött meg, hogy helyesebb lenne, ha legalább a rendes iskola-kötelezett növendékeknek közvetlen maga a tanító adná elő a vallást is.

Nem az a kötelességünk nekünk, hogy életünk java részét ott az iskolában töltsük el. A miénk inkább a felügyeleti jog, s annak gyakorlása. Magát a gyülekezetet, a hívek érett egyetemét kell hogy vezessük. A bűnt kell ostoroznunk, az erényt fölkarolnunk, a jót előbbre vinnünk, az emberileg rosszat kiirtanunk.

A családi élet boldogságát kell munkálnunk; a társadalomnak érzésben és gondolatban, tehát, erkölcsben való megnemesítése legfőbb kötelességünk. Betegeinket látogassuk meg, a szenvedőket vigasztaljuk; és a sors-üldözötteket kell megtartanunk a hitben.

Mi sírunk a sírókkal, örvendezünk az örvendezőkkel, krisztusi szeretettel és bölcsességgel, s isten akarátán való megnyugvással; szóval, a vallásos erőt kell kifejtenünk az emberben, hogy minden körülmények között vele, s benne legyen az isten vigasztaló, tanácsadó és megnyugtató erejével.

És ha ily sok kötelezettségnek lelkiismeretes betöltése mellett is, lesznek, a kik az iskolába tanítani küldenek, azoknak azt felelem: hogy vérmérsékletem, kedély hangulatom, foglalkozási munka-köröm részben elűtő volta teszen engem alkalmatlanná arra, hogy azokkal az apró falusi iskolás gyermekekkel épületesen foglalkozhassam. Az a heti két óra igen kevés arra, hogy a gyermek-világ szentélyébe behatolhassak, erre pedig szükségem van, ha alaposan képző oktatást akarok végezni. Több időt pedig nem szakíthatok hivatalos és magán-ügyeim miatt. Nekem a fel-

nőttekkel kell foglalkoznom, azokat sokszor vigasztalnom, máskor háborgásaikban kibékítenem.

Mennyivel jobb körülmények között él a tanító, ki folyton iskolás növendékeivel van, ismeri azoknak érzületét, gondolkozását, hajlamát, természetét. Ilyen ismeretekkel a vallás igazságait mily szépen be lehet csepegtetni a fogékony gyermeki szivekbe! Igen természetes hát, ha az említett előismeretek birtokában van a tanító, hogy hattól tizenkét éves korukig gondolai alatt maradjanak a növendékek hitoktatási tekintetben is.

Megvallom, nem tudom elfogadni azon okoskodását, kik minden áron a papra akarják ruházni a kis iskolás gyermekek vallásos oktatását is. Az a felfogásom, s tudásom szerint, sokan vagyunk e nézeten, hogy a lelkesnek az érezni, gondolkodni tudó növendékeket a fejlettség bizonyos fokain kell átvennie a tanítótól, teszem föl, az ismétlő iskolába, a mint ezt a törvény is előírja. Itt aztán a feldolgozott anyagot a pap jobban kibővítheti, szélesítvén a gyermekek ismeret-körét; szóval, növendékeit úgy készítheti elő, hogy a midőn az ismétlő iskolát elvégezték, nagy mértékben meg lesz könnyítve a konfirmációi oktatás.

A míg ez az érettsége megjön a gyermekeknek, a tanító, a kezébe adott vezérkönyv nyomán, lelkesze felügyelete mellett, elég sikerrel taníthat.

Az elemi iskolai tanulók eszme-köre még annyira szűk, különösen falun, hogy azt, a mi a vallási tankönyvekbe le van írva, kibővíteni, az értelem világánál elemezni, egyáltalában nem is lehet, s még a későbbi korban is a vallási kérdések fejtegetésével igen csinján kell bännünk, nehogy hívő keresztyén helyett, hitetlent növeljünk. Fődolog az, hogy jól átdolgozott ó- és új-szövetségi történeteink legyenek. Ugyanez áll a konfirmációi kisebb és nagyobb kátéra nézve is, s akkor taníthat, de tanítson is vallást a tanító, legalább a rendes iskola-köteleseknek.

Vádat emeltek azért is ellenünk, hogy az iskolai élet tétlenül pang. Későn kezdődnek az iskoláztatások, s kora tavasszal végződnek is.

A növendékek rendetlenül járnak iskolába, s ez ellen, rajtunk múlik, hogy nem nyerünk jogorvoslatot.

E tekintetben éppen nem érheti vád papjainkat. Tapasztalásból tudom, hogy a közigazgatási közegek több megyében nem nyújtanak segédkezet a mulasztókkal szemben alkalmazott büntetések felhajtására. Az iskolaszékek elnökei hasztalan panasznak minduntalan. Kétségbe vonhatlan adatokkal rendelkezem, hogy egyik panasz a másikat éri, a nélkül, hogy bár valami eredménye lenne a sok irka-firkának. Több megyében a királyi tanfelügyelők ügyet se vetnek felekezeti iskoláinkra. A hol azonban a kir. tanfelügyelőség kötelességszerűen jár el, ott van eredmény, ott rendes az iskoláztatás, s alig marad fen kívánni való.

Végül, szemébe kell néznünk ama vádnak is, mely úgy akarja feltüntetni papságunkat, mint a kik a tanítóknak nem erélyes ellenőrei, hanem valóságos zsarnokai lesznek. Kénytelen vagyok, ez állításnak is ellene mondani. Okaink vannak rá.

Az újabb időben igen sok egyházban pap és kántortanító között a legszivélyesebb viszony van. Együtt éreznek, közösen munkálnak az úr oltárán. Nem lehet azonban kétségbe vonni, hogy nem csekély még maig sem azon

egyházaink száma, melyekben pap és tanító, ha nyíltan nem is, de kéz alatt egymásnak ellenségei.

Ennek a körülménynek magyarázatát részint a multban, részint az egymás iránti bizalmatlanságban, végül, s mindenek felett, abban találjuk, hogy a tanító atyafiak közül többen magukat túlbecsülik, nem ismerik el papjuk szellemi fölényét, kétségbe vonják hivatottságát, képességét arra nézve, hogy nekik irányt szabjon, utasítást adjon.

Figyelmen kívül hagyják azon körülményt, hogy ezek az utasítások törvényen alapulók, s azoknak megtartása, és másokkal is megtartatása, a papoknak főben járó kötelességük.

Ily körülmények között, nem egy helyen személyes torzsalkodás támad pap és tanító között, mely rendszeren az egyházi élet rovására van; de, az is tény, hogy a hivatását felfogni tudó, s törvény-ismerő papnak könnyű, az ilyen tanítókat eszükre téríteni. Komolyan, nem pajtáskodással, de mindig krisztusi szeretettel, és igazság-érzettel meg lehet, s meg is kell győznünk az ilyen szélsőségbe járó tanerőket.

Hála istennek, azonban, napról-napra fogy az olyan tanítók száma, kik ön-magukat nagyobbaknak látják a papnál, az egyháznál, a törvéynél, és annak minden rendeleteinél.

E sorok írója készséggel ismeri el, hogy maga is több jeles, köztisztületben álló tanítót nevezhet barátjának, s őszinte sajnálatának kell kifejezést adnia, midőn biztos tudomása van arról is, hogy sok tanítónak, még napjainkban is, hiányzik a tudása ahhoz, hogy belátni tudná azt, hogy a legtöbbször négy gimnázium és egy tanítói oklevél, magában véve, még nem elégséges arra, hogy koránál, és tanulmányainál fogva, több élet-bölcsességgel bíró közvetlen előljárójánál, papjánál magát nagyobbnak, okosabbnak tartsa.

Igaz, hogy ezt a hiu felfuvalkodást nem kellene a papnak is meglátnia, de hát, a végén, ő is csak ember; indulatai, érzelmei neki is csak emberiek lehetnek, s ha eljárásában igazságos, kötelesség-teljesítésében lelkiismeretes, cselekedetei magán viselik a törvényes bélyeget: bizony, méltó a fölháborodása, ha gáncsot, személye ellen tisztelatlenséget, éppen annak részéről lát, kivel egy oltáron kell szolgálnia.

Új időköt élünk, jobb jövőt remélünk, sőt a jobb jövő láthatára nagyobb körvonalokban látható már e tekintetben is. A szeretet fegyverével mindent legyőzhethünk, csak azon indulat legyen bennünk, mely a Jézus Krisztusban volt. Előre hát!

A «Névkönyv»-ről.

A «Névkönyv»-ről akarok szólni egy pár szót. A «Névkönyv» a mostani alakjában és kiállításában is dicséri a szerkesztőt, a mi nem kis feladat. Ugyanazon alakban, a hogy az 1893-dik évi összeállított, diszebb az eddigieknél külsőleg is, és ez remélünk engedni, hogy maholnap k e m é n y kötésben fog megjelenni, mert olyan becses adatokat tartalmaz, a mi méltóvá teszi, hogy kemény táblával is megvédessék. Ugyanezt mondhatom az egyházkerületi jegyzőkönyvről is, hogy azt is ide keverjem, igen becses adatokkal teljes, a mely hasonlóképpen csinosabb és tartósabb nyolcadrés könyv-

alakban adatik ki, így a megőrzése, védeje is könnyebb, míg az eddigiek hány parokhiában mállottak el a gondatlanság miatt, a mit nem ártana számba kérni minden egyháztól évről-évre, a mióta nyomtatásban megjelentek előbb zsinati, most egyházkerületi jegyzőkönyvek, a mi mindenik egyháznak kiosztatott a Névkönyvvel együtt. Azt hiszem, hogy nem sok egyházban találhatnának meg teljesen a Névkönyvek és kerületi jegyzőkönyvek, míg ha kemény kötésben lettek volna és lennének bekötve, inkább meg lett volna védve az elmállástól. Hanem, a mi nem volt ez előtt, legyen meg ezután szedjük össze, köttessük be, s csináljunk egy kis «egyházi könyvtár»-t belőle, a melyhez hozzá járul a «Protestáns Közlöny» is, valamint más vallásos könyvek; erkölcsi elbeszélések, a melyeket az értelmesebb, jóra való egyház-tagoknak a pap kiosztana olvasás végett, hogy lássák, tanulják, olvassák ők is azt, hogy egyházi téren miképp forog a világ, mi a jó keresztyének teendője; hogy tanulja, tudja megismerni főbb egyházi vezetőinek élete munkásságát; ezektől tanuljon lelkesedni a nép egyházi és iskolai téren is.

Hogy a «Névkönyv» kiegészítőbb, terjedelmesebb legyen, jónak látnám, hogy a papok, énekvezér-tanítók szolgálati ideje lenne kitéve, valamint a születési éve is, úgy általában az egész egyházkerület hivatalnokainak, egyházi és világi részről, a mi nagyon érdekessé tenné a Névkönyvet. Ennek összeállítását könnyen lehetne eszközölni, miután az adatokat a Névkönyvhez a papok kell hogy kiállítsák, minden évben, a püspöki rendelet alapján.

Itt látnám helyén azt is, hogy ha valamelyik paptársunk hosszas, vagy rövid munkálkodás után elhal, itt adassék ki életrajza; hiszen, így lesz megörökítve becses munkássága és eszméinek győzedelme; így lesz parányilag jutalmazva, emlegetve küzdelmes, szenvedéssel teljes élete. Kinek-kinek életrajzából sokat tanulhat az utó-nemzedék, és vehet példát. Ez az élet-rajz inkább tanít, mint a kő, és érc-émlék a sír felett, a miből a szegény papnak és tanítónak úgy is ritkán jut sírja fölé. Ezt az életrajzot pedig megírni, hivatva lesz az a jó barát, az a hű kartárs, a ki eltemeti, a ki megáll koporsója és sírja felett a híven küzdő kartársnak, kinek szereteteivel könnyet hullat ő is. Így adjuk meg a tisztelgetet egymásnak mi; rajtunk kívül senki jobban, lelkiismeretesebben, mert senki sem tudja jobban, hívebben ismertetni a pap sorsát, mint a pap és tanító kik együtt küzdenek, míg élnek, a néppel, a népért, és az isten országa eljöveteleért.

A pap sorsát minő híven és meghatóan hozta fel a Mikó-kollégium fölvatása alkalmával egy mindnyájunk által szeretve tisztelt paptársunk, midőn így szólott a nála testületileg mind a négy égtája felől megjelent paptársaihoz, szép beszéde végén meghatóan mondotta: «Én tudom, mi a szegény, nyomorral küzdő falusi papnak élete, mert én is szalmás-fedelű paplakban lakott szegény módu papnak vagyok a fia, de az isten nem hagyta el apámat, stb. A könny, a meghatottság ott ragyogott a palástos papok arcán, és a látogatás után, szeretett paptársunk, kedélyesen és találó jó humorral így szólott: «És most, jó szívvel latiak mindnyájatokat ebédre.» Ime, köny és mosoly az arcokon. Ezt a jelenetet csak költői lelkű pap tudja elővarázsolni jó szívéből, emelkedett lelkéből. Az ilyen jelenetek mind megérdemlik, hogy a «Névkönyv»-

be jegyeztessenek, azért jegyeztem ezt én is ide, hátha egy jóra való eszmécske, még jóra valóbbat kelt föl azokban, a kik elolvassák.

Theologiai vizsgák.

A folyó évi theol. vizsgálatok szeptember 1—4-én folytak le nagyrészen főtiszt Szász Domokos püspök ur elnöklése alatt, N.-Enyeden. A főpásztor 1-én, a reggeli gyors vonattal érkezett vasuti állomásunkra, hol Berde Sándor a theol. akadémia igazgatója fogadta.

A vizsgálatok 1/2 10 órakor vették kezdetüket, melyet rövid tanácskozás előzött meg a vizsgáló bizottság kebelében. A jelentkezettek okmányai megvizsgáltattak s miután mindeniké rendben volt, vizsgára bocsátattak. A bizottság, a hirtelen elhunyt Józsa Zsigmond helyettesítése ügyében, a tanári kar előleges megállapodása folytán, úgy intézkedett, hogy az ó-szövetségi biblíka- és irodalom-történet tudományaiból dr. Kovács Ö. az ó-szövetségi exegézis és új-szövetségi irodalomból pedig Berde Sándor tanárok kérdezzenek. Vizsgáló biztosok voltak Szilágyi Farkas, helybeli lelkész és Sándor János, n.-enyedi helyettes esperes, ki az alapvizsgán a főtiszt. ur megbízása folytán elnökölt.

A vizsgák folyama alatt érkezett le a mlgt. Igazgató-Tanács leirata, melyben arról értesíti a főiskolát, hogy a kerületi közgyűlés elhalasztása miatt az elhunyt Józsa Zsigmond tanszéke egyelőre rendes tanárral nem tölthető be, mint azt a theol. tanári kar ajánlotta.

A bizottság legelsőnek a második lelkész-képesítési vizsgát tűzte ki. Jelentkeztek erre 17-en. Az eredmény nem csak kielégítő, hanem éppen fényes volt. Jeles bizonyítványt nyertek tizen: Biró András, Tótfalusi József, Bacó Mózes, Tárkányi György, továbbá Bagotai Sámuel, Sámuel Aladár, Viski Gyula, Tókos Jenő, Gáspár János, Egerházi Lajos, kik közül az első négy mindenből jeles. Jóval vizsgáztak haton: Takács Károly, Nemes Elek, Hajdó János, Solymosi Miklós, Polgári Károly, Nagy Mózes. Egy szerűen képesített: Dávid József.

Az első képesítési vizsgára nyolcan állottak. Jeles eredményt mutattak fel: Gönci Sámuel, Szász János mindemből; továbbá: Biró György, Kállai István, Nagy Albert. Jó-ra vizsgáztak: Horváth Ödön, Muzsnai Miklós és Dózsa Sámuel.

A második évfolyamot végezve, alapvizsgát tettek haton. Közülök: Kovács László, Hankó Gyula, Elekes Imre jeles; Móré Károly, Szakács Imre, László János jó bizonyítványt nyertek.

A vizsgálatok második napján délelőtt tartott theol. magántanári vizsga. Tiszt. Kiss Albert, feltorjai körlelkész volt, ki ez uttal bizonyosságot tett arról, hogy még kisebb és terhesebb lelkészi állomásokon, a mi viszonyaink között is lehet a tudományoknak élni. Választott tudomány körei: a keresztyén erkölcsstan és új-szövetségi exegézis a hozzájuk tartozó tudomány-ágakkal s ó-szövetségi tanulmányokkal. Benyújtott írásbeli dolgozata, melynek alapján, a szaktanárok véleménye szerint, szóbeli vizsgára bocsátott, e címet viseli: A házasság új-szövetségi alapon. Kellő tudományossággal s élénk fejtegetésekkel kidolgozott mű, mely a vizsgáló két tudomány köréből van véve (exegetiko-ethikai tanulmány), a házassági kérdések mos-

tani vitatását tekintve, aktualis érdekekkel is bír, mert a most divó nézeteket és figyelemre méltatja és megkritizálja. A vizsga szinte három óra hosszáig tartott, mely alatt a szaktanárok és főtiszt. püspök ur mélyre ható kérdése folytán adott feleleteiben oly szép készültséget mutatott föl a vizsgáló, hogy a bizottság e g y h a n g u l a g képesnek ítélte a theol. magántanárságra.

Az akadémiai próba előadást Kiss Albert szept. 4-én tartotta meg a nagyobbik theol. teremben a főiskolai tanárok s tanuló ifjuság jelenlétében, igen érdekesen, mély és helyes felfogással exegetálván, fejtegetvén János ev. 13. r. 34. versét, mely a Krisztus új parancsolatjáról szól.

A vizsga és az előadás azon reménnyel biztat, hogy oly hirtelen és ifjan elhalt tudós theol. tanárunk helyébe az isteni gondviselés új erőt nevel.

Végezetre, megemlítem röviden, hogy a theol. akadémia az 189³/₄. tanévre miképpen rendezkedett be. Előadnak: Hegedüs J.: ujkori egyet. egyháztörténelmet 5 órán; dr. Kovács Ö.: vallásbölcsezet és bölcsezet-történetet 9 órán; Garda J.: Morál és liturgia 5 órán; Berde S.: Ujszöv. exegesis, ujszöv. hellén nyelv, dogmatörténelem, egyházjogtan és egyházjogi seminárium, népszerű biblíka-magyarázat s a két fel-sőbb évesekkel homilét. szeminárium, összesen 13 órán. A Józsa elhunytával türesen álló tanszékhez szintén 13 óra osztott be ez évre: Héber nyelvtan, ó-szövetségi biblíka, ó-szövetségi irodalomtörténet, homiletika és egy homil. szeminárium óra az I. II. évesekkel. Minthogy a rendes betöltés most nem lehetséges, a theol. tanári kar azt ajánlotta, hogy Kiss Albert magántanár aa. hivassék be ideiglenesen a nevezett tárgyak előadására, papi állomásán addig is, míg el dől az ügy, mással helyettesítettvén. A kollegium előjárósága azt elfogadta, s most az ügy végelintézés végett a mlgt. Ig.-Tanács előtt áll. Előadnak még a theologusoknak: Vince Dániel angol és francia nyelvet 2 órán; Borsai Samu egyházi éneket, heti 1 órán. Nagy Lajos, képezdei igazgató: oktatási módszertant, heti 3 órán.

A theologiai tanfolyam első évére összesen heten jelentkeztek.

Külföldi egyházi szemle.

A németországi ref. Bund, mely kiváltképpen az ev. ref. érdekek ápolása céljából szervezetett, ez idén Emdenben tartotta meg aug. 22—24 napjain szokásos évi nagy gyűlését. A tagok igen szép számmal voltak jelen, bizonyítván ezzel, hogy ezt az egyesületet ők magok is nagyon életre valónak tartják. Mintegy hetvenhét gyülekezet képviseltette magát, tehát olyan nagy szám, hogy a ref. Bundot mindenestre igen jelentékeny tényezőnek tarthatjuk. A tárgyalások a gyűlés tagjait mindvégig élénk érdeklődésben tartották. A minthogy ezek tényleg is igen nevezetes fontosságúak voltak. Felemlithetjük közülök a következőket: az isteni tisztelet új rendje, az agenda-ügy, az Elberfeldben alapítandó új theol. szeminárium, melyre nézve az ide való egyház azt a kötelezettséget vállalta, hogy még abban az esetben is minden lehető elkövet felállítására, ha az állam semmivel sem járulna a költségek fedezetéhez; aztán, a berlini reformatusok elnyomott helyzetének tárgyalása, kik már oda jutottak, hogy egyetlen ref. lelkipásztoruk sincsen s ilyen helyzetben az egyházi főhatóság még azt sem engedi meg, hogy

kitérések, mikor beszél a májusi nap tiszteletének eredetéről, a csillagok különböző neveiről és így tovább, minden elmélkedésben) ha csak mint pedagógus, nem Comenius mondatát tartja: qui nucleum esse vult, nucem frangat oportet. Mindenesetre, saját maga elismeri Tóth Pál, hogy ő nem imádságokat adott, hanem elmélkedéseket, mely könnyebb műfaj és több tért nyújt a tanításra; hogy az elmélkedések a maguk könnyedségében néha igenis felületeseek; hogy predikációi néha éppen a tulságos sok árnyék nélküli fény miatt bántók a szemre. De aztán, azt meg mi ismerjük el, hogy sok szerencsés összetétel van elmélkedéseiben; hogy lehetőleg felöleli mindazokat a nemesebb érzelmeket, melyek az erkölcs és erény legbiztosabb támaszául szolgálhatnak; hogy tekintetbe veszi azokat a romlatlan kedélyeket, melyeket magával akar ragadni, és miután alapos psychologus, azaz, ismeri a női lélek elhatározó motívumait, inkább ezekkel foglalkozik, hogy megerősítse, izmosokká, a jövendő életre hasznavehetőkké tegye. Tudja Tóth Pál, hogy a nők világa a szív érzelméből szokott majd mindig állani: ez vezeti tehát állandóan tollát és igazgatja beszédeinek árját. Ő nem tesz úgy, mint a spártaiak, a kik férfiakká akarták a nőket is nevelni, mert a gyöngéséget nem szerették; ellenkezőleg, azt a hitét mutatja ki, hogy a gyöngéségben gyakran több erő van, mint a hatalomban. Innen van, hogy igen sokszor éppen a gyöngéség megszentelésére törekszik, és nem téveszti szem elől a mimosa pudica eszméjét. Aztán, nem feledi soha azt a kicsiny kört, mely az ifju leány szívéhez áll közel; hol az anya, hol a testvérek, hol egy-egy családi kör, ha idegenben, ki a világba tekint, de mindig az a szent családi társaság van Tóth Pál szeme előtt, melynek egykoron az ifju leány is papnője fog lenni. Az egész könyvén pedig Tóth Pálnak valami casta pulchritudo, olyan csodálatos varázs ömlik el, melyből még az is új reményt meríthet az életre, ki azzal már teljesen betelt volt. Benne van e könyvben az anyához való szeretettől a haza szeretetéig minden érzelem, ha nem is egyen-egyen, de abban az igazi értelmében felfogva, mely azt okozza, hogy egyik a másik után feltétlenül következzen. Óhajtjuk, hogy Tóth Pál imádságos könyve, mely már is három kiadást ért, még jobban elterjedjen. Mert ha hibák vannak is benne, pl. néha tulságos szárazság, máskor a naivságnak hajszolása, a regényes kedvelése, stb. a melyek felmutatására most nem terjeszkedhetünk ki, de viszont előnyei is vannak, hogy bátran ajánlhatjuk. És ezzel, azt hisszük, eleget mondottunk.

É r t e s í t é s .

Ama, szám szerint, száztizenöt tisztelt előfizető lelkész urat, a kik «Isten Országa» című művem I—II-ik kötetének vétele után, szivesek voltak, a III-ik kötetére is jelentkezni, miután főleg az utóbbi időben egyesek mintegy türelmetlenül tudakozódtak a harmadik kötet késedelmét illetőleg, tisztelettel arról értesítem, hogy, mivel a két első kötet, a bírálatok előnyös volta után, s úgy az én fáradozásaim, mint Kókai Lajos, könyvkereskedő úrnak szives közreműködése mellett is, jóformán még annyira sem kelt el, hogy a kiadással és elterjesztéssel járó költségek nekem öt év alatt megtérüljenek; továbbá, az a körülmény, hogy míg szegényebb egyházak papjai általában mindenik egyházkerületből előfizettek, addig a nagyobb egyházakban, és jobb helyzetben levők, tisztelet a nagyon csekély

kivételnek, tartózkodtak, s a gyermek- és ifjúsági istentiszteletre vonatkozó legelső magyar irodalmi kísérletet, s út-törő vállalatot közönyösségükkel pártoláson kívül hagyták: kedvetem, és buzgalmammat a III-ik kötet átdolgozására és kiadására nézve, ez ideig, elvette. Azonban, most, midőn tudomásom szerint az ágostai evang. egyházkerületek minden egyházában a vallás és erkölcs fejlesztésére, és egy «új nemzedék» növelésére annyira nagy befolyással bíró «gyermek és ifjúsági istentisztelet» tartása elrendeltetett, és kötelezővé tétetett; másfelől, eme lelki szükségét a protestáns felekezetek körében általában egyesek hovatovább mind jobban belátni, és kielégíteni törekednek: még egyszer és utoljára, a nagytitst. esperes urak megkeresése mellett, e becses lapok utján is kísérletet teszek oly formán, hogy a kik alólírtán ezután rendelik meg «Isten Országa» I—II-ik kötetes művem (mely népies használatra is alkalmas, vagy, egy papbarátom szavaival élve: «ő a felnött gyermekeknek, a népnek szokta munkámat igen nagy sikerrel használni), hajlandó leszek, a következő árkedvezményt nyújtani: 2 frt. 20 kr. előfizetési ár helyett a két kötet együttes ára, postai bérmentesítéssel, egy példány 2 forint, két példány 1 frt. 90 kr., három példány 1 frt. 80 kr., négy példány 1 frt. 70 kr., öt pld. 1 frt. 60 kr. hattól tíz példányig 1 frt. 50 kr. tizenegyől tizenöt péld. 1 frt. 40 kr., tizenhattól húsz példányig 1 frt. 30 kr. és húsz példányon felül, 1 frt. 20 kr. Ha ily úton a két első kötet további kelendősegre talál, ígérem, hogy a híres Buxton-féle kötet (melyre a kiadás jogát megkaptam), ha isten éltet, 1894. végéig meg fog jelenni.

Sepsi-Szent-György, 1893. szept. 22.

Benke István,
ev. ref. főgimn. rendes tanár.

Különfélék.

Az előfizetések érdekében.

Azt a két-háromszáz olvasónkat, kik lapunkat járatták, de a lapnak árával ez esztendőről részint egészben, részint nagy részével még hátrálékban vannak: szívesen felkérem, hogy úgy az utolsó évnegyedre való tekintetből, mint a kötelesség beváltása érdekében is, a lap árát minél előbb beküldeni, sziveskedjenek.

Kolozsvártt, szept. 27. 1893. Szász Gerő.

= **Utolsó számunk levén** e hónapban, szívesen felkérjük olvasóinkat, hogy pályázatra bocsátott cikkeink közül valamelyikre szavazatukat oktbr. 10-ig beküldeni, sziveskedjenek.

Pályázó cikkeink a következők: «A Mikó-kollégium ünnepe»; «A magán-tanításról»; «Egy kis eszméltető»; «Az alapszabály-tervezet»; «Vallás-tanítás a falusi iskolákban, és még valami»; «A Névkönyvről».

A szavazók száma olvasóink érdeklődésének és az írók iránti figyelemnek lesz élénk bizonyítványa.

= **A sárospataki főiskola egyszerű,** de főlemelő öröm-innepet ült folyó hó 18-án. Mitrovics Gyula, theol. akadémiai és Szinyei Endre, főgimnaziumi tanárok innepelték tanári munkálkodásuk 25-ik évfordulóját. Hogy huszonöt esztendei tanári működés minő jelentőséggel bír ugy magukra a tanárookra, mint egy főiskolára, sőt az egyetemes közmívelődésre nézve: azt a mi olvasóinknak magyarázni, felesleges. A tanár egész nemzedékekre nyomja rá egyéni bélyegét és ez által irányt jelöl a jövendők számára. A tanár nem mesterember,

hanem alkotó, teremtő művész, ki lelket ünt a holt anyagba, és élővé teszi a szunyadót szellemet. Irányt jelöl az akarat számára és maradandó jellemekkel népesíti be a mulandó életet. Egy szóval, a tanár, ki hivatását egész lelkesedéssel tölti be, az emberiség jóltevője. Mint ilyent innepelte a sárospataki főiskola Igazgató-Tanácsa, tanári kara Mitrovicsot és Szinyeit. Mondottak szép beszédeket; tiszteletüket, szeretetüket kifejezték jegyzőkönyvileg; volt innepi lakoma és azon lelkes felköszöntők, és a közelben és a távolban sok hálás tanítvány szívében felhangzik az őszinte óhaj, és velük kívánjuk mi is: Ad multos annos!

= **A püspöki vizsgálat alatt álló dézsi egyházunk** egyik lelkipásztora, Kovács Sámuel, jó vénségben, és hosszas szolgálat után, folyó hó 25-én meghalt. Egyike volt az egyházkerület legtehetségesebb papjainak, ki az ötvenes években egy kötet prédikációval gyarapította egyházi irodalmunkat, irt nyelvtant és megalapította az otthoni érdekű «Szolnok-Doboka» című lapot. És nem csak szellemi tekintetben volt munkás, hanem Deés városának és vidékének különösen az anyagi téren tett nagy szolgálatot, egy «Takarék-pénztár» megalapítása által, melynek sokáig igazgatója is volt, a mennyiben és a míg összefért a papi állás méltóságával. 74 éves korában végezte be munkás életét, melynek emlékezete kétségen kívül, sokáig fönmarad a jók szívében. Nyugodjék csendesen!

= **A néhai Teutsch halálával** megüresedett püspöki széket, az evangélikus atyafiak, a folyó hó 21-én N-Szebenben tartott egyházkerületi közgyűlésen betöltötték, holott majdnem egyhangulag választott meg dr. Müller Frigyes, n. szebeni ev. lelkész. Mint az evangélikus lelkészek legnagyobb részben, nem kételkedünk, hogy az új püspök sok tudással, és az álláshoz méltó nagy intelligenciával bír. A közgyűlés nagy örömmel, éljenzéssel fogadta a választást. Mi is testvéri és atyafiságos indulattal csatlakozunk az örvendezőkhez, és kívánjuk, hogy mentől többször legyen alkalmunk, ezt szóval, és tettel kifejezhetni. Hitünknek, vallásunknak, egyházkerületünknek ha nem is éppen egysége, de közel rokonsága arra kötelez, hogy érezzük az együvé tartozás melegét, áldását, s közös erővel munkáljuk fölleges céljainkat. Győ-

zödjének meg evangélikus testvéreink, hogy jövőjük, fenmaradásuk feltétlenül összefügg a hozzánk való szoros, belső csatlakozással. Ne akarjunk tulzó magyarok, avagy tulzó németek lenni legyünk alkotmány-tisztelő hazafiak; ez meg fog menteni attól, hogy oláhokká kelljen lennünk. Ha az új püspök e téren érvényesíti kétségen kívüli befolyását, a minő nagy szolgálatot fog tenni egyházának és fájának, éppen oly méltóvá teszi magát a haza halájára. Munkássága, élete legyen kedves az ur előtt!

= **A sepsi egyházmegyében fekvő kökösí és sepsi-szentkirályi egyház** egy és ugyanazon napon választotta meg lelkészét, és mind két helyen Kolumbán Ferenc a szent-györgyi Mikó-kollégium széniora és a tápintézet derék, gazdája választotta meg. Miután ifjú lelkészünk egyszere két helyet nem tölthet be, most már rajta van a sor, hogy a kettő közül egyházat válasszon. Ohajtjuk, hogy a választás úgy sikerüljön, hogy mind a két fél megnyerje az isten előtt való kedvességet.

= **A marosvásárhelyi ev. ref. elemi és felsőbb leányiskolában** a beiratások, felvételi és javító vizsgálatok, folyó évi szept. 25--30-ig tartatnak. A tanév ünnepies megnyitása okt. 2-án, d. e. 10 órakor lesz az intézet dísztermében; a tanítás okt. 3-án, reggeli 8 órakor kezdődik. Tandij, az elemi iskola I-ső és II-ik osztályban egész évre 2 forint; a III-ik és IV-ik osztályban 5 frt.; a felsőbb leány-iskola mindenik osztályában egész évre 10 forint. A francia és német nyelv tanításáért külön díj nem szedetik. M.-Vásárhely, 1893. szept. 22. Pallós Albert, igazgató.

= **Értesítés.** A sárospataki ev. ref. főiskolában, az egészségügyi hatóság engedélye folytán, az iskolai év folyó hó végén megnyílik. A beiratások szept. 28. 29. 30. és okt. 1-én eszközöltetnek, s a tanítás okt. 2-án megkezdetik. Az igazgató s á g.

Szerkesztői nyiltposta.

= **Alsó-Ilosva.** Nem vész el semmi sem a postán, sem nálunk. Csak türelem. Békességstúrás az élet nagy leckéje. Ki túrni tud békén, nagyobb, mint a ki háborog.

HIVATALOS RÉSZ.

2427—1893. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A székely-udvarhelyi ev. ref. kollegiumi főgimnáziumban egy német és magyar nyelvi s irodalmi új rendes tanszékre, melyet az erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés választás folytán fog betölteni, ezennel pályázat hirdettetik. Előnye lesz annak, ki a francia nyelvnek, mint rendkívüli tantárgynak, tanítására is képes.

E tanszékkal a következő javadalmazás jár: készpénz fizetés 1000 (egyezer) frt. évnegyedenként előre fizetve; két ízben 100—100 frt. ötödéves pótlék és 200 frt. szálláspénz.

A megválasztott tanár, ki állomását az 1894—95-ik iskolai év kezdetén tartozik elfoglalni, ugy a közös-, mint a helybeli özvegy-árvai gyámintézetnek kötelezett tagja.

A pályázni kívánók kellően fölszerelt pályázati kérvényeket, melyekben vallásuk, életkoruk, tanári képesíttségük, állapotuk és katonai szolgálati viszonyuk okmányokkal igazolandók, f. évi dec. 15-ig Kolozsvárrt, az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Ig.-Tanácsához nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárrt, 1893. szept. 24.

Szász Béla,
elnök h. ig.-tanácsos.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

935—1893.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett p e é ri egyház kántor-fitanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: két szobából, konyhából, kamarából, és pincéből álló lakás, istállóval és egy kis házi kerttel ellátva. Továbbá, a legutóbbi egyházmegyei hivatalos becslés szerint, 380 frt. 26 kr. fizetés, mely hat kat. hold, 505 négyszögöl szántóföld haszonélvezetéből, 8 forint készpénzből, továbbá tűzifából és az egyháztagoktól bejövő készpénz, termény és tandíjakból foly be. Ezen kívül, temetési stóla 25 frt. A legutóbb, miniszteri rendeletre, felvett jegyzőkönyv értékelése szerint, e fizetés 448 frt. 70 kr-ra értékeltetett.

Pályázati határnap okt. 20. Folyamodványok az esperesi hivatalhoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvárrt, 1893. szept. 24. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

933—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett kökösí egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, kert és gazdasági épületeken kívül, egyházhatósági becslés szerint, 411 frt. 75 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete, mely javadalom nyug. lelkész halála után 40 frttal emelkedni fog.

Pályázati határidő: október 15. Folyamodványok nt. Zagoni Pál, esperes aához, Nagy-Borosnyóra, küldendők.

Kolozsvárrt, 1893. szept. 26. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.